

Ljerka Šimunković
Hrvatsko-talijanski
jezični kontakti

► str. 22

Sveučilišni kampus
Planirano, započeto,
dovršeno

► str. 11-14

Razgovor s
Vladimirom Iblerom
Ili pravo, ili diktat

► str. 20

Kultura čitanja

PIŠE
Duško Čizmić Marović

I najdobronamjerniji se mršte: „previše je teksta...” Na upozorenje da je ovo sveučilišni list, odgovaraju da ako mora biti sveučilišni, ne znači da mora biti dosadan. Svrha je novine da bude čitana, podučavaju. Molim?!? Razumio bih da se kaže kako je svrha novine da bude kupovana. Čak više ni to. Jer zaradu više ne donose kupci ‘čitatelji’, nego oglašivači, iznajmljivači javnog (oglasnog) prostora. Dakle, više nije najvažnije ni da novina bude čitana, ni da bude kupovana. Ključno je da dođe u ruke što većeg broja ljudi jer će oglašivači to najviše cijeniti. Na toj se logici i temelje besplatne novine, odnosno smanjivanje cijene kako bi se povećao profit... Ali kakve to veze više ima s čitanjem? Kakvog bi smisla imalo reći da su 24 sata naša ‘najčitanija novina’ kada 24 sata ne čita nitko? Kada se te novine kupuju da se ne bi moralo nešto čitati. Da prelistava, gleda, najbrže se informira, najjeftinije dolazi do križaljki – to da. Ali 24 sata i jesu dostigli tako veliku tiražu jer ih nitko ne čita... Kako onda razumjeti opaske da bi Universitas bio više čitan da ima manje teksta? Universitas se ne može nositi s ‘konkurencijom’ tako da količinu teksta smanjuje, nego da ju poveća. Povećati kvalitetu, uvjerljivost, opremu tekstova, to da... Ali to je posve drugi pravac i druga vrsta napora od onog koji nam se savjetuje.

Uvjeran sam da ‘ozbiljne novine’ imaju svoju publiku. I da će ju imati sve više. Prvo, stoga što pokušaj tiskovina tipa 24 sata da se utrkuju s novim medijima unaprijed osuđen na neuspjeh. Premda će uvijek biti iznimno sposobnih urednika, poput ovih u 24 sata, koji će medijsku pitu znati neodoljivo složiti od jednog reda slika i jednog reda naslova, pa drugog reda slika i i drugog reda naslova... (Ne može biti slučajno da najisprazniji događaj u novijoj hrvatskoj povijesti, ovu gužvu oko takozvane ostavke Ive Sanadera, nitko nije ni upola tako dobro pratio kao 24 sata.) Drugi, važniji razlog zbog kojeg je budućnost na strani teksta i čitatelja leži u naravi same stvari. Kultura čitanja u temelju je kulture komuniciranja homo sapiensa. Čitanje je jedina djelotvorna vježba slušanja sugovornika. A bez iskustva slušanja duhovna komunikacija – neusporedivo moćnija i plodnija

od svih drugih vrsta dodira – naprosto nije moguća. Ne radi se dakle ni samo, ni prvenstveno o ‘znanju’ što ga čitanjem stječemo. Da mnogoznalost ne uči pamet znao je već Heraklit. Ali tek je s Googleom taj Heraklitov stav dobio puni značaj. Čitanje i kultura čitanja amalgam je ljudske zajednice. A Sveučilište je ključno mjesto na kojem bi mladi ljudi morali izvježbati mogućnost duhovne komunikacije, dakle razgovora, dakle slušanja, dakle čitanja. Stoga će svi uređivački naponi u Universitasu biti usmjereni na takvo uobličenje (novinskog) teksta koje bi ga moralo učiniti neodoljivim. Nadati se je da će netom osnovano Medijsko sveučilište toj vrsti zadaće dati nemali doprinos. U sadašnjem rasporedu snaga, na prevažnoj zadaći oblikovanja novine, Universitas se pokušava snaći u dogovor s Umjetničkom akademijom koju smo zamolili da grafičko oblikovanje sveučilišne novine postane dio redovnog studijskog, teorijskog i praktičnog rada, s tim što bismo uspjela studentska rješenja direktno koristili u oblikovanju pojedinih dijelova ovoga lista. Naravno da se pravo za takvu

Od ideje do živog kampusa

Sveučilišni kampus Visoka uskoro će postati arhitektonska cjelina koja će svojim sadržajima biti temelj naše ravnopravnosti unutar hrvatskog i europskog obrazovnog prostora i najveća garancija da će se i nama otvoriti šanse koje u ovom modernom vremenu i globaliziranome svijetu mogu pružiti samo znanost i obrazovanje

PIŠE
Ivan Pavić, rektor Sveučilišta u Splitu

O kampusu Splitskog sveučilišta na predjelu Visoka, odnosno Gradskog kotara Split 3, moguće je govoriti s različitih aspekata, od ideje kampusnog organiziranja sveučilišta preko sadržaja koje treba obuhvatiti do njihova životvornog povezivanja zgradama, ulicama i trgovima. Sve bi to trebalo da bismo proniknuli u veličinu i ozbiljnost te ideje i nasušne potrebe za takvim projektom koju sve ove godine osjećamo, a posebice das kada znanje postaje glavni pokretač razvoja društva i jedino što nas može održati u kakvoj takvoj utrci sa svijetom.

Projekt Sveučilišnog kampusa bio je zamišljen još pred četrdeset godina, dakle prije nego su se počele graditi prve stambene

djelovao moj Ekonomski fakultet. Bila je to skućena zgrada u Radovanovoj ulici, koja je vrlo brzo postala pretijesna za narasli broj studenata i nastavnika te ambiciozne planove daljnjeg jačanja Fakulteta i njegova povezivanja sa svijetom. Trebalo je potražiti novi prostor, a logičan izbor je bio Sveučilišni kampus. Napravljen je projekt i 2000. godine započela je gradnja nove zgrade od osam tisuća kvadratnih metara, što bilo gotovo pet puta više od prostora kojim smo do tada raspolagali.

Izgradnja nove zgrade Ekonomskog fakulteta bila je prekretnica u gledanjima na Sveučilišni kampus kao na mjesto na kojemu bi se trebale naći sve sastavnice Splitskog sveučilišta. Naime, dotada je u kampusu - ponajprije velikim marom profesora Ante Maletića - bila podignuta zgrada Fakulteta elektrotehnike, strojarstva i brodogradnje te zgrada Građevinsko-arhitektonskog fakulteta, rezultat velikog građevinskog entuzijaste profesora Jakše Miličića. Kako se u prostoru rezerviranom za kampus nakon što su izgrađene ove zgrade dugo nije gradilo ništa, rubni su dijelovi počeli su dobivati drugu namjenu. Na sreću, dovršetkom zgrade Ekonomskog fakulteta Sveučilišni kampus postaje nezaobilazna činjenica.

Svi smo znali, i oni koji su vodili Sveučilište, i oni koji su bili na čelu Grada i Županije, da je Sveučilišni kampus bitan za uključivanje Splitskog sveučilišta u zajednicu europskih sveučilišta. Bilo je jasno da bez kampusa nema novih studijskih programa, većeg broja studenata i efikasnijeg studiranja. Da bi se takvi ciljevi mogli dostići bili su nam nužni novi fakultetski prostori i bitno veći broj nastavnika, jer su mali prostorni i kadrovski kapaciteti takvu razvojnu ekspanziju onemogućavali.

Prvi objekti koji su se potom počeli graditi i a danas su već dovršeni jesu druga faza FESB-a, aneksi Građevinsko-arhitektonskog i Ekonomskog fakulteta, nadogradnja Medicinskog fakulteta te nova zgrada Sveučilišne knjižnice, koja je već sada postala središnji infrastrukturni objekt Kampusu, prepoznatljiva arhitektonska vizura Grada, objekt koji neće samo uljepšati ovaj dio Splita, već će

► nastavak na stranici 13

IZ SADRŽAJA

6 Matko Marušić, novi dekan Medicinskog fakulteta
Moj su program uspješni svjetski ljudi!

8 Cijena obrazovanja
Besplatno ili samo drugačije financirano školovanje?

10 In memoriam: Jerko Marasović
Palatin znanosti posvećene palači

15 Energetska budućnost
Obnovljivi izvori moraju poslati isplativ biznis!

16 Zanimanje znanstvenik: dr. sc Petar Mimica
Doprinos povećanju ljudskog znanja –najveća nagrada!

18 Na udaru novih medija
Hoćemo li ogooglati zbog Interneta?

I M P R E S S U M

glavni urednik: Duško Čizmić Marović ■ grafički uredio: Nikša Kuzmić ■ izdavač: Sveučilište u Splitu ■
za izdavača prof.dr.sc. Ivan Pavić, rektor ■ adresa redakcije: Livanjska 5/IV ■
tel: 021/558 263, fax: 021/558 262, mail: universitas@unist.hr ■ www.unist.hr/universitas

vrstu sudjelovanja u oblikovanju Universitasu ne ograničava na studente UMAS-a. A proces u kome će studenti i mladi sveučilišni nastavnici zauzeti primjereno mjesto u oblikovanju duhovne javnosti akademske zajednice sigurno nije ni kratak ni lagan. I nemamo iluziju da Universitasu u svemu tome pripada neka odlučujuća uloga. No svoj dio posla trudit ćemo se odraditi na razini načela.

zgrade u Splitu 3. Zamišljen je na prostoru kojega omeđuju današnja Vukovarska, Velebitska, ulica Bruna Bušića i Matice hrvatske. Bila je to velika i vizionarska ideja tadašnjih gradskih čelnika i urbanista, koji su tada sveučilište zamišljali modernije nego što ga mnogi danas vide.

Kao asistent sam zajedno sa studentima i ostalim kolegama neprestano sanjao o boljem prostoru od onog u kojem je tada

sveučilišni život

Dekani Sveučilišta u Splitu za razdoblje 2009/10 i 2010/11

Na 34. sjednici Senata Sveučilišta u Splitu od 04. lipnja potvrđene su odluke o izboru dekana za akademske godine 2009./10. i 2010./11: prof. **Anke Golemac** za dekanicu Prirodoslovno-matematičkog fakulteta, prof. **Branka Matulića** za dekana Umjetničke akademije, prof. **Mladena Miloša** za dekana Kemijsko-tehnološkog fakulteta, te prof. **Marka Trogrlića** za dekana Filozofskog fakulteta. Na srpanjskoj sjednici Senata očekuje se potvrda izbora prof. **Matka Marušića** za dekana Medicinskog fakulteta, te prof. **Nediljka Ante Ančića** za dekana Katoličko bogoslovnog fakulteta Split.

Mladi FESB-ovci na T-HT Innovation Acceleratoru

Prošlog su mjeseca u Varaždinu boravili hrvatski studenti sa tehničkih i tehnoloških fakulteta u zemlji. Pet timova studenata, sa zagrebačkog FER-a, splitskog FESB-a te varaždinskog Fakulteta organizacije i informatike sudjelovali su na T-HT Innovation Acceleratoru koji je pokrenuo Microsoft. Pozivnicu su zaslužili izvanrednim rezultatima u hrvatskom finalu najmasovnijeg natjecanja na svijetu, Imagine Cupu, gdje je tim varaždinskog FOI-ja osvojio prvo mjesto i nastup na svjetskom finalu u Kairu te na Web Start Contestu, gdje su timovi zagrebačkog FER-a i splitskog FESB-a sudjelovali u finalu. Timovi studenata imali su priliku akademske ideje koje su predstavili na natjecanjima komercijalizirati i pripremiti za plasman na tržište. Tako su studenti sudjelovali na raznim radionicama i predavanjima, gdje su učili kako razvijati aplikacije, pisati poslovni plan, upravljati projektima te kako dobro prezentirati svoj projekt zainteresiranim investitorima.

Studenti na splitskoj Rivi igrali basket i mali balun

Manifestacija “Studentski dan sporta” održavala se prošlog mjeseca na tri lokacije istodobno: u Zagrebu na Jelačićevom placu, u Rijeci na Korzu, a u Splitu na Rivi. Brojne su se studentske ekipe natjecale u uličnom nogometu i košarci. Intencija natjecanja je popularizacija sporta među studentima koji svake godine u sve većem broju sudjeluju u ovim aktivnostima. Medalje najuspješnijim timovima dodijelili su profesionalni sportaši koji završavaju ili su završili fakultete - Nikša Skelin, Tina Erceg i Luka Grubor, a studetima se obratio i rektor Sveučilišta, Ivan Pavić, koji je poručio da Sveučilište podržava manifestaciju i kako će ubuduće stajati iza nje.

Dan karijera na FESB-u

Fakultet elektrotehnike, strojarstva i brodogradnje u Splitu i ove je godine nastavio s tradicijom održavanja manifestacije “Dan karijera”, koja se održala 9. lipnja. “Dan karijera” je namijenjen studentima i poslodavcima, s osnovnim ciljem da studente završnih godina FESB-a upozna s mogućnostima zapošljavanja u struci te suradnje s tvrtkama u širem okruženju. Brojne su tvrtke uz odgovarajuća predavanja predstavile svoj program.

Znanstvena radionica o energetske opcijama u Medilsu

Pod pokroviteljstvom NATO programa “Znanost za mir i sigurnost” u Splitu se od 17.-20. lipnja održala međunarodna znanstvena radionica pod naslovom “Energetske opcije i njihov utjecaj na regionalnu sigurnost”. Tridesetak istraživača iz zemalja članica NATO-a, ali i iz zemalja partnera i zemalja mediteranskog dijaloga su raspravljali o energetske opcijama i njihovom utjecaju na kvalitetu okoliša i održivi razvoj, a posebice na regionalnu sigurnost. Radionica se održala u prostorima Mediteranskog instituta za istraživanje života (MedILS), a organizatori su prof. Frano Barbir sa FESB-a i prof. Sergio Ulgiati s Sveučilišta Parthenope iz Napulja.

Nobelovac Tim Hunt u Splitu

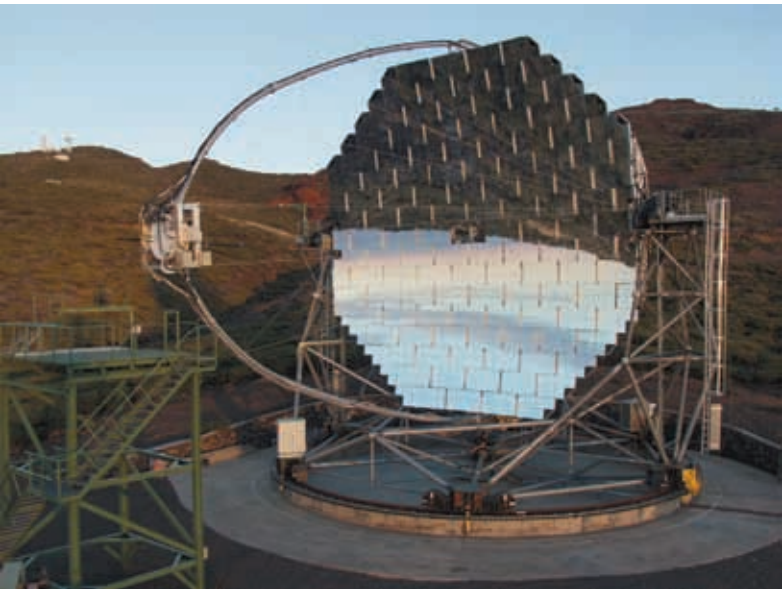
Tim Hunt, dobitnik Nobelove nagrade 2001. godine gostovao je u Splitu u okviru programa NobelST. Na Ekonomskom je fakultetu održao predavanje naslova ‘Kako dobiti Nobelovu nagradu’ kroz koje je opisao vlastiti znanstveni put koji ga je doveo do otkrića ciklina, proteina odgovornih za ciklus diobe stanica, koje mu je i donijelo najprestižnije svjetsko znanstveno

priznanje. Na kraju je odgovarao na pitanja okupljenih, koje je mnogo stvari zanimalo, a jedna od njih bila je: što je najvažnija osobina koju bi trebao imati znanstvenik kako bi bio uspješan? – Znatiželja, kategoričan je bio Hunt, i ukazao na vlastiti slučaj, gdje je upravo znatiželja, koja je rezultirala dugogodišnjom upornošću bila presudna za njegovo otkriće ciklina, i to na ljetnoj radionici sa

studentima. „Moje otkriće možda i nije jedno od najvažnijih i imao sam velikih problema primiti nagradu jer sam smatrao da su je mnogi drugi moji kolege možda prije od mene zaslužili. No, odbor voli slučajeve poput moga, gdje se jednim velikim uvidom, koji je možda mogao obaviti i netko drugi, može ostvariti, odnosno otkriti velika stvar“, skromno je priznao nobelovac.

Hrvatska postala član MAGIC kolaboracije

Teleskopi MAGIC, najveći svoje vrste, tragaju za neutronske zvijezdama i supermasivnim crnim rupama

Grupa hrvatskih znanstvenika jednoglasnom odlukom prihvaćena je u punopravno članstvo MAGIC (Major Atmospheric Gamma-ray Imaging Cherenkov) kolaboracije na posljednjem sastanku Upravnog vijeća kolaboracije MAGIC koji se održao na otoku Elbi. Hrvatska MAGIC grupa, formirana na inicijativu dr. sc. Daniela Ferenca, uz ‘Ruđerove’ znanstvenike dr. sc. Darija Hrupeca i dr. sc. Tihomira Surića, okuplja znanstvenike sa Sveučilišta u Rijeci dr. sc. Dijanu Dominis Prester i To-

mislava Terzića te dr. sc. Željka Antunovića, dr. sc. Nikolu Godinovića i dr. sc. Ivicu Puljka sa Sveučilišta u Splitu. Hrvatski su znanstvenici u jednogodišnjem probnom periodu radili na opažanjima, analizi podataka i razvoju novih metoda analize te osigurali dio sredstava za 10 milijuna eura vrijedan opservatorij. Uz hrvatske znanstvenike, kolaboraciju MAGIC čini više od 150 znanstvenika iz Njemačke, Italije, Španjolske, Švicarske, Poljske, Finske, Bugarske i SAD-a. Teleskopi MAGIC, smješteni u opservatoriju

Roque de los Muchachos, na kanarskom otoku La Palmi u Španjolskoj, najveći su Čerenkovljevi teleskopi na svijetu. Njima se opaža Čerenkovljeva svjetlost koja u atmosferi stvaraju visokoenergijske kozmičke gama-zrake. Na taj način MAGIC opaža kozmičke izvore bitno različite od običnih zvijezda, primjerice pulsare (brzorotirajuće neutronske zvijezde) i aktivne galaktičke jezgre (unutar kojih su supermasivne crne rupe). Također, MAGIC traga za provalama gama-zračenja te pokušava indirektno opaziti tamnu tvar.

Hrvatska je službeno postala punopravni član Euraxess programa

U zagrebačkom hotelu Sheraton 30. lipnja je održana prva prezentacija Euraxess programa u Hrvatskoj, kojeg provodi Agencija za mobilnost i programe Europske unije. Tako je i službeno obilježen ulazak Hrvatske u europsku mrežu za mobilnost istraživača te sticanje punopravnog članstva Hrvatske u Euraxess programu. Euraxess je program Europske komisije namijenjen mobilnosti istraživača i znanstve-

nika. Hrvatska je postala članica Euraxess programa u lipnju 2007. godine potpisivanjem ugovora s Europskom komisijom.

Program se u Hrvatskoj financira većim dijelom kroz FP7 HR-MOB projekta čiji je glavni cilj uspostava hrvatske mreže mobilnosti istraživača. Osim Europske komisije, program se također financira iz sredstava Ministarstva znanosti, obrazovanja i športa. Cilj ovog programa je pomagati stranim te

iseljenim hrvatskim istraživačima i znanstvenicima prilikom dolaska u Hrvatsku na rad na znanstvenim projektima. Program također pomaže i hrvatskim istraživačima kako bi se što bolje informirali po pitanju realiziranja istraživačkog rada u inozemstvu, međunarodne suradnje te financijskih pomoći i stipendija. Na prezentaciji se okupilo oko 100 sudionika, većinom predstavnika ustanova iz sektora znanosti i visokog obrazovanja.

Svjetski fizičari u Splitu!

Međunarodna konferencija studenata fizike na FESB-u od 10. do 18. kolovoza

Hrvatska je po drugi puta domaćin Međunarodne konferencije studenata fizike (ICPS), Svake godine takva se konferencija održava na drugom svjetskom sveučilištu, a ove godine biti će domaćin Sveučilištu u Splitu. Konferencija će se održati u prostorijama Fakulteta elektrotehnike, strojarstva i brodogradnje Sveučilišta u Splitu, od 10. do 18. kolovoza 2009.

Sudjelovat će oko 500 studenata iz cijeloga svijeta, ponajviše iz Europe. Na konferenciji će studenti predstaviti svoje znanstvene radove te se upoznati s najnovijim dostignućima iz fizike. Važna je i uspostava kontakata s kolegama s drugih sveučilišta. gdje Hrvatska, kao zemlja domaćin, ima priliku upoznati svoje goste sa sveučilišnim i kulturnim životom naše

zemlje te sa turističkim znamenitostima grada Splita i njegove okolice. Osim studenata, na konferenciji će sudjelovati i eminentni znanstvenici kao gostujući predavači. U sklopu predavanja predstaviti će se nova znanstvena dostignuća u različitim područjima fizike. Raspravljat će se o utjecaju moderne fizike na društvo te bu-

dući razvoj znanosti u skladu s potrebama današnjeg društva. Najavljen je dolazak prof. dr. sc. Klause von Klitzinga, dobitnika Nobelove nagrade za fiziku 1985. godine za otkriće kvantnog Hallovog učinka. Organizator ICPS-a 2009 u Splitu je Studentska sekcija Hrvatskog fizikalnog društva i Studenska sekcija Fizikalnog Društva Split. Članovi organizacijskog odbora su isključivo studenti: studenti posljediplomskog studija Sveučilišta u Zagrebu Goran Nikšić, Marko Pavić i Mihael Grbić, student poslijediplomskog studija na Sveučilištu Columbia Andrej Ficnar; studenti dodiplomskog studija, sa Sveučilišta u Zagrebu Marko Sever, Marko Banušić, Matea Hruška i Damir Cvetovac, te tri studentice sa Sveučilišta u Splitu Ana Prpić, Josipa Delić i Dijana Rapić.

‘Anđeli i demoni’ u Luxoru

U CERN-u stvarnost nevjerojatnija od fantastike

Drugi znanstveni kafić u Splitu održan u kavani Luxor, 18. lipnja., bio je posvećen temi “Anđeli i demoni - znanost u pozadini filma”. I ovog je puta brojna publika poslušala kratko predavanje koje su pripremili fizičari dr.sc. Nikola Godinović i dr.sc. Ivica Puljak sa splitskog Fakulteta elektrotehnike, strojarstva i brodogradnje, te se kasnije pridružila diskusiji. Znanstvenici su u svojoj prezentaciji, na jednostavan i lako razumljiv način pojasnili teme o kojima se govori u knjizi i filmu: što je CERN, što znanstvenici rade na CERN-u, što je to antimaterija, kako nastaje, je li ona gorivo budućnosti, je li ju moguće proizvesti u količinama opisanim u filmu, te što to još ne znamo o postanku svemira i hoćemo li ikada saznati? Publiku je, naravno, zanimalo je li ostvariv fanatistični i apokaliptični scenarij prikazan u filmu. Iako takav scenarij nije ostvariv, istakli su predavači, onaj koji jest

ostvariv a možda i očekivan, još je fantastičniji od prikazanog u filmu. I zaista, mogućnost koju nam pruža akcelerator u CERN-u - koji će u rujnu nakon kvara biti ponovo pokrenut - da potvrdimo neke od naših najsmjelijih pretpostavki o

porijeklu svemira i bacimo pogled na uvjete kakvi su vladali u svemiru starom neznatnom djelić sekunde, ‘ostavlja u prašini’ svaku ‘umjetnu’ fantastiku.

Jakši Miličiću državno odlikovanje

Prof. dr. sc. Jakša Miličić odlikovan od strane Predsjednika Republike Stjepana Mesića redom Danice Hrvatske s likom Ruđera Boškovića. Jakša Miličić utemeljitelj je Građevinsko-arhitektonskog fakulteta u Splitu i njegov dugogodišnji rukovoditelj, a rezultatima svog rada dugi je niz godina prisutan u građevinarstvu, ali i životu Splita i Hrvatske.

Naglašeno je aktivan u složenoj problematiki zaštite čovjekove sredine, zbog čega je odlikovan i nagradama za životno djelo od strane Grada Splita i od strane Hrvatskog saveza Građevinskih inženjera.

Stipendije za Ameriku do 21. kolovoza!

Hrvatska će i ove godine sudjelovati u prestižnom programu akademske mobilnosti pod nazivom Junior Faculty Development Program (JFDP), koji financira američka vlada. Program JFDP pruža nastavnicima hrvatskih visokih učilišta mogućnost dobivanja stipendije za profesionalno usavršavanje na prestižnim američkim sveučilištima. Od 2005. godine, 21 nastavnik iz Hrvatske sudjelovao je u programu, boraveći između ostalog na sveučilištima kao što su: UC Berkeley, Columbia University i Georgetown University. Novi natječaj je objavljen na portalu o stipendijama www.stipendije.info, a rok za prijavu je 21. kolovoza 2009. Junior Faculty Development Program (JFDP) je program američke vlade namijenjen nastavnicima iz područja društvenih i humanističkih znanosti koji predaju barem dvije godine na hrvatskim visokim učilištima. Putem programa JFDP nastavnici mogu provesti jedan semestar (do 5 mjeseci) pohađajući predavanja i radeći sa svojim kolegama na sveučilištima u SAD-u kako bi proširili svoje znanje u područjima koja predaju na hrvatskim visokim učilištima. Stipendija JFDP pokriva sve troškove usavršavanja u SAD-u: putovanje, školarine, stanovanje, nabavka stručne literature, prisustvovanje stručnim konferencijama, itd. Program JFDP u Hrvatskoj administrira Institut za razvoj obrazovanja (u ime American Councils for International Education), u suradnji s Veleposlanstvom SAD-a u Zagrebu.

Okrugli stol za mlade znanstvenike u Mami

Inicijativa www.vrijemeje.com organizirala je 3. ovog mjeseca okrugli stol na temu “(Ne)prilike u našem obrazovnom sustavu: mladi znanstvenici govore” u net. kulturnom klubu MaMa u Zagrebu. Kako ističu organizatori, obrazovanje u Hrvatskoj već je duže vrijeme u krizi. Iako i dalje proizvodi iznimne pojedince, opća razina obrazovanja je vrlo niska. Osim studenata kao korisnika usluga, u sustavu znanosti i visokog obrazovanja najviše trpe mladi znanstvenici, upravo oni o kojima ovisi budućnost cjelokupnog sustava. Intencija okruglog stola bila je upozoriti na probleme s kojima se mladi znanstvenici susreću u svim komponentama svakodnevnog rada: uvjeti doktoriranja, nastavne ili administrativne obaveze, publiciranje znanstvenih radova ili pak odnosi s mentorima. Okrugli stol je zamišljen kao brainstorming sesija. Svaki od govornika dobio je priliku da u do 5 minuta upozori na najvažnije probleme u svom radu, nakon čega su upoznati sa dosadašnjim naporima Radne skupine znanstvenih novaka pri Sveučilištu. Drugi dio je organiziran kao diskusija otvorenog tipa, sudionika i publike, sa naglaskom na viziji Sveučilišta. Voditeljica je bila prof.dr. Jasminka Lažnjak (FFZG), a moderator Marko Krištof.

CENTAR STUDIA MEDITERANEA Hrvatsko-engleski arheološki tim skenira arheološku baštinu

IBM-ova sonda u srce sv. Duje

Piše
Joško Božanić

Sveučilištu u Splitu i Filozofskom fakultetu iduće godine predstoji eksterna, dakle međunarodna, evaluacija, i Centar Studia Mediterranea koncentrira se za najznačajniju zadaću – dosizanju međunarodne prepoznatljivosti koja se postiže međusveučilišnom pokretljivošću studenata i nastavnika, internacionalnim projektima i poslijediplomskim studijima, transuniverzitetskim programima i međunarodno verificiranim centrima izvrsnosti.

SMED je tako koncem lipnja bio domaćin grupi arheologa sa Spatial Studio Vista – instituta Sveučilišta u Birminghamu na čelu sa engleskim arheologom svjetskog glasa dr Vincentom Gafneyem. Tom prilikom izvršena su vrlo značajna arheološka istraživanja u jezgri Dioklecijanove palače i na području Cetinske krajine uz primjenu 3D skeniranja najnovijom IBM tehnologijom koja se za IBM prvi put testira upravo ovim

programom. Skenirana je splitska Katedrala, te samo srce Palače, cardo i decumanum. Geološka i magnetometrijska snimanja obavljena su i na nekoliko lokaliteta u Cetinskoj krajini. Postupak omogućuje sondiranje podzemlja do deset metara dubine, pionirski pothvat, jedinstven do sada u Hrvatskoj. Izvjesno je da je ova moćna IBM-ova magnetometrijska sonda prodrila u samo srce carske rezidencije, duboko ispod njene vidljive površine – u mrak njene tajne.

Vincent Gafney dugogodišnji je suradnik dr. Branka Kirigina u njegovim istraživanjima na srednjodalmatinskim otocima, i dr. Ante Miloševića iz Muzeja Hrvatskih arheoloških spomenika u Splitu, osobe najzaslužnije za ovaj poduhvat, pokretača međunarodnog projekta Cetina u sklopu programa Centra Studia Mediterranea.

Na temelju prvih uvida u rezultate skeniranja na području antičkog grada Aequma kod Čitluka, starog 2000 godina, već sada se mogu očekivati značajna otkrića jer će laboratorijska obrada pokazati mnogo jasniju sliku podze-

mnog spleta ulica i zgrada. A vrijednost radova samo na prostoru Dioklecijanove palače iznosi oko 100.000 €!

Centar SMED ima vrlo jak razlog staviti ovu prevažnu dokumentaciju za buduća istraživanja Dioklecijanove palače i za izgradnju komunalne infrastrukture Palače na raspolaganje Gradu u znak zahvalnosti za prostor koji je Grad dodijelio Filozofskom fakultetu u Splitu za Centar Studia Mediterranea na samom Peristilu gdje je upravo u tijeku adaptacija prostora drugog i trećeg kata na adresi Poljana kraljice Jelene 2 (iznad Splitske banke).

Nadati se dakle da će baš na Peristilu zaživjeti takav centar izvrsnosti humanističkih znanosti koji će to povijesno središte Dioklecijanova grada obogatiti najprimjerenijim sadržajima – znanstvenoumjetničkom i kulturnopovijesnom valorizacijom sredozemnog identiteta Splita i hrvatske adrijsko-mediteranske kulture kojoj je ovaj grad povijesno središte.

*** Prof. dr. Joško Božanić pročelnik je Centra Studia Mediterranea**

Split dobio Medijsko sveučilište

Medijska kuća iz Zagreba Europapress Holding (EPH) osnovala je u Splitu Medijsko sveučilište koje je svečano predstavljeno javnosti u foyeru HNK-a u ponedjeljak 6. srpnja. Ne treba smatrati slučajnim što se Dragan Primorac odlučio da njegova zadnja javna gesta u svojstvu ministra obrazovanja, znanosti i športa bude dodjela upravo ove dopusnice. Klizavo je hvaliti ministre, pa makar i bivše, a pogotovo Ninoslava Pavića od kojega se ostavka na njegov medijski 'položaj' očekivati ne može. Ali osnivanje Medijskog sveučilišta u dogledno vrijeme sasvim sigurno neće donositi profit, a na dužu će stazu posve izvjesno doprinijeti demokratizaciji unutarmedijskih odnosa, tj slabljenju utjecaja 'primoraca' i 'pavića'. Pritom je riječ o programatski izvrsno balansiranom projektu koji uravnotežuje značaj obrazovanja za novinarsku riječ, za umjetničko oblikovanje i za vještine rukovođenja medijima. I ne na zadnjem mjestu, izbor Splita za sjedište Medijskog sveučilišta treba više nego pozdraviti. Kad god je bilo i najmanje demokratskih šansi, Split je uvijek znao iznjedrati kvalitetne medijske projekte jer se oslanjao na vlastiti publicistički nerv izraštao kroz dvije tisuće godina urba-

Novo će visoko učilište biti okrenuto novim medijima i metodama rada, s puno prakse, dok će medijski i izdavački sektor napokon dobiti kadrove koji neće dolaziti s drugih fakulteta već iz Novinarstva

nog kontinuiteta jedne duhovno naoko samodovoljne sredine, više autonomne nego provincijalne. Za razliku od novinarstva čije je glavna zadaća oduvijek opsluživanje trenutno najmoćnijih.

No najvažniji razlog zbog kojeg treba pozdraviti EPH Medijsko sveučilište leži u prosto činjenici da je studij novinarstva, zatvoren u akademske okvire, oduvijek bio nonsens. Kao što kirurg ne može

samo studirati, nego mora operirati, i novinarstvo je skup vještina koje se bez praktičnog vježbanja steći ne mogu.

Snažan razvojni poticaj Splitu

Dakle, Dragan Primorac je dodijelio dopusnicu Ministarstva znanosti predsjedniku Uprave EPH-a Ninoslavu Paviću. Time je u Splitu

utemeljeno prvo privatno sveučilište u Dalmaciji na koje će prvi studenti upisati ljetni semestar 2010. godine. Uz druge ugledne goste na svečanosti je bio i rektor Sveučilišta u Splitu dr. Ivan Pavić.

Ninoslav Pavić najavio je da će novo visoko učilište biti okrenuto novim medijima i metodama rada, s puno prakse, dok će medijski i izdavački sektor dobiti napokon kadrove koji neće dolaziti s drugih

fakulteta već iz Novinarstva. Split, regija i akademska zajednica, koja u tom gradu doživljava renesansu učestverostručivši u nekoliko godina broj studenata, dobit će Medijskim sveučilištem snažan razvojni poticaj, naglasio je Pavić, ističući istovremeno i njegovu ulogu kao snažnog oružja za slobodu medija.

Na novom učilištu bit će organizirani studiji novinarstva (3 godine), medijskog dizajna (3 godine), poslovanja i menadžmenta u medijima (3 godine) i odnosa s javnošću i poslovne ekonomije (2 godine). U svakom odjelu bit će upisano 25-30 studenata koji neće sami morati snositi trošak studiranja već će to preuzimati, na temelju sporazuma, njihove medijske kuće u regiji, uz mogućnost nastavka studija i usavršavanja u drugim zemljama.

Nastavu na engleskom jeziku održavat će mnogi ugledni profesori iz Hrvatske i inozemstva.

Projekt Medijskog sveučilišta u Splitu predviđa i osnivanje studentske redakcije za tiskane i on line vijesti, studio za radijsku i TV produkciju, računalni laboratorij, multimedijску knjižnicu i istraživački centar, objedinjene u Zajednički medijski centar.

Studenti bi se na novo sveučilište treba upisati do početka siječnja naredne godine.

(servis universitas)

studenti o politici

Koliko su mladi politički educirani?

Pišu

**TEA MARASOVIĆ I
JELENA BUDIMLIĆ***

Nisam uopće upućen u politiku; Nisam informirana jer me to ne zanima niti se miješam u to; Politika me uopće ne zanima, znam nešto o političkim događanjima ako vidim nešto na televiziji ili pročitam u novinama, ali ništa dalje od toga; Mislim da političari u izbornim kampanjama samo 'prodaju maglu' jer se jako mali dio od toga ostvari; Nisam se nikad angažirala u nijednoj stranci, osim što sam jednom radila na izborima, a to je bilo čisto da zaradim koju kunu; Pratim politiku, ali smatram da u njoj ima previše tromih ljudi koji samo slijede stranačke upute, a ne preuzimaju inicijativu za boljitak države.

Gdje smo dobili odgovore na naš kratki upit 'koliko vas politika zanima?'. Na pazaru? Rivi? Krivo. Na splitskom Sveučilištu, od studenata. Svibanjska pobuna aktualizirala je pitanje sudjelovanja studenata u društvenim zbivanjima. Premda stranačka politika često unaprijed izaziva odbojnost, iako je politika uopće u Hrvatskoj visoko na listi djelatnosti koje se ne smatraju poštenima, većina bi akademskih građana već na osnovi svoje društvene pozicije o političkim pitanjima nešto morala znati, a i govoriti o politici drugačije nego što se to radi na tržnici. Ako to nije slučaj, kao što to potvrđuje i ovo naše 'istraživanje', postavlja se pitanje političke kulture i obrazovanja za poslove zajednice, odnosno pitanje pedagoške odgovornosti nastavnika kojima su mladi dani na brigu, i koji bi ih morali ne samo uputiti u pojedine znanosti i struke, nego i osposobiti za sudjelovanje u poslovima zajednice., te moralne odgovornosti akademске elite za razvoj zajednice.

Djelovanje kroz udruge

Bi li u političkom obrazovanju mladih od većeg značaja bio studij poput politologije koji obrazuje ljude u društvenim i političkim pitanjima i demistificira (stranačku) politiku, ili bi ta obrazovna komponenta morala biti predviđena na svim fakultetima, ne samo društvenim? Može li 'civilni' angažman na društvenom planu kroz različite oblike organiziranja – udruge, inicijative, peticije, štrajkove, demonstracije – zamijeniti one redovne, zakonom, običajima i građanskim moralnim kodeksom predviđene, oblike sudjelovanja u poslovima zajednice? Na razini sveučilišta djeluje priličan broj studentskih udruga – studentski kulturno-sportski klub "Spin", Udruga studenata prehran-

Bi li u političkom obrazovanju mladih od većeg značaja bio studij poput politologije koji obrazuje ljude u društvenim i političkim pitanjima i demistificira (stranačku) politiku, ili bi ta obrazovna komponenta morala biti predviđena na svim fakultetima, ne samo društvenim? Može li 'civilni' angažman na društvenom planu kroz različite oblike organiziranja – udruge, inicijative, peticije, štrajkove, demonstracije – zamijeniti one redovne, zakonom, običajima i građanskim kodeksom predviđene, oblike sudjelovanja u poslovima zajednice?

bene tehnologije, FISEC Split, AI-ESEC, Udruga 'Studenti za studente' Split, IAESTE, HAZ (Hrvatska akademska zajednica), Nasciturus – debatan klub pri Pravnom fakultetu, MUSA - Mediteranska udruga studenata agronomije, Splitski Sveučilišni športski savez, Splitska podružnica Udruge CroMSIC - studenata medicine Medicinskog fakulteta u Splitu...". Međutim, možda je ipak najeksponiraniji Studentski zbor splitskog sveučilišta.

Ivan Peček, studentski zbor

Kako smatra Ivan Peček iz Studentskog zbora, politička bi edukacija mladih trebala biti sastavni

Ivan Peček, Studentski zbor

dio srednjoškolskog obrazovanja, i to ne samo kao jedan predmet (Politika i gospodarstvo) kojeg se sluša samo u četvrtom razredu gimnazije, nego bi se trebala predavati kroz sva četiri razreda svih srednjih škola.

„Postojećim programom se sugerira da politički treba obrazovati samo više obrazovane slojeve (gimnazijalci mahom upisuju fakultete), ali ni njih ne valja 'previše politički osvijestiti'. Naš obrazovno-odgojni sustav jednostavno nije ustrojen tako da potiče i njeguje kritičko razmišljanje, kreativnost i praktičnost. No, ukoliko bi se temelji političke edukacije postavili još u srednjoj školi, to bi pomoglo 'demistifikaciji' politike, kao i kvalitetnijem građenju političkih svjetonazora, jer do fakulteta mladi već oblikuju vlastito političko mišljenje“, misli Peček.

Kad govori o vlastitom angažmanu u Studentskom zboru, isti-

če da ga ne smatra maksimumom onoga što može dati društvu, no aktivan politički angažman za sada nije opcija.

„Politika kod nas već odavno s razlogom ima negativne konotacije jer pojedinci politički angažirani iz dobrih namjera ili "izgore" u bilo kojem smislu, ili se čitav život bore protiv vjetrenjača bez naročitog uspjeha, ili se jednostavno prepuste inerciji i počnu se ponašati slično ili isto kao i većina politički angažiranih pojedinaca, pretvarajući vlastiti politički angažman u vječnu utrku za vlasti. A siguran sam da ima onih kojima je to cilj od početka političkog angažmana. Primjerice, uvijek me iznova rastuže određene vrste ponašanja mladeži različitih stranaka. Mislim da bi barem mladi trebali još uvijek imati smisla za pravednost i dovoljno kritički razmišljati o svijetu oko sebe, ne prihvaćajući sve njegove zadane okvire zdravo

za gotovo, kao i prepoznati šuplje ideologije te znati tko su ljudi koje vode stranku kojoj pripadaju“, zaključuje Ivan Peček.

Političko obrazovanje na fakultete

Aleksandra Grubić, jedna od rijetkih student/ica angažiranih u nekoj od političkih stranaka, smatra da je politička edukacija mladima izrazito potrebna.

„Živimo u društvu koje je u svim svojim aspektima prožeto politikom (javno ali i "iza kulisa"), pa je educiranost na tom području i više nego neophodna. Politička bi educiranost, pomogla da mladi ljudi postanu kritičniji i zreliji u prosuđivanju onih političkih opcija koje će u najboljem svijetlu predstavljati njihove interese. Osobno, sviđa mi se aktivnost i ambicija mladih ljudi koji su stranački aktivirani, čega nedostaje u Splitu. Smatram da nezainteresiranost kolega pospješuju stalna politička 'razočaranja' koja mlade demotiviraju i guraju u pravcu ravnodušnosti“, smatra Aleksandra Grubić.

Student iz Nezavisne studentske inicijative, čija strategija javnih istupa ne dopušta osobno predstavljanje, smatra da bi se studenti trebali jače angažirati u civilnim i nezavisnim udrugama gdje bi postigli više rezultata nego što 'sve stranke zajedno mogu'.

„Klasični politički angažman smatram jednakim manipulaciji, no političku edukaciju trebalo bi uvesti na sve fakultete. Naime, politika uređuje društvene odnose, ne samo na institucionalnom nivou, i trebamo biti u dovoljnoj mjeri politički 'pismeni' kako bismo se uopće mogli informirati o događanjima i bili sposobni reagirati“.

I Toni Popović, student druge godine Sociologije smatra da bi politiku trebalo uvesti na fakultete, kroz politološko obrazovanje, kao i ostale društvene znanosti koje mogu nadopuniti zaključke politoloških studija. Ističe kako ga politika interesira budući utječe na svakodnevni život, no politički bi se angažirao samo na lokalnoj razini. „Tu je riječ o sredini i ljudima koje poznajem, razini koja mi nije apstraktna i čije probleme poznajem, pa vjerujem da bi uspješnije ostvario konsenzus u njihovu rješavanju i ukupnom razvoju. Smatram da su mladi nezainteresirani za politiku jer, upoznavajući je preko ekrana, ona im se čini kao udaljen svijet, često intrigantan i nepravedan, a time i neprivlačan svima onima koji imaju pravednije i humanije ambicije“, smatra Toni Popović.

* Autorice su studentice druge godine sociologije na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Splitu

Nećemo politiku u svoju butigu

Voditeljice studentske emisije 'Studentuša', koju možemo slušati na frekvencijama Radio Splita su kategorične: „Totalno smo apolitična emisija i nećemo politiku u svoju butiku. Ne smatramo se službenim glasom studenata, već samo informiramo studente o problemima, tribinama i događajima vezanim za studente“, objašnjavaju voditeljice.

novoizabrani dekan Medicinskog fakulteta u Splitu Matko Marušić

Uspješni svjetski ljudi. To je moj program!

RAZGOVARAO
DUŠKO ČIZMIĆ MAROVIĆ

I zbor Matka Marušića za dekana Medicinskog fakulteta u Splitu sve je samo ne svaki-danjska vijest. Redovni profesor imunologije, literarni pisac, pokretač svjetski afirmiranog časopisa... široj je javnosti poznatiji po svojim antikorupcijskim prozvankama institucija i pojedinaca, koje nisu bile moralizatorska poza nego obrambeni refleks zaštite vlastita obraza i znanstvenog integriteta svog časopisa. Pred institucijama pravne države obranio je svoje pravo da o stvarima od javnog interesa govori javno. No sukob s establišmentom vlastite struke, činilo se, diskvalificirao ga je kao kandidata za funkcije koje donose moć. A izabran je za dekana najbrže rastućeg hrvatskog medicinskog fakulteta?! To čini čast i njemu, i njegovu fakultetu, i Splitu, i pravnoj državi. Ali o tome su pisali drugi. Razlog za naš razgovor s novoizabranim dekanom njegov je program, sabran oko četiri odrednice: profesionalizacija dekan-ske funkcije; stavljanje studenata u središte pažnje; poboljšanje odnosa Fakulteta i Klinike; ambicioznija međunarodna suradnja.

U nas funkcija dekana nije profesionalni posao. Vi zastupate gledište da za taj posao treba profesionalac?

Teže je voditi fakultet nego tvornicu s dvostruko više ljudi. I to medicinski fakultet, s tisuću studenata na šest studijskih programa. Treba zadovoljiti stotine stručnjaka koji žele biti međunarodno prepoznati po znanstvenim radovima i koji moraju raditi struku na svjetskoj razini, da se čovjek može primjereno liječiti u svojem gradu... Posao dekana nije polagati kamene temeljce, dijeliti diplome, otvarati simpozije, nego uporno očinski rintati kako bi kreativcima omogućio da oplode instituciju. Dekanov je rad cjelodnevna i profesionalna. U svijetu raspisuju vanjske natječe da bi dekan bio nezavisan u odnosu na interesne grupe dotične sredine. U nas su to napravili na Ruđeru, ali u akademskoj zajednici nitko.

Dekan radi s elitom koja zna što treba i izvrsno radi čim se uklone smetnje korupcije, zavisti, šporokoga novca... Sam novac nije problem. Ljudi trebaju zarađivati, ali sve mora biti javno i usuglašeno, inače stvara zlu krv. Za to treba malo hrabrosti i poštenja, te puno ljubavi za druge. Ja sam prvi dan po izboru razglasio da će fakultet osoblju platiti školovanje, svima koji to žele - od spremačice do tajnice. S time da to ne bude u radno vrijeme i da polože sve ispite. Čini

Posao dekana nije polagati kamene temeljce, dijeliti diplome i otvarati simpozije, nego uporno očinski rintati kako bi kreativcima omogućio da oplode instituciju – Rukovoditelj mora obaviti posao, ali tako da ljudi budu sretni. Prošla su vremena pritisaka, danas ljude moraš stimulirati – Fakultet postoji radi studenata - profesori su zaposlenici države na poslu koji stvara elitu države – Kako unaprijediti struku? Razmjenom doktora. Tu mi je najmilija Norveška... –

Matko Marušić

“

Teže je voditi fakultet nego tvornicu s dvostruko više ljudi. Treba zadovoljiti zahtjeve stotine stručnjaka i očekivanja tisuću studenata

se socijalistički, ali to zapravo kapitalizam radi vrlo intenzivno.

Je li to bilo jedno od Vaših pre-dizbornih obećanja?

Zbilja, a ne obećanja! Tajnici CMJ-a u Zagrebu, sa srednjom zanatskom školom, platio sam upis na fakultet. Ona se najprije rasplakala od ganuća, pa je sve položila sa pet, pa naučila računovodstvo, pa jezik, kompjutore, komunikaciju – cijelo upravljanje! I postala fenomenalna tajnica, bez nje ne možeš više živjeti. Za ko-

liko? Za 20 tisuća kuna?! Ništa gore nego ljudima dati gotovinu – taj su čas sretni, a za tjedan dana potroše ga manje ili više pametno, i opet nemaju ništa. Treba dati nešto što traje cijeli život, a fakultetu donosi koristi. Dadeš činovnici da nauči pisati s deset prstiju - neopisiv dobitak, nas košta 3.000 kuna, a njoj promijeni cijeli život: okolnosti rada, položaj tijela, ruku, brzinu proizvodnje tekstova. Ne shvaćam zašto to ljudi jedni drugima ne rade, nego svatko gleda sebe. Voli ljude, i dobit ćeš više nego što si im dao. Inženjeru informatike na fakultetu ponudio sam da potpuno informatizira fakultet. Ima 35 godina, otac je troje djece, zaokružio je život i popravljajući računala je ispod njegovih vrlina, znanja, obrazovanja, inteligencije, ambicije. I ja mu nudim - napravite totalnu informatizaciju fakulteta, i neka Vam to bude doktorat, fakultet će platiti postdiplomski,

a kao doktor znanosti na ovom istom fakultetu na kojemu radite predavat ćete informatiku. Bio je oduševljen.

Očito držite da treba nešto mijenjati u radu s ljudima?

Rukovoditelj mora obaviti posao, ali tako da ljudi budu sretni. Prošla su vremena pritisaka, prijetnji i kažnjavanja. Danas ljude moraš stimulirati i to je vrlo lako. Moraš ih upoznati, vidjeti što oni žele, s njima razgovarati. Svatko ima vrlina... i tamo mu daješ njegovu nagradu. Ljudi su zapravo bolji nego što izgledaju. Pokvarila ih je jedna atmosfera sebičnosti i lažnih vrijednosti, koju uporno šire mediji i manje vrijedni ljudi. Ja volim ljude i život i to se meni vratilo dobrim. Tu i tamo me netko prevari, pa što onda?

Studenti u centar pažnje – što to znači? Koja su vaša opredjeljenja kada je riječ o radu sa studentima?

Studentski interes je kvalitetna nastava, a ne više rokova i popuštanje na kriterijima. Ja sam iskusan 'profa' i znam da je ključ uspjeha nastave raspored koji se ne mijenja. Studenti trebaju sudjelovati u stvaranju rasporeda nastave, ali kad se raspored donese, onda se više ne smije mijenjati. Remećenje rasporeda onemogućuje pripremanje i nastavnika i studenata i ruši kvalitetu nastave. Profesor prebaci kolokvij dva dana unaprijed, ta dva dana i sebi i studentu oduzme od pripreme sljedeće obveze i nastane kaos... To je prvo i osnovno. Drugo, student mora znati sve kriterije, sve mora biti standardizirano, i studentima na vrijeme obznanjeno. Za svaki, i najmanji kolokvij, student mora znati što mora naučiti i koji su uvjeti ocjenjivanja. Student koji ima problema nije neprijatelj nego naše dijete, pa nije lijepo da ga srušimo, ali ni da ga pustimo. Moramo mu pomoći. Napraviti ćemo savjetovalište

“

Najboljim studentima osigurati će američke stipendije, najbolje na svijetu – Harvard, Milwaukee, Stanford

za studente, gdje će student doći s problemom, od ljubavnog do novčanog, i pomoći ćemo u oba, u onom novčanom lakše. I roditelji će moći doći. Tu ne možeš biti špijun, ali ne možeš dopustiti ni da roditelji ne znaju na kojoj im je dijete godini ... Fakultet postoji radi studenata – profesori su zaposlenici države na poslu koji stvara elitu države. Što se tiče najboljih studenata, njima ću osigurati stipendije, američke, najbolje na svijetu – Harvard, Milwaukee, Stanford, sve imam. I to se ne će tretirati kao nagrada, već kao dio njihova razvoja. Ima li bolje, veće nagrade?

Koji su «profesorski» problemi na medicini? Javljaju li se na relaciji fakultet i klinika?

Najteže je razumjeti značaj odnosa fakulteta i klinike i kako taj odnos unaprijediti. Prvi predmet koji se radi s pacijentima je propeutika odnosno internistički pregled na kraju treće godine. Do tada učiš vrlo važne stvari, ali pacijenta ne vidiš. To se zove predklinika, što znači da profesori iz predklinike ne rade s pacijentima. I nastaje jaz - profesori na klinici su vrlo opterećeni pacijentima i nastava im dođe kao smetnja, a ovi na predklinici ljubomorni su jer manje zarađuju. I onda se sve dijeli na „fakultet i kliniku“ premda je i klinika fakultet, i to važniji dio. Možemo imati sedam nobelovaca na predklinici, ali ako imamo lošu kliniku ne ćemo proizvesti dobre doktore. A kvaliteta klinike se sastoji od dva dijela, struke i znanosti, i kliničari se bune jer nisu nikad bili školovani za znanstvenike. Oni su školovani da budu stručnjaci. Što znači biti stručnjak? Znači to da ne radiš samo rutinske nego i one komplicirane operacije, da se ne mora ići u Zagreb ili London. Iz struke potom proistječe znanost. I što ću ja napraviti? Unaprijediti struku! Kako? Razmjenom doktora. Najmilija mi je Norveška, jer su ljudi skromni i marljivi, a uglavnom pada kiša ili snijeg. Naš doktor mjesec dana ode u norvešku bolnicu, a Norvežanin mjesec dana dođe u Split. Svatko dobiva svoju plaću u svojoj zemlji. Tko putuje plaća put, a domaćin snosi troškove boravka. I Norvežanin će doći raditi u bolnicu kao na svojem odjelu. Tako i Splitanin gore. Uopće nema troškova. A što se dobiva? Neizmjerno vrijedne

hrvatski časopisi The Split Mind

Studentski časopis studente još uvijek čeka

stvari – razmjena iskustva i prijelateljstava, iz kojih proistječu i struka i znanost.

Time dotičemo pitanja međunarodne suradnje fakulteta i bolnice i njene uloge u kvalitetnijem liječenju. Na koji način je namjeravate ostvarivati i financirati?

Međunarodnu suradnju ćemo postaviti tako da bitno pridonese uspjehu bolnice, boljem liječenju pacijenata. To ne može bolnica sama, to mora napraviti fakultet. Stid me je reći – ali to je zapravo jako lako napraviti ako znaš što radiš i ako imaš određeni međunarodni ugled, koji ne mora biti velik. Jer onda si stalno u vezi s

“

Međunarodnu suradnju ćemo postaviti tako da bitno pridonese boljem liječenju pacijenata

nekim tko voli ići u druge zemlje, ali ne da se dosađuje po muzejima i plažama nego da tamo radi s nekim sličnim sebi, da razgovara, kako vi operirate to i to, itd. Ja to znam i onda je to jako lako dobiti. A da ne govorim koliko europskih i američkih novaca ima, za koje te mole da ih uzmeš i napraviš nešto korisno i važno. Samo još treba da prof. Duje Marasović u to povjeruje i shvati da ću mu ja i moji suradnici to omogućiti, i to muke. Naravno, to moraju shvatiti i prihvatiti i kolege liječnici.

Kakvu ulogu u svemu tome ima časopis CMJ?

Veliku. Naš je časopis jako cijenjen iako je mali i beznačajan u odnosu na američke. Ali mi ni ne želimo da bude veći, premda bismo mogli privući američke autore. Ali ja nisam njihov urednik, nego bosanski, makedonski, srpski, hrvatski, bugarski, turski, slovenski, to je moja „niša“. U tim zemljama ljudi su shvatili da smo im omogućili da dođu na svjetsku scenu, ali ne tako da bismo im napravili vezu... Nego smo ih uvjerali da oni jesu na svjetskoj razini. I pomogli im da svoja znanstvena izvješća svjetski uredno prirede... Želim da naši ljudi idu vani ne samo zato da bi naučili neku metodu, nego da bi shvatili kako nisu ništa slabiji od svojih kolega u svijetu. Da ne govorim što se sve drugo vani može naučiti. Da ne nabrajam tolike iz zabačenih sela koji su sad svjetski ljudi, koji su vrlo, vrlo uspješni, kao prva generacija, i još su *charming*. Može se, mora se! Generalno, to je moj program.

Luiza Bouharaoua, Andela Šuste, Irena Delonga

Piše
VJEKO PERIŠIĆ

Splitska literarno časopisna scena odavno je svedena samo na Mogućnosti, a otkad su i dnevne novine ukinule literarne rubrike, sve je manje nade za nove književne nade. No, jedan se mali - formatom, ne značajem! - časopis već petu godinu bori kako bi prikupio i prikazao plodove truda poznatih, manje poznatih i potpuno nepoznatih literata. Kad dodamo da se radi o časopisu za studente, koji uređuju studenti, to je sasvim dovoljan razlog da se nađe na stranicama Universitasa. Radi se, naravno, o godišnjaku dobro pogođenog imena, *The Split Mind*. Pokrenut je prije nekoliko godina na inicijativu nekolicine profesora Filozofskog fakulteta, no održao se zahvaljujući upornosti svojih urednica, mahom apsolutentica.

Kad kažemo da je *The Split Mind*, časopis za književnost i kulturu studenata Filozofskog fakulteta u Splitu jedan od vrlo rijetkih časopisa u Hrvatskoj kojeg pišu i uređuju studenti, i to studenti Sveučilišta u Splitu, to 'pišu' ipak treba uzeti s rezervom. Na naslovnici *Split Minda*, naime, stoje imena vrlo poznatih autora koji objavljuju u studentskom časopisu, a uredništvo muku muči ne bi li se kolege studente nagovorilo na suradnju. Prema riječima triju apsolutentica koje čine uredništvo - **Luize Bouharaoua, Irene Delonge i Andele Šuste** - radi se isključivo o inertnosti studenata koji nakon pet godina zasigurno znaju da postoji mjesto gdje mogu objavljivati svoje radove, no to ipak ne čine. Usprikos snažnim literarnim imenima, naš je cilj, ističu urednice - opravdati svoje ime i uključiti u časopis što više studenata.

Split Mind izgleda doista reprezentativno, manjim formatom, doduše, prije kao reprezentativna knjiga nego časopis, a učestalost izlaženja koja je zasada jednom

godišnje pojačava taj dojam. U pet je godina izašlo pet brojeva časopisa, a urednice se nadaju da će *Split Mind* uskoro postati polugodišnjak. Osnovne rubrike su poezija, proza, eseji i prijevodi. TSM također pruža priliku mladim likovnim umjetnicima, fotografima i autorima stripova da se predstave na njegovim stranicama, na jednom od tri jezika na kojem časopis objavljuje – hrvatskom, engleskom i talijanskom.

Kako ističe glavna urednica Luiza Bouharaoua, najbliži suradnici su im profesori koji su i pokrenuli časopis prije pet godina na Odsjeku za anglistiku – Brian Willems i Simon Ryle. Od samog početka je uz njih je bila i profesorica Mia Pervan. „Oni su nam pomogli u svemu, od odabira radova prijevoda, kontakta s poznatim autorima te nam pomogli izgraditi prepoznatljiv vizualni identitet. Ubuđuće bismo voljele privući više profesora i studenata te nastaviti suradnju s autorima s kojima smo do sada uspješno surađivali. Također bismo voljeli osigurati bolju distribuciju časopisa. Studentski zbor Filozofskog fakulteta od samog početka financira troškove tiskanja časopisa. Sve ostalo je rezultat pro bono rada. Nadamo se da ćemo njihovu novčanu potporu uživati i dalje te da će nam omogućiti da postanemo polugodišnjak“, ističe glavna urednica Luiza Bouharaoua.

Na ovom smo mjestu odlučili *Split Mind* predstaviti kroz radove manje poznatih autora, koji definitivno zaslužuju širu recepciju, pa se nadamo da će i ovo biti jedan mali doprinos tom cilju - o časopisu je najbolje da govori sam časopis. No, uradci koje objavljujemo imaju još jednu funkciju, poziva na suradnju. Od jeseni kreće i literarna rubrika Universitasa, pa se na suradnju pozivaju svi oni koji misle da imaju nešto pokazati na polju poezije, proze, stripa, fotografije... i ostalih likova umjetnosti.

Marijo Glavaš

**Titlovi za tišinu
(U KARANTENI SU RUKE ZABRANJENE)**

Rezbarenoj slonovači davno porušenog sam
ostana pričam o ciglenim svodovima još davnije
pustinje zatočene u trokrevetnoj sobi
Moji koraci su od krede i kuda idem ispisujem
tvoje ime kaže neki luđak što se noću šulja kvar
tom zbrajajući kućne brojeve

Ali kako znaš moje ime pitam s prizvukom z
ačinskog bilja u glasu pogrbljene indijke s naslovnice
ako se ja uopće ne zovem

Ja sam ti ga nadjenao luđački se osmehne pa otrči kao
normalan čovjek u lovu na pitome medvjede
Ima jedno stablo preko petsto godina živo od prvog
dana skupljam svo lišće koje odbaci i čuvam ga
u džepu

Jednog dana u sred ljeta organizirat ću ti jesen.

Kristina Kegljen

Perje

U našem igluu je najtoplije proljeće od svih do sada

Trudim se biti totalno romantična

Poput perja u zoru na tvojim prsima

I bradi

Okupani zelenkastim dahom ti vičeš

Ocean! Ocean!

Grohotom se smijem na tvoje sprdanje s kuglom zemaljskom

Ovdje su sama jezera

Nepročišćene duše okrutnih krokodila

I votke od breskve

Marina ti šalje pozdrave i ukiseljene poljupce

Dosad sam najljepši pismonoša kojega si imao

Jedino što te veže za mene je inkontinencija

Jedino što ti mogu reći je da smrdiš na heroin

Ti doista smrdiš na heroin

Igor Banjac

*

Njegu boga-krvnika u sebi

Ništa nije važnije ni korisnije

I uvijek budi spreman da sasiječe te

Njegov mač

Ako ponekad u svojoj zaboravnosti

Pustiš da pobjegne

Sustigni ga, stisni i vrati

U svoje krilo

Pomiluj to zlo u sebi

Lijepo mu pričaj pjevaj

Neka raste taknuto

Tvojom melodijom

Uvijek spremno

Da ga možeš pokazati

Cijelom svijetu

Pa da ustukne i zna

Da neodvojivo je od tebe

I onda

Kad već postaneš raspamećen i nađeš svoj bunar

I vežeš vodenični kamen oko vrata

Neka bude uz tebe

I neka

Polagano tone s tobom

cijena obrazovanja

Besplatno ili samo drugačije financirano školovanje?

PIŠE
JERKO MARKOVINA*

Prije otprilike dva mjeseca, studentska populacija u Hrvatskoj naglo se probudila i nakon dugih godina relativne nezainteresiranosti za vlastite i šire društvene probleme, inventivnom metodom blokade nastave i „osvajanja“ fakulteta privukla pažnju javnosti. Konkretni povod prosvjedu bilo je uvođenje školarina za diplomatske studije na Filozofskom fakultetu, iako su problemi našeg visokog školstva na putu prema „društvu znanja“ daleko brojniji i ozbiljniji od same činjenice plaćanja školarina. U društvu koje ima vrlo nizak stupanj participacije građana u društvenim zbivanjima nijednom prosvjedu ne treba gledati u zube, dapače, treba ih podržati kao legitiman oblik pozivanja vladajućih struktura na odgovornost i uvažavanje volje građana. Međutim, svakako bi bilo dobro da prosvjedi budu artikulirani, sa jasno uočenim problemima i dobro postavljenim zahtjevima prema odgovornima.

A zahtjev za kvalitetom?

Prosvjedi koji su bili usmjereni na pitanje školarina i mogućnosti pristupa svih visokom obrazovanju, nažalost su u velikoj mjeri zanemarili važnije pitanje kvalitete obrazovanja koje se (ne) plaća. Čak i da su prosvjedi potpuno uspjeli i da država preuzme na sebe obvezu financiranja visokog školovanja za sve, ostaje veliko pitanje - što smo to dobili besplatno?

Koliko je naše visoko školstvo konkurentno u europskim i svjetskim razmjerima najbolje se vidi iz podataka rang-liste koju svake godine objavljuje Sveučilište u Šangaju. Niti jedno hrvatsko sveučilište nije se našlo na njihovom popisu 500 najboljih svjetskih institucija visokog obrazovanja, a prvih deset mjesta drže sveučilišta iz SAD-a i Velike Britanije, čiji je model financiranja vrlo različit od našega. Iako je usporedba vrhun-

Čak i da su prosvjedi potpuno uspjeli a država na sebe preuzela obvezu financiranja visokog školovanja za sve, ostaje veliko pitanje - što smo to dobili besplatno? Prosvjedi koji su bili usmjereni na pitanje školarina i mogućnosti pristupa svih visokom obrazovanju, nažalost su u velikoj mjeri zanemarili važnije pitanje kvalitete obrazovanja koje se (ne) plaća. Državni proračun jednostavno ne može podnijeti troškove ulaganja u školarine, znanost i infrastrukturu čak i kad bi se od sutra počelo izdvajati 3% BDP-a za znanost, kao u zemljama Europske Unije. Stoga je jasno vidljiva potreba nalaženja drugačijih modela financiranja visokog obrazovanja, koja neće ovisiti samo i isključivo o državnom proračunu

skih svjetskih i naših, hrvatskih sveučilišta prilično nategnuta, prikaz modela financiranja i načina rada može nam dati potencijalne smjernice za budućnost i daljnji razvoj. U tom smislu iznosim vlastito iskustvo s jednog javnog američkog sveučilišta na kojem sam imao priliku boraviti jedan semestar kao gostujući istraživač

stipendiran od strane američkog State Departmenta.

Bogat sveučilišni sadržaj

Svoje stručno usavršavanje obavio sam na University of Arkansas, smještenom u gradiću Fayetteville, na sjeverozapadu savezne države Arkansas. Rektor ovog sveučilišta

nekoć je bio William Fullbright, senator koji je osnovao prestižni program stipendiranja znanstvenih razmjena, a poznato je i po tome što su kao predavači na njemu radili bivši američki predsjednik Bill Clinton i trenutna državna tajnica Hillary Clinton.

Prva stvar koju posjetitelj primijeti na ogromnom kampusu su bezbrojni sadržaji dostupni studentima i nastavnom osoblju. U pravilu, svaki fakultet ima svoju zgradu, osim središnje postoje još dvije prilično velike knjižnice i svaka od njih ima besplatan pristup svim znanstvenim bazama. Kompjuterske radionice s pisačima i prostorije za učenje otvorene su do sitnih jutarnjih sati jer dežurstva obavljaju studenti. Besplatno je dostupan i sav važniji lokalni i nacionalni tisak.

Osim akademskih, studentima su na raspolaganju najrazličitiji sportski sadržaji, od nogometnog stadiona kapaciteta 70 tisuća gle-

datelja, preko baseball stadiona, terena za tenis, lacrosse, atletske staze, dvije multifunkcionalne sportske dvorane, bazeni, tere-tana... Sve navedeno dostupno je potpuno besplatno uz studentsku iskaznicu ili članstvo u sportskim klubovima. Ono što se studentima posebno sviđa je i tzv. „safe ride“ služba besplatnog prijevoza koja je dostupna u večernjim satima kad nakon izlaska u lokalne pivnice većina nije sposobna za samostalan povratak kućama i tada pozivom na broj u akciju kreće mini bus koji 'vesele' studente razvozi kućama.

Potrebno je pritom napomenuti da se radi o - u američkim okvirima - prosječnom sveučilištu koje prema Šangajskoj listi ne spada u sam svjetski vrh.

Većina novca od donacija i komercijalnih projekata

Sve te sadržaje teško bi bilo osigurati studentima uz isključivo državno financiranje, iako se radi o javnom (državnom) sveučilištu. Dapače, udio državnog financiranja je samo oko 10% dok ostalih 90% dolazi iz drugih izvora. Osim studentskih školarina koje iznose oko 20 tisuća dolara godišnje, sveučilište se financira iz donacija privatnih osoba i poduzeća, iz komercijalnih projekata koje sveučilište provodi u suradnji s privredom i od raznih komercijalnih djelatnosti (sportskih događaja, prodaje suvenira, literature itd). Donacije građana, bivših studenata i lokalnih poduzeća obično su motivirane poreznim olakšicama ili jednostavno željom da se uloži u razvoj vlastitog sveučilišta i lokalne sredine, a kao znak zahvalnosti dvorane ili zgrade nazivaju se imenima donatora. Na sveučilištu u Arkansasu takve donacije posljednjih godina su dosegle za naše prilike neza-mislive iznose od preko milijardu dolara iz čega se onda financiraju svi ranije navedeni sadržaji i pogodnosti za studente.

Šire shvaćena autonomija sveučilišta

Ako sad opet pogledamo stanje u hrvatskom visokom školstvu, vidjet ćemo da je na kapitalne investicije u objekte, kao primjerice novu knjižnicu Filozofskog fakulteta u Zagrebu, trebalo čekati godinama te da prostori mnogih fakulteta nisu primjereni potrebama niti studenata niti znanstveno-nastavnog osoblja. Državni proračun koji bi trebao financirati i školarine i ulaganja u znanost i infrastrukturu jednostavno ne može podnijeti sve te troškove, pa čak i kad bi se od sutra počelo izdvajati 3% BDP-a za znanost, kao u zemljama Europske Unije. Stoga je jasno vidljiva po-

Spriječiti miješanje financijera u odlučivanje

Potencijalna opasnost od miješanja financijera u rad fakulteta uvijek postoji, no u principu se to vrlo rijetko događa. Primjerice, financijer knjižnice nekog fakulteta vrlo vjerojatno neće utjecati na odluke koliko knjiga treba biti unutra, koje su to knjige i koliko dugo se posuđuju, a zadovoljit će se poreznim olakšicama i dobrim PR-om u medijima. Jedan od načina osiguranja protiv miješanja financijera u strateške i ine odluke institucije koja prima novce je da se novac ne uzima samo od jednog donatora ili malog broja njih, pa da to postane nečiji privatni fakultet - jednostavno treba biti svjestan da se ne smije prodavati autonomija akademskog rada i biti ustrajan u tom stavu. No, u situaciji kada država sve financira, ona također nameće vlastita pravila i prioritete, pa financira neke fakultete više, a neke manje, prema vlastitom nahođenju i često prema političkim kriterijima - kako su, uostalom, i nikli Hrvatski studiji devedesetih. Prema tome, opasnost miješanja financijera u rad institucije uvijek je prisutna, pa je pravo pitanje kako je što više umanjiti, tko god bio financijer.

profesor Petar Filipić

Porezne olakšice donatorima

Kad se pitanje školarina razmatra u okviru hrvatskih socijalnih prilika, jasno je da treba zadržati snažnu socijalnu komponentu. Država bi trebala plaćati sve ili barem najveći dio školarina na javnim fakultetima, te onima koji financiraju stipendije dati porezne olakšice, koje danas ne postoje ili su minimalne. Tada bi novce za daljnja ulaganja u znanost, infrastrukturu i resurse trebalo naći na drugom mjestu, i tu u priču ulaze donatori i financijeri. Ako Filozofskom fakultetu treba knjižnica ili kompjuterska učionica, ne bi trebalo čekati desetljećima da država iznađe novce u proračunu, nego naći osobu, firmu ili instituciju koji će dati novce, te za uzvrat dobiti porezne olakšice i dobar PR. U tu svrhu na američkim fakultetima postoje ljudi koji se bave samo time – nalaženjem donacija za razvoj. Zovu se marketing manageri ili development executives, ali u principu, njihov se posao svodi na 'žicanje love' za fakultet. Naravno, ono je organizirano kroz razna događanja – utakmice, sajmove, prodaju suvenira itd. Sve ovisi o inventivnosti dotične osobe ili odjela, a zna biti izdašan izvor prihoda.

treba nalaženja drugačijih modela financiranja visokog obrazovanja koja neće ovisiti samo i isključivo o državnom proračunu.

Uz pitanja financiranja nužno se vezuje i pitanje autonomije sveučilišta koju treba shvatiti malo šire od pitanja koje se provlačilo kroz medije tijekom prosvjeda – smije li policija ući na fakultete i prisilno prekinuti blokadu. Autonomija sveučilišta je neovisnost o financijeru u pogledu nastavnih programa, načina rada, određivanja upisnih kvota, kriterija za napredovanje studenata i profesora. Takva autonomija je danas na hrvatskim sveučilištima na jako niskoj razini pošto glavni financijer, ministarstvo, ima glavnu riječ u tim pitanjima i tu dolazimo do jednog od apsurdna studentskih zahtjeva.

Studentski zahtjevi jačaju moć ministarstva

Studenti su u svom prosvjedu s pravom kritizirali ministra Primorca zbog propusta u provedbi Bolonjskog procesa i zbog njegove zakašnjele i loše reakcije na prosvjed. Međutim, svojim zahtjevom za potpuno javno financiranje visokog obrazovanja zapravo guraju moć u ruke upravo tog ministra i svih budućih ministara. Ako novac dolazi s jednog jedinog mjesta, onda je i sva moć koncentrirana na tom mjestu pa možemo očekivati i u budućnosti da se odluke o obrazovanju donose u uredima ministara iako oni u pravilu imaju malo dodira sa svakodnevnim problemima akademske zajednice. Imajući u vidu sve navedeno smatram da su pravi zahtjevi koji moraju biti postavljeni pred odgovorne sljedeći:

1. Postaviti novi model financiranja visokog obrazovanja kroz

zakonodavni okvir –uključuje porezne olakšice za donatore i davatelje stipendija, te aktivno poticanje povezivanja privrede i sveučilišta

2. Razvoj modela potpore za studente, posebno one sa slabijim materijalnim statusom – uključuje veću dostupnost povoljnih kredita i stipendija studentima, osiguravanje pomoći pri traženju zaposlenja već za vrijeme studiranja, poboljšanje trenutnih kapaciteta studentskih domova i rješavanje statusa studenata podstanara koji su trenutno izloženi nemilosrdnoj tržišnoj logici cijena nekretnina, često neprijavljeni i bez prava prema najmodavcima

3. Omogućiti stvarnu autonomiju Sveučilišta – odlučivanje o akademskim pitanjima (programi studija, kriteriji napredovanja, upisne kvote...) potpuno prebaciti na akademske institucije i onemogućiti centralizirano upravljanje birokratskih i političkih struktura u Ministarstvu obrazovanja

Ako je studentska blokada bila prvi korak u rješavanju ovih važnih pitanja, onda je ona bila potrebna i trebala se dogoditi odavno. Ako, međutim, ona ostane samo još jedan u nizu prosvjeda koji će političari ignorirati, a mediji iskoristiti kao tjednu senzaciju, visoko obrazovanje u Hrvatskoj će i dalje tapkati u mjestu s povremenim bljeskovima izvrsnih pojedinaca koji uspijevaju usprkos sustavu, a ne zahvaljujući njemu.

*** Jerko Markovina, prof. psihologije, znanstveni je novak na Zavodu za marketing Agronomskog fakulteta u Zagrebu. Glavni znanstveni interesi su mu ponašanje potrošača, psihologija potrošnje i metodologija znanstvenih istraživanja.**

Piše
VJEKO PERIŠIĆ

Časopis *Financijska teorija i praksa* (1/2009) Instituta za javne financije tiskao je iznimno aktualan članak profesora splitske Ekonomije Petra Filipića „Makroekonomija gubljenja statusa redovitog studenta ili fiskalne posljedice (ne) položenog ispita“. Riječ je o prvom sustavnom pokušaju sagledavanja razmjera fiskalnih i nefiskalnih potpora studentima u Hrvatskoj na primjeru Sveučilišta u Splitu.

Na pitanje što ga je motiviralo da u istraživanje veličine i karaktera proračunskih izdvajanja za studente krene neposredno prije nego će se studenti s vlašću dohvatiti upravo oko tih pitanja, profesor Filipić odgovara: „Ako je moje istraživanje palo u isto vrijeme kad se i osvješteniji dio studenata angažirao oko tih problema, to samo govori da su ti problemi realni, da ih je nužno hitno rješavati, te da je ovoga časa najvažnije pokrenuti dovoljno ozbiljnu i dovoljno javnu raspravu kako ih rješavati“. Filipić smatra da je ovoga trenutka problem samo moguće naznačiti, da on traži daljnju ozbiljnu interdisciplinarnu elaboraciju uz sudjelovanje stručno kompetentnih i društveno svih zainteresiranih. „Najbolje bi bilo da se na jesen održi nekoliko tribina za koje će se u najmanju ruku zainteresirati svi koji su ovog svibnja bili spremni za blokadu vlastitih institucija.

Potpore - 14 minimalnih plaća godišnje!

Status redovitog studenta donosi studentima značajne fiskalne i nefiskalne povlastice, koje se pokrivaju proračunskim rashodima. U dobro uređenom sustavu trebalo bi važiti i obratno – tj, gubljenje statusa svakog redovitog studenta moralo bi donositi i poneku kunu uštede tom istom proračunu koja bi se potom mogla preraspodijeliti u korist najboljih, ili najpotrebnijih, ili u korist kvalitetnije studentske infrastrukture. No to sada nije slučaj.

Ukupne potpore jednom prosječnom redovitom studentu preddiplomskog studija 2007./2008. iznosile su 15.359 kuna, što znači da su redoviti studenti sveučilišta u Splitu, koji su iskoristili sve ponuđene fiskalne subvencije, a uz to koristili i nefiskalne, u akademskoj godini 2007./2008. ostvarili prosječno 13.8 minimalnih hrvatskih neto plaća. Radi se o značajnom iznosu kojeg bi nemali broj naših građana rado mijenjao za svoja primanja.

Profesori kao 'egzekutori' redovitih studentskih statusa

Kada student zbog nepoloženih ispita izgubi status redovitog studenta, gubi pravo na navedene subvencije, pa MZOŠ svake godine uštedi određeni dio sredstava. U analiziranoj 2007/2008. godini to je bilo 27.5 milijuna. Kako

Tko financira studiranje

Cijena studiranja po redovitom studentu sveučilišnih studija na Sveučilištu u Splitu 2007. godine bila je 37.896 kuna, od čega 70,5% pokriva proračun, 12,5% posto se osigurava iz okruženja, a preostalih 17% studenti namiruju školarinama.

se percepcija gubljenja statusa redovitog studenta povezuje s zadnjim nepoloženim ispitom, svaki profesor može postati 'egzekutor' redovitih studentskih statusa. Shodno tome, svi su nastavnici, jer su neposredni procjenitelji prava na studentski status, u funkciji stvaranja pozitivne selekcije, odnosno izvrsnosti.

Proračun je tada instrument pozitivne selekcije: prestaje financirati subvencije studenata koji su na ispitima pokazali nedovoljno znanje. Međutim, da bi u uistinu bio u funkciji izvrsnosti, 'uštede-

na' bi sredstva trebala usmjeriti ili prema novim studentima od kojih će jedan broj postići bolje rezultate od onih koji su izgubili status studenta, ili prema postojećim studentima radi poboljšanja njihova standarda.

Naime, u proračunskoj se stvarnosti ne radi o 'uštedenim' sredstvima, tj., tih 27.5 milijuna ne kumuliraju se na poseban račun. Već u fazi planiranja umanjuje se iznos subvencija jer se polazi od utrošenog u prethodnom razdoblju, a ako se u takvu računu nešto previdi, pa se kao posljedica uštede na gubicima redovnih statusa pojavi višak sredstava, tu je rebalans proračuna da tako 'uštedena' sredstva preusmjeri u neku drugu namjenu.

Poticanje prosječnosti umjesto izvrsnosti

Osim što sustav fiskalnih subvencija ni po kvalitativnom scenariju (po kojem bi proračunska 'ušteda' služila za podizanje standarda sustava subvencija) nije u funkciji izvrsnosti, ni po kvantitativnom scenariju nije u toj funkciji. Naime, računi pokazuju da je na Sveučilište u Splitu od 27,5 milijuna kuna 'uštede', u sustav subvencija po kvantitativnom scenariju vraćeno 8,6 milijuna, ili oko 31%, dok se preostali iznos negdje izgubio, preraspodijeljen je mimo onog što je proračunom planirano.

Dakle, nedvojbeno je da su u Hrvatskoj potpore studentima, obzirom na razinu dostignutog dohotka, brojne, i po financijskom obujmu značajne. Omogućavaju studiranje brojnim našim studentima. Međutim, usmjerene su isključivo održanju ili tek nekom postotku povećanja broja visokoškolski obrazovanih sugrađana, a ne potiču izvrsnost, već prosječnost. Nepostojanje sustava subvencija u smislu i na način kako to moderna teorija sustava nalaže, neiskorištavanje proračuna za poticanje studentske izvrsnosti, odnosno preraspodjela i korištenje sredstava namijenjenih subvencijama za neke druge svrhe, tek su neki od nalaza koji ukazuju da je na ovom segmentu fiskalnih rashoda moguć pozitivan pomak.

in memoriam Jerko Marasović

Palatin znanosti posvećene Palači

Piše
VOJKO MIRKOVIĆ*

Rijetkima se posreći kao Jerku Marasoviću da težište svojega dugotrajnog znanstvenog rada usmjeri na jednu temu. U njegovu životu, koji je nedavno napustio, to je bilo gotovo šezdesetogodišnje bavljenje Dioklecijanovom palačom u Splitu.

Istina, njegovo izrastanje u sredini vrsnih splitskih graditelja upućivalo ga je na to da nastavi to obiteljsko zanimanje. Nakon realke studirao je u Zagrebu arhitekturu te već tijekom studija započinje s istraživačkim radom, a prvo je zaposlenje imao 1953. u Konzervatorskom zavodu Dalmacije u Splitu. Tako se u stvari opredijelio prvenstveno prema zaštiti spomenika. To će usmjerenje poslije proširiti i na svestrano izučavanje našega graditeljskoga nasljeđa, a usporedo s tim projektirat će i voditi obnove, počesto i prenamjene zatečenih, kroz prošlost preslojenih zdanja, ali i novih zgrada za suvremenu građansku upotrebu.

Pothvati u carskoj rezidenciji

Kada se u Splitu 1954. osnivaio Urbanistički zavod Dalmacije, Marasović je u njemu ustrojio Odjel za graditeljsko nasljeđe. Otada su te dvije riječi – graditeljsko nasljeđe – najtočnije označavale bit njegova rada. Višegodišnje bavljenje tom temom sažeo je u doktorsku disertaciju "Prilog metodologiji obrade graditeljskog nasljeđa", koju je na zagrebačkom Arhitektonskom fakultetu obranio 1977. godine, ali tiskanu tek nedavno.

Marasović je sa suradnicima iz Urbanističkog zavoda Dalmacije poduzeo niz pothvata u Dioklecijanovoj palači. Preuredio je sklopove romaničkih kuća oko Vestibula za suvremenu namjenu. I sam Vestibul je također istražio i dao mu današnji izgled. Daljnje zahvate proširio je na Peristil. Snizio je razinu toga trga i otvorio izvorni prolaz prema moru kroz obnovljenu središnju podrumsku dvoranu Palače. Dao je ukloniti stoljećima nakupljene otpatke iz svih podrumskih prostorija, čime je Split dobio svjetski značajan izvorni ansambl izgrađenih prostora iz doba antičkog Rima. Tu je našao ostatke građevina u kojima su Rimljani živjeli prije nastanka Palače. A ispred tog pročelja Palače pronašao je njeno pristanište.

Od radova u carskoj Palači pod Marasovićevim vodstvom valja spomenuti i preuređenje dviju ugaonih kula za suvremeno korištenje. Značajno je bilo i njegovo otkriće dvaju hramova za koje nisu

Rijetkima se posreći kao Jerku Marasoviću da težište svojega dugotrajnog znanstvenog rada usmjeri na jednu temu. U njegovu životu, koji je nedavno napustio, to je bilo gotovo šezdesetogodišnje bavljenje Dioklecijanovom palačom u Splitu

znali dotadašnji istraživači Palače.

Naime, iz sačuvanog zapisa službenika splitske komune 16. stoljeća Antonija Proculiana znalo se da on spominje četiri hrama u palači Dioklecijanova vremena. Dva su današnja katedrala i krstionica sv. Ivana, ali gdje su bili Venerin i Kibelin hram nije se znalo sve dok Marasović nije našao ostatke njihovih kružnih temelja u podu kavane "Luxor" i nešto južnije u drugoj zgradi.

Istraživanja, otkrića i obnove

Nije se Marasović zadržao samo na otkrićima iz antičke faze Palače. Proučio je i preuredio u njoj nekoliko kasnijih građevina. Tako je uredio sklop kuća u Bogumilskoj

ulici poznat danas kao Kinoteka Zlatna vrata. Također je obnovio Muzej grada Splita. Posebno treba istaći izvršno obavljenu obnovu renesansnog gornjeg kata palače Cipci usred zapadne kolonade Peristila. Marasović se pri tom služio akvareliranim crtežima francuskog crtača Cassasa iz poznog 18. stoljeća, a koristio je i pronađene izvorne ulomke, da bi u izvršno klesanom kamenu dobio autentično renesansno pročelje dijela te stare splitske palače.

Među značajnije Marasovićeve doprinose poznavanju Palače spada i otkriće dviju terma, carske blagovaonice i nekoliko stotina metara kanalizacije.

Između 1968. i 1974. Marasoviću se u izučavanju Dioklecijanove rezidencije na Jadranu pridružila

i ekipa američkog sveučilišta u Minnesoti. Rezultat istraživanja jugoistočnog dijela Palače predložen je u dva izvještaja "Dioklecijanova palača" J. Marasovića, njegova brata Tomislava, Amerikanke S. McNally i Britanca J. Wilkesa.

Iz svih tih otkrića i zahvata sklopila se slika poznavanja izvornog izgleda Dioklecijanove palače podosta različita u odnosu na ranije ugledne strane istraživače R. Adama, G. Niemanna, E. Hebrarda i J. Zeillera, ta naših F. Bulića i Lj. Karamana. Na žalost, Marasović nije nikada cjelovito objavio svoja nova saznanja o Palači. Njegova kćerka Katja Marasović, arhitektica i njegova nasljednica na poslovima što ih je vodio potkraj života, nada se, kako nam je istakla, da će stići objaviti pod očevim imenom monografiju o Palači, u kojoj će sakupiti njegove zabilješke i naročito mnogobrojne crteže i nacрте o brojnim pojedinostima antičke monumentalne građevine.

Višegodišnje bavljenje starim zdanjima, koji su se s vremenom mijenjali i služili za nove upotrebne svrhe, dovelo je Marasovića do cjelovite spoznaje o načinu njihova proučavanja i kasnije obnove. Taj rezultat njegovih složenih napora bio je u nas znanstvena novost u usporedbi s ranijim načinima pristupanju povijesnim građevinama.

Naime, u novije doba, u znaku opće obnove antičke klasike, izuzetna se pažnja u izučavanju građevina i prostornih sklopova poklanjala samo zdanjima starog vijeka. Taj se postupak produžio i u 19. stoljeću. Uklanjalo se sve što je zaklanjalo grčke ili rimske građevine. Tako su primjerice u Splitu uklonili crkvice oko katedrale. Nestalo je, istina uz pomoć požara, i biskupske palače sjeverno od katedrale. Bez mnogo obzira porušene su kneževa palača i gradska vijećnica na današnjem Narodnom trgu, iako su se mogle sačuvati.

Prekretnički doprinos očuvanju naslijeđa

U Splitu su se povremeno pojavljivali prijedlozi o uklanjanju mnogih zgrada u Palači kako bi se naglasili njeni izvorni antički dijelovi. Konačno su poslije Drugoga svjetskog rata presječene takve rasprave. Pobijedilo je gledište da valja sačuvati i suvremeno koristiti građevine svih povijesnih razdoblja. Ali ostalo je da se razjasni kako naučno prići poznavanju i današnjoj upotrebi tako opsežno određenog graditeljskog naslijeđa.

Konzervatori i srodni stručnjaci bili su u nas arhitekti kao Vicko Andrić, arheolozi kao Frane Bulić i povjesničari umjetnosti kao Ljubo Karaman. Ipak, uglavnom su prevladavali historičari umjetno-

sti koje je više zanimala likovna strana nekog objekta nego isticanje njegove građevne osnove. Prekretnicu čini doprinos Jerka Marasovića, cjelovito izložen u disertaciji "Prilog metodologiji obrade graditeljskog naslijeđa" u

kojoj svestrano prilazi proučavanju građevine, od njenog smještaja u prostoru, preko statičke i konstruktivne komponentne te oblikovne vanjštine, sve do upotrebne namjene. Pri svemu tome koristi mnoge crteže kako bi objekt "snimio" u mnogostrukosti njegovih aspekata. Stoga on stara zdanja obnavlja pouzdanom preciznošću. A nije neki zaljubljenik starih vremena, koji iznad svega poštuje drevnost. Naprotiv, unutrašnjost objekata on uređuje po načelima i ukusu moderne arhitekture i tako ih predaje živom današnjem korisniku. Uostalom, Marasović je autor više novih objekata građenih posve u suvremenu duhu, primjerice osnovne škole u Klisu (koautor P. Galić), marine Kremik kod Primoštena ili kuće za odmor u Telašćici.

Jerko Marasović je bio temeljit stručnjak, uvjeren u svoje znanje, snalažljiv u poslovima i dakako posve predan svojem radu. Baveći se Palačom susretao se s ambicijama drugih stručnjaka, koji su se također htjeli ogledati u njenim prostorima. Premda se nikada nije upuštao u polemike, našao bi se ponekad i nehotice u polemičkim situacijama, kao što je to bio već klasični spor oko nivelete Palače, što ga je započeo i vodio jedan arheolog – akademik. U takvim situacijama, uvjeren u svoje spoznaje stajao je sa strane i čekao da se potvrdi njegova procjena. A sve to je počivalo na njegovoj metodologiji – njemu dragoj riječi – proučavanja starina. O tome je ostavio disertaciju i više članaka, o tome je predavao na našim i stranim sveučilištima, o tome je dobio brojne nagrade i priznanja i po tome ostaje istaknuti znanstvenik naše splitske sredine.

***Novinar i urednik Slobodne Dalmacije, Nedjeljne Dalmacije i Vjesnika**

Kampus: urbanistički plan i gradilišta srpnja 2009.

Gradilište Umjetničke akademije (lijeva strana slike) i Studentskog centra sa studentskim domom kapaciteta 600 ležajeva (desna strana slike)

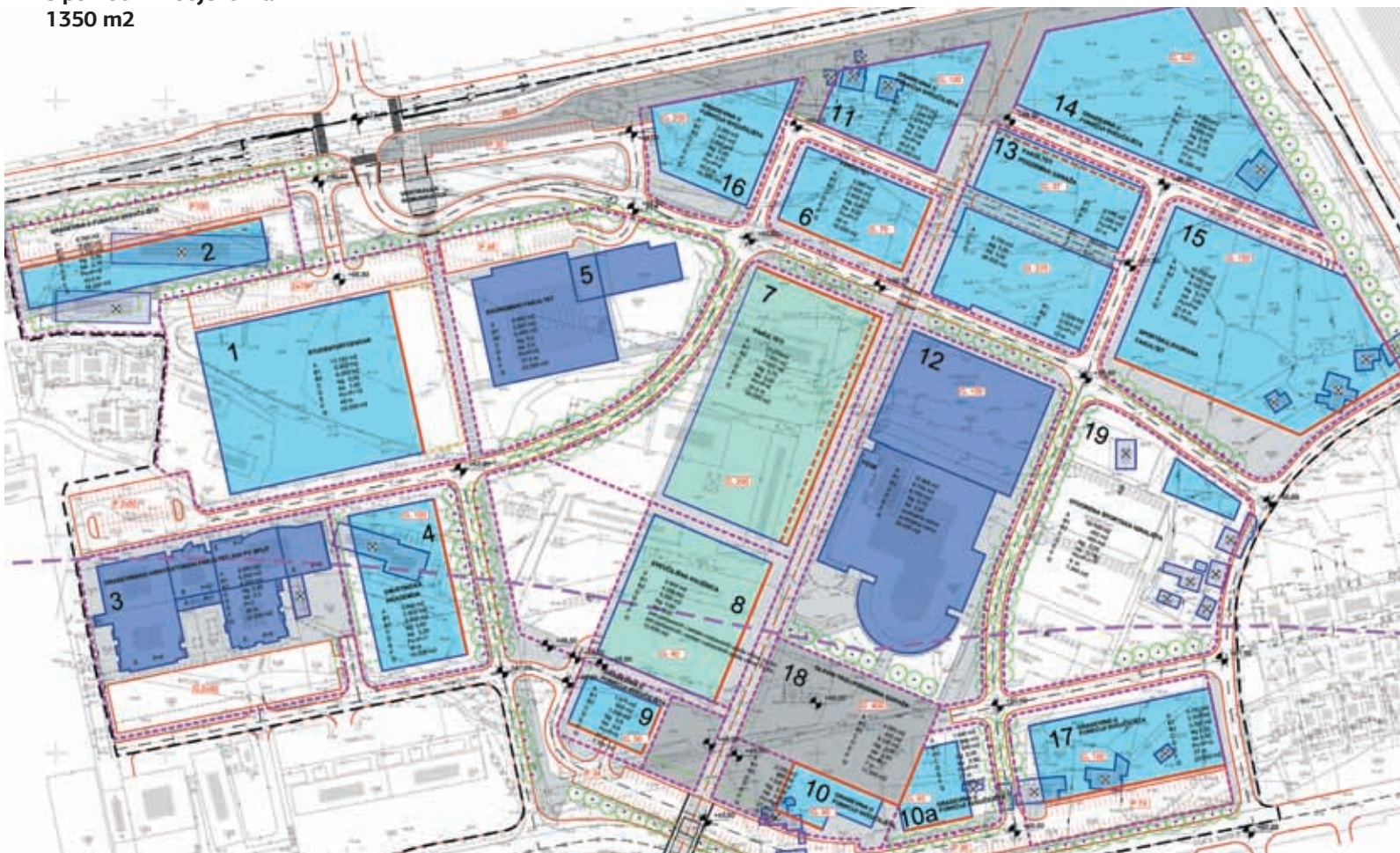
Gradilište nove zgrade Medicinskog fakulteta (lijevo) s dva nadograđena kata glavne zgrade (desno)

Gradilište „tri fakulteta“: Prirodoslovno matematičkog, Kemijsko tehnološkog i Pomorskog fakulteta

1. studentski centar sa studentskim domom – u gradnji – 20 000m² BRP
2. Građevina u funkciji Sveučilišta 18.300 m²
3. Građevinsko – arhitektonski fakultet – izgrađen (I faza 1977., II faza 2006) 22 000 m²
4. Umjetnička akademija – u gradnji 16 000 m²
5. Ekonomski fakultet – izgrađen (I faza 1999., II faza 2006) 23 000 m²
6. Pravni fakultet – projektiran 16 000 m²
7. Tri fakulteta – PMF, KTF, Pomorski – u gradnji – 30 000 m²
8. Sveučilišna knjižnica – izgrađena (2008) 15 600 m²
9. Građevina u funkciji Sveučilišta
10. + 10a Građevine u funkciji Sveučilišta 15 500 m²
11. Građevina u funkciji Sveučilišta 15 000 m²
12. FESB s parkingom (II faza 1976., II faza 2007) 26 000 m²
13. Filozofski fakultet - usvojen projekt 26 000 m²
14. Građevina u funkciji Sveučilišta 35 000 m²
15. Sportska dvorana i Kineziološki fakultet 38 700 m²
16. Građevina u funkciji Sveučilišta

17. Građevina u funkciji Sveučilišta 20 000 m²
18. Glavni trg s podzemnom garažom 11 500 m²
19. Otvorena športska igrališta s pomoćnim objektima 1350 m²

Izgrađeni objekti sveučilišnog kampusa u Splitu

1	3
	4
2	5

1. Sveučilišna knjižnica
2. Ekonomski fakultet
3. Fakultet elektrotehnike, strojarstva i brodogradnje
4. Građevinsko arhitektonski fakultet
5. Medicinski fakultet

Od ideje do živog kampusa

IVAN PAVIĆ, rektor Sveučilišta u Splitu

► *nastavak sa stranice 1*

širom otvoriti vrata ne samo studentima i profesorima nego svima onima koje knjiga na bilo koji način bude zanimala. Dakle, sadržaj koji će biti dostupan i građanima, baš kao i kampus koji neće postati zatvoreni sveučilišni prostor, već će cijelome gradu biti na raspolaganju, a sa svojim najbližim kvartovima povezan životno povezan svojim ulicama i trgovima.

Iskorak koji smo kampusom napravili omogućio je rast Sveučilišta u Splitu. Danas na ovoj instituciji studira 23 tisuće studenata, tri puta više nego prije samo desetak godina. Zaposleni su novi, uglavnom mladi znanstvenici, tako da Sveučilište danas ima tisuću i petsto zaposlenika, od čega čak tisuću nastavnika. Novi prostori i nova zapošljavanja omogućili su nam osnivanje novih fakulteta i pokretanje novih studijskih programa. Osnovani su Filozofski i Kineziološki fakultet, pokrenuti su novi studiji poput arhitekture, stomatologije, mediteranske poljoprivrede. Posebno smo ponosni na studijske programe koji se danas izvode na Filozofskom fakultetu, jer nam je bilo nezamislivo da jedan grad koji je iznjedrio Marka Marulića, oca hrvatske pismenosti, bude bez studij hrvatskog jezika, ali i dru-

gih studije koji su usmjereni na izučavanje nacionalne povijesti i kulture.

Projekt Sveučilišnog kampusa, jednako kao ni razvoj Sveučilišta, ovim se ne završava. U tijeku su radovi na zgradi od gotovo 30 tisuća kvadrata, najvećoj u kampusu, u kojoj će svoje mjesto naći Prirodoslovno-matematički, Kemijsko-tehnološki i Pomorski fakultet, gradi se studentski dom kapaciteta 600 postelja te dvije zgrade Medicinskog fakulteta namijenjene za znanstveni rad i smještaj gostujućih profesora. Ti bi objekti do sredine sljedeće godine trebali biti već dovršeni, a uskoro bi trebala započeti izgradnja zgrade Filozofskog fakulteta, objekta kojim bi se zao kružila ova faza izgradnje kampusa.

U nastavku je planirana izgradnja Umjetničke akademije, Pravnog fakulteta i Rektorata. Kada se za nekoliko godina ovi projekti završe, Sveučilišni kampus Visoka postat će arhitektonska cjelina koja će svojim sadržajima biti temelj naše ravnopravnosti unutar hrvatskog i europskog obrazovnog prostora i najveća garancija da će se i nama otvoriti šanse koje nam u ovom modernom vremenu i globaliziranome svijetu mogu pružiti samo znanost i obrazovanje.

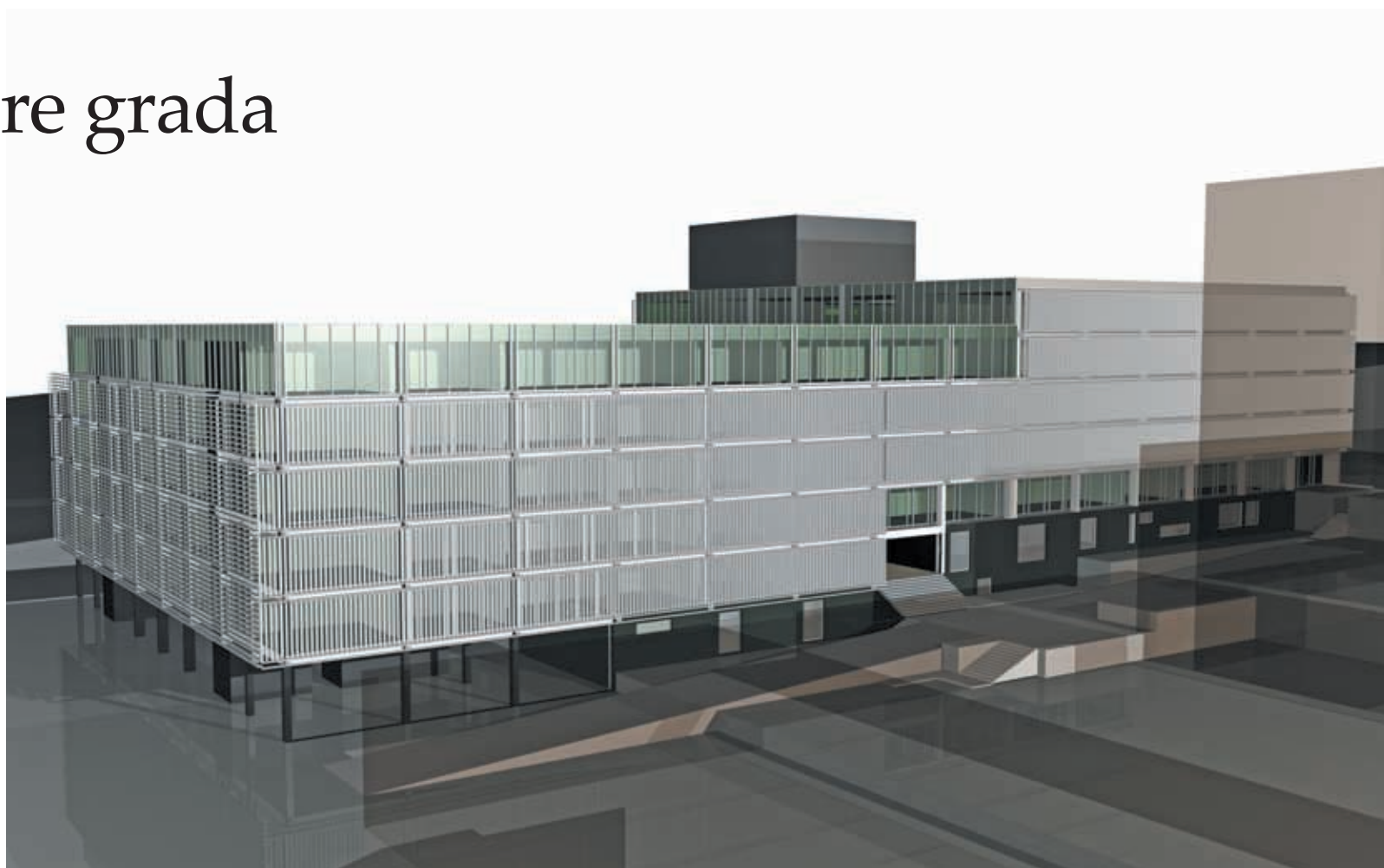
Nove vizure grada

ŽELJKO DOMAZET, prorektor za kapitalne investicije

Izgradnja sveučilišnog kampusa u Splitu, prvog takvog u Hrvatskoj, pored razumijevanja i podrške sviju, prati i cijeli niz poteškoća (pravno-imovinski problemi, losa ili nikakva infrastruktura, podzemne vode, strm teren, promjene urbanističkog plana itd.). Usprkos tome, u samo nekoliko posljednjih godina izgrađeni su objekti : aneks Ekonomskog fakulteta, zgrada C Građevinsko-arhitektonskog fakulteta, II faza FESB-a, nadogradnja Medicinskog fakulteta, Sveučilišna knjižnica i niz manjih zahvata, dok se upravo grade zgrade Studentskog centra i studentskog doma, Pomorskog fakulteta, PMF-a, Kemijsko-tehnološkog fakulteta, II faze Medicinskog fakulteta, a uskoro će započeti i gradnja zgrade Filozofskog fakulteta. U fazi pripreme ili ugovaranja su i projekti Pravnog fakulteta, Umjetničke akademije, rektorata, prometnica, garaža, okoliša...

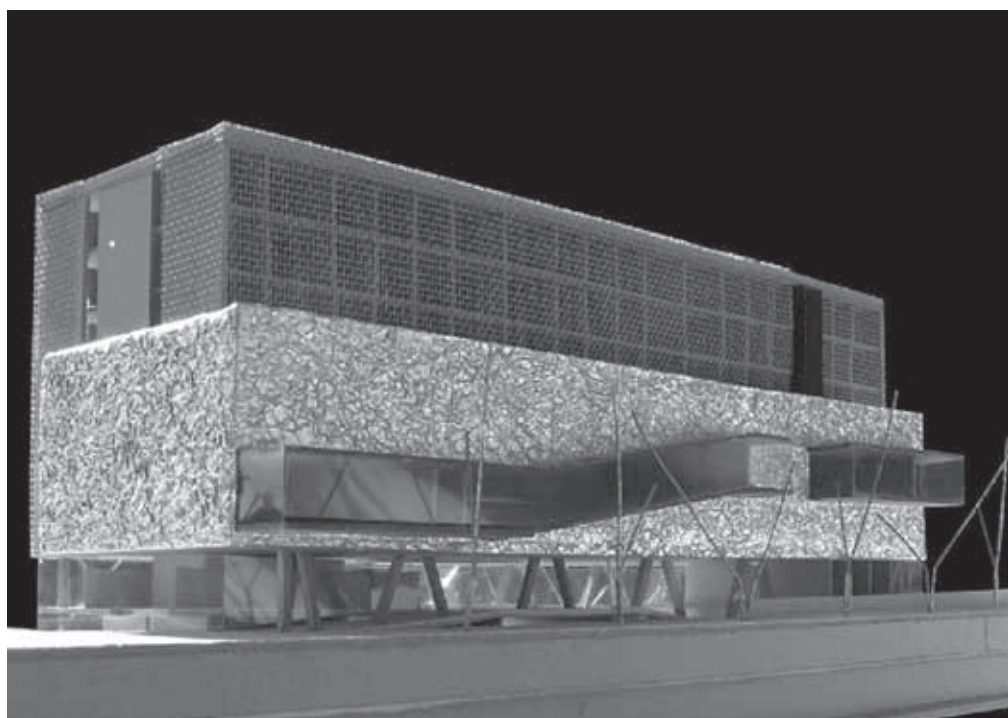
Pored novih i kvalitetnih prostora za studente i nastavnike Sveučilišta, novih vizura u ovom dijelu grada, angažmana brojnih, prvenstveno splitskih, arhitekata i izvođača, vidljivi su i novi problemi. Suvremeno opremljeni prostori traže veći broj osposobljenih ljudi za održavanje i upravljanje objektima, značajno veći broj studenata i djelatnika zahtjeva bolje promet-

nice, garaže i parkirna mjesta, a kako ne bi trebalo ostati bez zelenih površina, što se ponegdje događa. Istovremeno s gradnjom kampusa na Visokoj porastao je značajno i broj sastavnica, studija i studenata na Sveučilištu, tako da relativno brzo i apsolutno kvalitetno treba riješiti financiranje preostalih planiranih objekata u kampusu i naći nove prostore (novi kampus) kao npr. vojarna Dračevac, školski dio vojarnje Lora, ili sl. U rješavanju ovih dviju sitnica očekujemo svu pomoć našeg Ministarstva i našeg Grada, kao što smo je imali i do sada.

Prvonagrađeni projekt 'tri fakulteta': autori diplomirani inženjeri arhitekture Drago Gabrić, Zrinka Radunić i Emil Šverko, uz autorsku suradnju dipl.ing arh Gorana Banića, svi iz Splt; maketa Joško Katalinić, aps. grad.

Prvonagrađeni projekt Pravnog fakulteta: autor njirić + arhitekti doo Zagreb; diplomirani inženjeri arhitekture prof Hrvaoje Njirić, Nevena Kuzmanić, Erich Ranegger, Jelena Botteri; Fuminori Nosaku, M. Arch; suradnici Mladen Freškura, dipl.ing. Dipl. diz, Ljiljana Besednik, dipl.ing. arh, Jurica Barišić i Saša Perušinović – vizualizacija

Prvonagrađeni projekt Filozofskog fakulteta: autor Ante Kuzmanić; koautor Dujmo Žižić; projektantski tim Samuel Martin, Andrej Čikeš i Mihaela Bašić; svi diplomirani inženjeri arhitekture iz Splita.

Nagrađeni projekt Umjetničke akademije: autori diplomirani inženjeri arhitekture Nikola Škarić, i Vedran Duplančić

Obnovljivi izvori moraju postati isplativ biznis!

Piše
RANKO GOIĆ*

Obnovljivi izvori energije u svijetu u proteklih deset godina nesumnjivo su hit tema i jedan od najpropulzivnijih biznisa. Prosječna godišnja stopa rasta novoizgrađenih kapaciteta u vjetroelektranama već 15-tak godina je gotovo 30%, a najnoviji trend su solarne (fotonaponske) elektrane kojima je godišnja stopa rasta protekle dvije godine veća od 50%. Protekle godine, više od 30% ukupnih investicija u nove elektrane u Evropi otišlo je u vjetroelektrane, a vrijednost ukupnih investicija u svijetu u vjetroelektrane 2008. godine premašila je 40 milijarda eura. Kratkoročna, a pogotovo dugoročna predviđanja pokazuju da će se takav trend nastaviti. Europska unija do 2020.g. planira 20% ukupnih energetske potreba pokriti iz obnovljivih izvora energije, a Obamin energetski plan predviđa da SAD u 2025.g. iz obnovljivih izvora energije namiruju 25% ukupne potrošnje električne energije.

Takva situacija u svijetu rezultat je primarno političkih odluka i podrške u smislu subvencija i poticaja, trenutno nužnih da se premosti danas već vrlo mala razlika cijene električne energije iz obnovljivih, u odnosu na cijenu iz klasičnih izvora. Motivi su višestruki – smanjenje energetske ovisnosti i poboljšanje sigurnosti opskrbe, smanjenje emisije stakleničkih plinova i općenito smanjenje štetnih utjecaja na okoliš, poticanje investicijskih aktivnosti, svijest o dugoročnoj neodrživosti opskrbe fosilnim gorivima itd. Pored navedenog, a što je veoma važno, za razvijene zemlje je jedan od ključnih motiva i razvoj domaće industrije koja proizvodi opremu za obnovljive izvore energije, čime se ulaganja u poticaje višestruko vraćaju, a kratkoročno i dugoročno se osigurava položaj na globalnom tržištu u ovom sektoru.

Dalmacija prednjači u potencijalu obnovljivih izvora

Obnovljivi izvori još uvijek nisu financijski konkurentni klasičnim. U proizvodnji električne energije gotovo je neizvedivo oslanjanje isključivo na izvore kao što su vjetar i sunce jer je električnu energiju izuzetno skupo skladištiti za vrijeme bez vjetera i sunca. Unatoč tome, obnovljivi su izvori naša komparativna prednost. Hrvatska raspolaže značajnim potencijalom vjetera i sunca, hidropotencijal je u visokoj mjeri već iskorišten (pogotovo u velikim hidroelektranama),

Dva su pitanja obnovljivih izvora energije u Hrvatskoj ključna: prvo, imamo li snage, prvenstveno financijske, da poticajnim mjerama i subvencijama, uz smanjenje administrativnih zapreka, ubrzamo razvoj obnovljivih izvora energije kako bismo uhvatili korak sa razvijenim zemljama i premostili još neko kratko vrijeme u kojem obnovljivi izvori energije nisu konkurentni klasičnim izvorima energije. Drugo, ne manje važno, na koji način osigurati odgovarajuće sudjelovanje domaće industrije u proizvodnji opreme za obnovljive izvore energije

dok se od geotermalne energije, biomase i ostalih obnovljivih izvora ipak ne mogu očekivati značajniji doprinosi, barem ne kratkoročno. Dalmacija je u posebno povoljnom položaju, trenutno se oko 90% potrošnje električne energije pokriva iz već izgrađenih hidroelektrana na njenom području. U Dalmaciji su i lokacije za izgradnju vjetroelektrana najpovoljnije, s mogućnošću godišnje proizvodnje veće od svih hidroelektrana u Hrvatskoj. Također, u Dalmaciji su i najpovoljnije lokacije za iskorištavanje energije sunca, s tehničkim potencijalom (fotonaponske i/ili solarne termalne elektrane) koji nadmašuje ukupne potrebe Hrvatske za električnom energijom. Još je povoljnija situacija s korištenjem solarne energije za proizvodnju toplinske energije preko solarnih termalnih kolektora, budući da takav način korištenja solarne energije već danas može biti isplativ bez poticajnih mjera (subvencija). Naravno, pod navedenim tehničkim potencijalom podrazumijeva se raspoloživost prirodnih resursa na određenom prostoru, dok je re-

alno izvedivi potencijal ipak znatno manji jer ovisi o ekonomskim uvjetima (isplativost s obzirom na investicijske troškove i tržišnu vrijednost proizvedene energije) i brojnim ostalim ograničenjima, prvenstveno po pitanju zaštite okoliša.

Nejasna energetska strategija

Unatoč svemu navedenom što imamo, u Hrvatskoj se ni izbliza ne uspijevaju pratiti svjetski trendovi u razvoju industrije i primjene obnovljivih izvora energije. Hrvatsko je zakonodavstvo puno rupa, administracija koja provodi zakone (uz čast izuzecima) je spora, neučinkovita i nerijetko neupućena, a konkretna materijalizacija deklarativne podrške državnih i lokalnih institucija obnovljivim izvorima najčešće završava dematerijalizacijom ribe u restoranima. Nova energetska strategija Hrvatske prepoznaje ozbiljnost situacije i vrlo mudro predlaže spasonosne mjere: moramo graditi nove elektrane, osigurati da nam Rusi ili

netko drugi daje plin, osigurati da nam Arapi daju naftu (ako je ikako moguće po što nižoj cijeni), štediti energiju, poticati korištenje obnovljivih izvora energije, te raditi na razvoju, edukaciji itd. Ostaje neriješen samo jedan mali problem: nitko ne zna kako ćemo to izvesti.

Što imamo od klasičnih goriva?

Opća energetska situacija u Hrvatskoj je više nego sumorna. Ugljena nemamo, urana nemamo, domaća proizvodnja nafte trenutno pokriva cca. 20% potrošnje, domaća proizvodnja plina pokriva cca. 60% potrošnje, a ukoliko se ne pronađu nova velika nalazišta, za očekivati je da ćemo za 10-20 godina biti gotovo 100% ovisni o uvozu fosilnih goriva. Naravno, uz očekivanu visoku cijenu i upitnu raspoloživost s obzirom na ne baš sjajne perspektive s fosilnim gorivima u svijetu. Dakle, dugoročna perspektiva je potpuno jasna: bez vrlo visokog udjela obnovljivih izvora energije u ukupnoj energetskoj bilanci - dakako uz mjere štednje i energet-

ske efikasnosti, za Hrvatsku realno nema energetske alternativa. Osim u slučaju nekog revolucionarnog otkrića u energetici kao što bi npr. bilo iznalaženje tehničkog rješenja za korištenje energije fuzije. Osiguranje dovoljnih količina energije (uz hranu i vodu) osnovni je preduvjet opstanka i razvoja ne samo Hrvatske, već civilizacije u cjelini.

Što možemo očekivati od obnovljivih izvora?

Zbog prethodno navedenog, prvo ključno pitanje za obnovljive izvore energije u Hrvatskoj glasi: imamo li snage, prvenstveno financijske, da poticajnim mjerama i subvencijama, uz smanjenje administrativnih zapreka, ubrzamo razvoj obnovljivih izvora energije kako bismo uhvatili korak sa razvijenim zemljama i premostili još neko kratko vrijeme u kojem obnovljivi izvori energije nisu konkurentni klasičnim izvorima energije? A drugo, na koji način osigurati adekvatnu participaciju domaće industrije u proizvodnji opreme za obnovljive izvore energije? Naime, subvencioniranje obnovljivih izvora energije u Hrvatskoj se prvenstveno svodi na garantirani otkup proizvedene energije po cijeni koja je veća od prosječne tržišne cijene, a razlika se namiruje iz fonda koji se puni iz doprinosa na potrošenu električnu energiju koji plaćaju svi krajnji potrošači. Na taj se način indirektno subvencionira uvoz strane opreme, što je za sada neminovnost, jer domaće opreme za takvu namjenu često nema ili nije konkurentna cijenom i/ili kvalitetom (uz određene iznimke, prvenstveno na području solarne energije).

Unatoč jasnoći cilja pravog odgovora zapravo (još) nema. Naime, isto se pitanje može postaviti općenito za razvoj (odnosno obnovu) industrije u Hrvatskoj ako ne želimo i dalje živjeti isključivo od rasprodaje imovine i prirodnih ljepota. Kao prvi korak potreban je opći konsenzus politike, gospodarstva i znanosti da nam je prvi razvojni prioritet proizvodnja. A onda možda jednog dana i u Hrvatskoj obnovljivi izvori energije postanu dobar biznis od kojeg će država i građani imati dugoročne koristi. Optimizam prvenstveno budi interes mladih za uključivanje u ovo vrlo perspektivno područje u znanosti, no to područje traži multidisciplinarnost za koju je još uvijek vrlo teško osigurati adekvatno obrazovanje.

*** Docent na Fakultetu elektrotehnike, strojarstva i brodogradnje, djeluje na Zavodu za elektroenergetiku i bavi se elektroenergetskim sustavima i obnovljivim izvorima energije**

zanimanje znanstvenik: dr. sc. Petar Mimica

Doprinos povećanju ljudskog znanja - najveća nagrada!

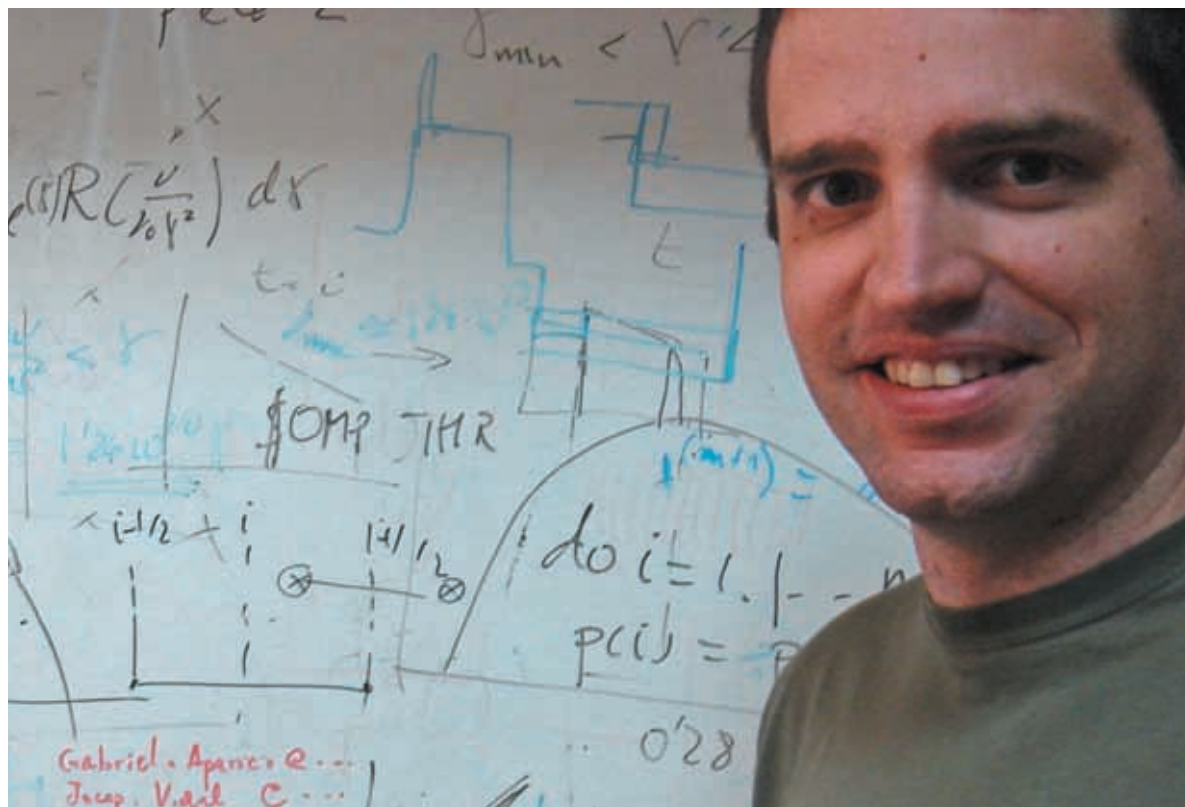
RAZGOVARAO
VJEKO PERIŠIĆ

Malo tko upisuje studij fizike ili neki drugi studij prirodnih znanosti da bi poslije svaštario. Radi se o vrlo zahtjevnim studijima, koji se upisuju iz ljubavi i strasti, te želje za znanstvenom karijerom, što se, nažalost, na kraju rijetkima ostvari. Jedan od takvih je i Petar Mimica, hrvatski astrofizičar sa trenutnom adresom u Valenciji u Španjolskoj. Mimica je, nakon zagrebačkog PMF-a sa 26 godina astrofiziku doktorirao na prestižnom Max-Planck Institutu za astrofiziku u Münchenu. Nakon doktorata proveo je dvije godine na Odjelu za astrofiziku Sveučilišta u Valenciji, jednom od vodećih u svijetu što se tiče područja relativističke numeričke hidrodinamike koja mu je uža specijalnost, a danas je na istom sveučilištu u svojstvu postdokorskog istraživača. Zajedno sa najbližim suradnicima u Valenciji, Minhenu i Princetonu, u zadnje je tri godine objavio desetak radova u vodećim europskim i američkim časopisima za astronomiju i astrofiziku. U Hrvatskoj surađuje sa Dejanom Vinkovićem sa splitskog PMF-a, voditeljem projekta superkomputera HYBRID, te nastavno sa splitskim PMF-om kao asistent-predavač na studiju astrofizike. O karijeri znanstvenika, koje su objektivne prepreke toj vrsti karijere, što napraviti kako biste povećali vjerojatnost ostvarenja znanstvenih planova, te na što treba paziti u pojedinim koracima, razgovarali smo s Petrom Mimicom.

Čime se, konkretno, u svojim istraživanjima bavite?

Računalnom astrofizikom, preciznije, plinovima i plazmama koje se gibaju gotovo brzinom svjetlosti (relativistička magnetohidrodinamika). Jedan primjer prirodnih pojava koje se mogu proučavati su mlazovi plazme ("jets") koji se jako

Potencijalni znanstvenik mora biti spreman na mogućnost da će se nekoliko puta morati seliti, ponekad i na drugi kraj svijeta i treba biti dovoljno jak i odlučan da se odrekne određene stvari zbog uspješne znanstvene karijere, koja podrazumijeva boravak na mjestima koja su najbolja u onome čime se želite baviti

Petar Mimica

dobro opažaju radio teleskopima. Jedno od njihovih zapanjujućih svojstava je to da su u stanju gibati se brzinom većom od 99% brzine svjetlosti do ogromnih udaljenosti, čak i milijunima svjetlosnih godina daleko od aktivne galaktičke jezgre koja ih izbacuje. Zbog velikih udaljenosti od Zemlje kvaliteta opažanja velike većine mlazeva je nedovoljna za neposredno određivanje njihovih svojstava. Stoga se koriste računalne simulacije za stvaranje "virtualnih" mlazeva, pri čemu je cilj odrediti koje teoretske pretpostavke o njihovim svojstvima proizvode virtualne mlazeve slične opaženima. I, što je još važnije, zbog toga što računala

Zbog neprestane utrke sa znanstvenicima širom svijeta, nije neobično raditi i više od 70 sati tjedno

omogućuju simuliranje mlazeva praktički neograničene kvalitete i zbog neprestanog poboljšanja fizikalnih modela, mogu se predviđati svojstva koja bi buduću, bolji instrumenti trebali opaziti, a koja su današnjim instrumentima nedostupna. U tom smislu postoji ov-

dje, a i inače u astrofizici povratna sprega gdje opažanja prisiljavaju teoretske i računalne astrofizičare da poboljšavaju svoje modele, a ovi potonji mogu potom dati opažanim astrofizičarima naznake kako trebaju dizajnirati buduće instrumente da bi se potvrdila ili opovrgnula neka pretpostavka o određenom astronomskom fenomenu. Područje relativističke magnetohidrodinamike proučava i druge pojave, kao što su provale gama zračenja, supernove i gravitacijski valovi. Važnost ove grane računalne astrofizike je što se istim ili jako sličnim simulacijama može objasniti široki spektar pojava u astrofizici, a metode koje se pri tome koriste su jako bliske metodama koje se koriste u drugim granama znanosti, pa i u industriji. Stoga postoji neprestana interdisciplinarna komunikacija između astrofizičara, matematičara, informatičara i inženjera u svrhu razmjene znanja i vještina.

Što je bitno kad se planirate baviti znanostima?

Prije svega, potrebna je dobra doza radoznalosti i velika zainteresiranost za određeno područje ljudskog znanja. Mene je, osobno, oduvijek zanimalo svemir i pojave u njemu, i vjerojatno mi je najveća nagrada mog posla to da sam u stanju razumjeti najnovije rezultate iz astrofizike i ponekad i sam dati mali doprinos povećanju količine ljudskog znanja o svijetu u kojem živimo. Otkriti nešto novo ili shvatiti nešto što još nitko nije uvidio je nagrada sama po sebi. Osim toga, potencijalni studenti koji žele postati znanstvenici trebaju prije svega pažljivo odabrati onaj studij koji će im omogućiti da maksimalno iskoriste svoje talente, ali koji će im isto tako otvoriti dovoljno mogućnosti za daljnje usavršavanje. Osim toga, neophodno je dobro znanje engleskog jezika. Međutim, najvažnije je dobro razumjeti svoje prioritete. Naime, jako je rijedak slučaj - barem u području astrofizike - da student može ostati u istom gradu (pa čak i u istoj državi) tijekom čitave svoje karijere. Stoga potencijalni znanstvenik mora biti spreman na mogućnost da će se nekoliko puta morati seliti, ponekad i na drugi kraj svijeta i treba biti dovoljno jak i odlučan da se odrekne određene stvari zbog uspješne znanstvene karijere, koja podrazumijeva boravak na mjestima koja su najbolja u onome čime se želite baviti. Ako govorimo o mom primjeru, raditi doktorat u Max-Planck Institutu za astrofiziku znači raditi doktorat na mjestu gdje postoje tri instituta koje se bave astrofizikom, što je značilo da je bilo moguće upoznati jako veliki broj ljudi koji se bave širokim spektrom tema iz područja astrofizike, a i šire. S druge strane, Valencija je jedno od najrelevantnijih mjesta za računalnu astrofiziku. Tako npr. postoji nekoliko termina u mom području astrofizike koji se zovu po Valenciji ili znanstvenicima koji rade na sveučilištu ovdje. Ovdje se nalazi nekoliko ljudi koji su među pionirima numeričke relativističke magnetohidrodinamike, a kada oni organiziraju konferencije onda im se

odazovu svi vodeći svjetski stručnjaci, od Japana i Australije, preko SAD-a i Meksika pa do Europe i Rusije.

Stjecanje univerzalnih vještina

Studij fizike, kao i prirodnih znanosti općenito, nije glas teških studija koji često ne vraćaju uloženi trud. Kakvo je Vaše iskustvo?

Percepcija da je studij prirodnih znanosti težak u velikoj mjeri odgovara stvarnosti, i moj studij fizike sigurno nije bio lagan. Ali, uz dovoljno motivacije, talenta i rada studij prirodnih znanosti može biti jako korisno utrošeno vrijeme. S jedne strane, tu je mogućnost utažavanja gladi za znanjem, ali i učenja o metodama znanosti pomoću kojih se došlo do današnjih saznanja. To je jedna od glavnih motivacija ljudi koji se kasnije misle baviti znanosti: pridonijeti napretku civilizacije i kulture i poboljšanju kvalitete života kroz znanstveno-istraživački rad. Međutim, čak i ako se student kasnije predomisli ili promijeni svoje dugoročne planove, studij prirodnih znanosti mu daje široku lepezu vještina koje se mogu primijeniti i izvan užeg znanstvenog područja, pa i izvan znanosti. Nakon uspješnog studija, nauče se i usvoje stvari kao što su znanstvena i numerička "pismenost", znanje matematike, shvaćanje kompleksnih problema, prezentiranje vlastitog rada (kako specijalistima, tako i široj publici), rad na projektima sa čvrsto zadanim rokovima, suradnja i rad u timovima, te naročito upotreba računala za modeliranje problema i rad sa velikim količinama podataka. Sve ove vještine, neophodne za rad istraživača, su "prenosive" u javni i privatni sektor i prijeko potrebne u današnjem svijetu, u kojem je tehnološki i znanstveni napredak kritičan za ekonomski razvoj. Drugim riječima, studenti imaju nakon završenog studija puno veći izbor mogućih karijera nego što se to možda čini na prvi pogled.

kako rade stvari

Web pretraživači

Zbog toga je mladom znanstveniku kao meni jako korisno biti na jednom takvom mjestu, kako zbog eksperata u samoj Valenciji, tako i zbog mreže kontakata koja je zaista izvrsna. Isto tako treba pridodati da postoji jasan dugoročan plan razvoja i dobro razrađeni pravci istraživanja. U idućih par godina u Valenciji bi trebao biti osnovan centar, isključivo za astrofiziku, koji bi na jednom mjestu okupio ljude koji su trenutno razasuti po raznim odjelima sveučilista i privukao mlade znanstvenike iz drugih gradova i država.

Koji su ključni momenti na koje se treba obratiti pažnju u odabirima?

Kako je to uvijek u životu, ključni moment može biti bilo koji, ali je u ranoj karijeri jako bitan izbor mjesta, teme i mentora doktorskog rada. Osim dobrog doktorskog rada, vrlo je važno biti u mogućnosti prezentirati ga drugim ljudima i tako povećati vjerojatnost "bivanja na pravom mjestu u pravo vrijeme", naročito što se tiče budućeg radnog mjesta. Naime, u daljnjoj karijeri, naročito prilikom prijave za radna mjesta na institucijama diljem svijeta, poznanstva igraju jako veliku ulogu (iako je dobar znanstveni rad i životopis, naravno, presudan).

To znači da tijekom postdiplomskog, a i tijekom dodiplomskog i postdiplomskog studija treba tražiti stipendije i pokušati posjetiti što više mjesta i upoznati što više ljudi koji se bave granom znanosti za koju je student zainteresiran i kojom se želi baviti. Dobro je ići na što više konferencija, naročito onih koje su usko fokusirane na temu kojom se student bavi, jer se tako na jednom mjestu može upoznati većia eksperata iz tog područja. U mom konkretnom slučaju sam nakon doktorata dobio Marie Curie stipendiju Europske Unije. Smatram da je na to utjecala i tema doktorskog rada i atraktivan prijedlog projekta koji stipendija financira. Ali i nakon završetka stipendije sam u mogućnosti nometano raditi ovdje jer je odjel za astrofiziku u stanju povući velike svote novaca za razne projekte iz EU i od španjolske vlade. Npr. ja sam za sljedeće dvije godine cijelosti plaćen iz projekta koji se te-

melji na suradnji između znanosti i industrije, a moj najbliži suradnik je dobio prestižnu petogodišnju istraživačku stipendiju *Ramon y Cajal* nakon koje mu je praktički zagarantirano profesorsko mjesto.

Što je presudno za uspjeh: talent, upornost, sreća...?

Sa osobne strane, zahvaljujući svojim rezultatima stekao sam pravo da se 'nametnem', no tek to 'nametanje' (u osobnom smislu). To je bilo presudno da iz mojih ideja iz prvih 6 mjeseci doktora proizađe, tijekom idućih 7 – 8 godina, 15-ak mojih i tuđih znanstvenih radova i dva formirana doktoranda. Konkretno, radilo se o inspirativnim idejama za moje pretpostavljene koji su onda svojim studentima predložili da se bave užom linijom istraživanja kojom sam se i ja bavio.

Dakle, mislim da je talent važan, ali je jako važno i koliko je čovjek probitačan, tj. koliko je sposoban 'gnjaviti' mentore i starije dok ih ne uvjeri u važnost svojih rezultata i njihovu relevantnost za daljnji znanstveni rad. 'People skill' je jako važan, gotovo kao i 'technical skill' (iako se, naravno, u znanosti brzo uvidi nedostatak potonjega).

Današnja astrofizika je jako zahitjevna, kako zbog količine novih saznanja tako i zbog broja ljudi koji se njom bave. Upornost i požrtvornost je presudna ako znanstvenik želi biti među prvima koji će objasniti neko novo opažanje ili predložiti, poboljšati ili opovrgnuti teoretske modele, ali to ponekad traži jako velike napore od istraživača. Jedan od razloga je to što se astrofizika danas u potpunosti oslanja na internet. Uz sve dobre strane neprestane umreženosti (dostupnost baza podataka, najnovijih opažanja sa teleskopa i satelita, mogućnosti čitanja najnovijih radova isti dan kad ih autori završe), postoje i loše strane, a to je da postoji neprestana utrka sa svim ostalim grupama diljem svijeta koje se bave sličnim problemima. Stoga meni (a i većini kolega iz moje generacije) nije neobično u nekim periodima raditi 6 ili 7 dana od ujutro do navečer, tj. 60, 70 ili više sati tjedno. S druge strane, baš zbog toga što se danas većina stvari radi preko interneta, imam jako fleksibilno i radno vrijeme i radno mjesto, tako da se privatni život i toliko radnih sati tjedno donekle daju usuglasiti. Može se reći da se periodi jako intenzivnog rada smjenjuju sa mirnijim periodima, kada je moguće i oputovati negdje i dati prioritet drugim stvarima. Osobno, u meni nema gorčine zbog toga što moram toliko raditi jer volim svoj posao i uživam u zanimanju znanstvenika.

Piše
BRANKO DODIG*

Mnogi se korisnik računala barem jednom zapitao kako je moguće da web pretraživač, u nekoliko trenutaka nakon zadnog upita, pronađe par milijuna rezultata iz skupa od više milijardi stranica, rangira ih i prikaže samo djelić sekunda kasnije.

Ono što predstavlja jako velik, i za korisnika nevidljiv posao je priprema za pretraživanje - prikupljanje svih podataka iz domene koju pretražujemo. Za velike internet pretraživače, domena predstavlja sav tekstualni sadržaj s interneta, kao i struktura poveznica (linkova) između svih stranica. Prikupljanje obavlja program kojeg zovemo *web spider*. Web spider prati i bilježi poveznice između stranica, prikupljajući i pohranjujući svaku stranicu na koju naiđe, te konvertira različite vrste formata u tekst, stvarajući tako bazu. Pretraživač, naime, na naš upit odgovara pretražujući one stranice koje je njegov program za traženje *već zabilježio*, a ne sve koje trenutno postoje online. Tako novi dokument podignut na mrežu čeka, ponekad satima, ponekad tjednima, da ga programi pretraživača nađu i smjeste u bazu, prije čega neće biti uvršten u rezultate pretraga.

Web spider barata ogromnim količinama podataka i brojem stranica. Zbog toga se koriste "farme računala" koje paralelno - i bez prestanka - prikupljaju nove podatke, ne u vrijeme naše pretrage, nego stalno. Google koristi oko 200 tisuća servera (i to običnih PC računala izabranih da pružaju najbolji omjer cijene i performansi) za pretraživanje i pripremu. Kada pošaljete upit, na njega odgovara više računala (deseci, čak i stotine, ovisno o upitu). Svako računalo nalazi dio rezultata i obavlja pretragu neovisno, a na kraju se rezultati s više računala objedinjuju u jedan. To značajno povećava brzinu pretraživanja, pogotovo kod upita s velikim brojem rezultata.

Što se događa dok pretražujemo?

Osnovni algoritam za pretraživanje radi prema sljedećem principu: prvo pretvara naš upit u niz brojeva; zatim, za svaki broj pronalazi odgovarajući popis dokumenata, s pripadnom težinom pojavljivanja. Težina pojavljivanja je broj pojavljivanja riječi koju ili koje tražimo u pronađenom dokumentu, kao i njen/njihov položaj unutar dokumenta. Naime, nije isto pojavljuje li se riječ samo u

Upravo je uvođenje PageRank algoritma, kojeg su njegovi tvorci Larry Page i Sergej Brin razvili u sklopu svog doktorskog rada na Stanfordu i pomoću kojeg se "izračunava" kvaliteta stranice kao takve, bilo inovacija koja je Google-u dala veliku prednost nad konkurencijom krajem prošlog desetljeća

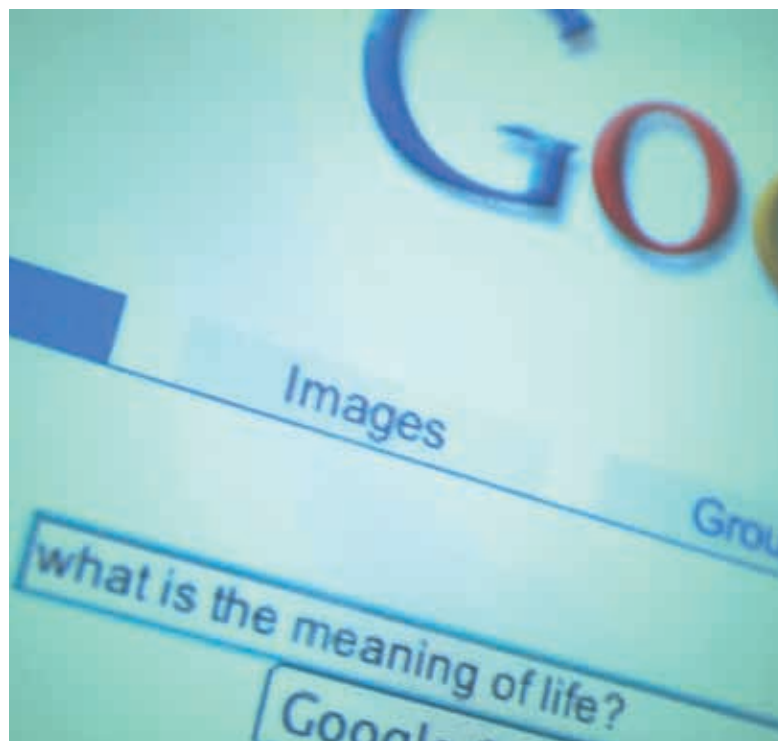
tekstu dokumenta, ili u naslovu, podnaslovu i sl. (što se više puta pojavljuje i na što važnijem mjestu, dokument je relevantniji za našu pretragu).

Sve navedeno ne bi bilo dovoljno za kvalitetnu i relevantnu pretragu, kad ne bi bilo ključnog koraka: izračuna vektora autoriteta. Radi se o još jednom, vrlo važnom načinu slaganja pretraženih stranica prema relevanciji.

Naime, sam tekst stranice je nedovoljan kriterij za pretraživanje velikih kolekcija, pa je moguće vrlo lako manipulirati rezultatima, neovisno o kvaliteti algoritma (prisjetimo se kako je bilo teško pronaći podatke s prijašnjim pretraživačima, prije pojave Googlea, upravo iz tog razloga). Logika iza vektora autoriteta je sljedeća: postoji pojam kvalitete stranice

poveznicu na stranicu kao 'glas' (po principu 'jedna stranica - jedan glas'). Vaša stranica će biti dobro ocijenjena ako se druge dobro ocijenjene stranice povezuju na nju - isto tako, ako vaša stranica ima visok PageRank i stavite poveznice na druge stranice, to će njima poboljšati rezultat. Na taj način, korisnici (tj. tvorci web stranica) zapravo 'glasovanjem' ocjenjuju kvalitetu stranica.

Upravo je uvođenje PageRanka, kojeg su njegovi tvorci Larry Page i Sergej Brin razvili u sklopu svog doktorskog rada na Stanfordu, bila inovacija koja je Google-u dala veliku prednost nad konkurencijom u to vrijeme. Do tada su tražilice koristile uglavnom pretraživanje po sadržaju teksta i relevantne informacije je bilo jako teško pronaći. Danas pak, svi pretraživači

kao takve, neovisno o težini pojavljivanja riječi iz našeg upita, i rezultati bi trebali uključiti i kvalitetu same stranice. Problem je definiranja kvalitete stranice, naravno. Ne postoje matematički definirani kriteriji po kojem bi računalo to moglo izračunati, dok je s druge strane korisnik u stanju procijeniti je li nešto "kvalitetno" u vrlo kratkom vremenu.

Google-ova revolucija

Googleov revolucionarni PageRank algoritam riješio je to na način koji se može predočiti principom glasovanja: on tretira svaku

koriste slične algoritme za izračun vektora autoriteta.

Pretraga završava sortiranjem popisa dokumenata u kojima se tražene riječi pojavljuju. Rezultati se sortiraju prema kvaliteti koja uračunava težinu pojavljivanja i relevanciju prema poveznicama s drugim kvalitetnim stranicama. Na kraju, rezultati se šalju korisniku, a sve opisano od početka do kraja ovog članka događa se u vremenu od nekoliko desetinki sekunde.

*** Branko Dodig, inženjer računarstva, radi na projektu hrvatskog web-pretraživača.**

“

Prezentacijom vlastitog doktorata što većem broju zainteresiranih, povećavamo mogućnost 'bivanja na pravom mjestu u pravo vrijeme'

na udaru novih medija

*Mediji nisu samo pasivni kanali kroz koje dobivamo informacije. Oni opskrbljuju proces mišljenja, ali oni također **oblikuju** proces mišljenja. Iako još uvijek čekamo rezultate dugoročnih neuroloških i psiholoških eksperimenata koji će osigurati konačnu sliku o tome kako korištenje interneta utječe na spoznaju, sve su češće pritužbe na internet kao medij koji osujećuje moć razmišljanja i koncentracije, a čitatelje svodi na dekodere informacija. Duboko čitanje neodvojivo je od dubokog razmišljanja, a način čitanja kao 'lova na informacije', koji internet podržava i promovira, ima dalekosežne posljedice na naš kognitivni aparat, i mijenja nas u smjeru koji bi mogao dovesti do pretvaranja ljudi u 'nazadne' kompjutere.*

Piše
NICHOLAS CARR*

“Dave, stani... Stani, hoćeš li? Stani, Dave. Stani, molim te...”. Tako superkompjuter HAL 9000 preklinje neumoljivog astronauta Davea Bowmana u slavnj, mračnoj, proročanskoj sceni iz filma Stanleyja Kubricka „Odiseja 2001.“. Bowman, zamalo izbjegavši smrt izbacivanjem u svemir od strane poludjelog kompjutera, mirno i hladno isključuje memorijske sklopove koji kontroliraju njegovu umjetnu inteligenciju. „Dave, moj um se gasi“, govori HAL očajno. „Osjećam to... osjećam to...“.

I ja to osjećam. Zadnjih nekoliko godina imam neugodan osjećaj da nešto, ili netko, preslaguje moj mozak, mijenja neuronske sklopove, reprogramira memoriju. Moj um ne odlazi – barem kako mi se čini – ali se mijenja. Ne razmišljam kao što sam navikao razmišljati. Naj snažnije to osjećam dok čitam. Udublivanje u čitanje knjige ili duljeg članka nekoć je bio lak zadatak. Moj bi um, slijedeći pripovijedanje ili izmjenu argumenata, satima lutao širokim prostranstvima proze. To je rijetko slučaj danas. Sada mi koncentracija često počinje opadati nakon dvije do tri strane. Uzvrpoljim se, izgubim nit, poželim raditi nešto drugo. Osjećam kao da svoj jogunasti um moram uvijek nanovo dovljučiti na tekst. Duboko čitanje, nekoć prirodna stvar, danas je borba.

Mislim da znam što je na stvari. Već dulje od dekade provodim dosta vremena online, tražeći, surfajući ili postavljajući sadržaje na mrežu. Mreža je bila Božji dar za mene kao pisca. Pretrage za koje su nekoć trebali dani u bibliotekama i arhivima sada se obave za nekoliko minuta. Nekoliko „guglanja“, brzih klikova na hiperlinkove, i informacije koje su mi trebale za priču su tu. Čak i kad ne radim, opet sam tu - pišem i čitam e-poštu, blogove, gledam video i slušam glazbu, ili samo lutam linkovima...

Mijenja li se naš um?

Za mene i mnoge druge, mreža je postala univerzalni medij, put ko-

jim, kroz moje oči i uši, informacija teče prema mom umu. Prednosti izravnog pristupa takvom beskonačno bogatom informacijskom dućanu ima mnogo i one su naširoko opisane i pohvaljene. „Savršeno sjećanje silicijske memorije“, napisao je Clive Thompson u Wiredu, „može biti golema blagodat za razmišljanje.“ No, ta blagodat ima svoju cijenu. Kao što je teoretičar medija Marshall McLuhan istaknuo 60-ih godina prošlog stoljeća, mediji nisu samo pasivni kanali kroz koje dobivamo informacije. Oni opskrbljuju proces mišljenja, ali oni također *oblikuju proces mišljenja*. Dakle, mreža mi, malo-pomalo, otkida kapacitet za koncentraciju i kontemplaciju, i moj um sada očekuje dobiti informaciju na način na koji je mreža distribuirala, brzo i usmjereno. Jednom sam bio ronilac u moru riječi; sada šibam površinom, kao na *jet-skiju*.

I nisam jedini. Kad spomenem svoje probleme s čitanjem prijateljima i poznanicima - većina od njih žive od pisane riječi - mnogi priznaju da imaju slična iskustva. Što više koriste mrežu, više se moraju boriti kako bi ostali fokusirani na dulji komad teksta. (...)

Online, kako bismo izbjegli čitanje

Još uvijek čekamo rezultate dugoročnih neuroloških i psiholoških eksperimenata koji će osigurati konačnu sliku o tome kako korištenje interneta utječe na spoznaju. Ali nedavno objavljene studije o navikama online pretraživanja, koje su proveli studenti s University College of London, sugeriraju da se možda upravo nalazimo usred velikih promjena u načinu čitanja i mišljenja. Kao dio petogodišnjeg istraživačkog programa studenti su istražili računalne logove koji utvrđuju ponašanje posjetitelja dvaju popularnih stranica za pretraživanje, koje osiguravaju pristup novinskim člancima, e-knjigama i drugim izvorima pisanih informacija. Uvidjeli su da ljudi uglavnom skaču sa stranice na stranicu, izvora na izvor, rijetko se vraćajući na onaj koji su prije posjetili. Obično ne pročitaju više od jedne ili dvije stranice članka ili knjige prije nego što preskoče

na novu stranicu. Ponekad spremelji članak, no nema dokaza da se ikad kasnije vrate i zaista ga pročitaju. Autori istraživanja izvještavaju:

„Jasno je kako korisnici ne čitaju online na tradicionalni način; također, postoje znakovi da se pojavljuju novi oblici čitanja i da korisnici pretražuju mrežu horizontalno, kroz naslove i stranice sa sadržajem u potrazi za brzim ostvarenjem cilja. Gotovo da se može reći da idu online kako bi izbjegli čitanje u tradicionalnom smislu.“

Čitatelji ili dekoderi informacija?

Zahvaljujući posvudašnjoj prisutnosti teksta na internetu, da ne spominjemo popularnost tekstualnih poruka na mobitelima, možda čitamo i više nego što smo to radili prije 30-ak godina, kad je televizija bila naš glavni medij. Ali, to je drugačija vrsta čitanja, iza koje leži drugačija vrsta mišljenja – vjerojatno čak i nova vrsta sopstva. „Nismo samo ono što čitamo, mi smo i ono *kako* čitamo“, ističe Maryanne Wolf, razvojni psiholog na Tuft Universityju i autorica knjige „Proust and the Squid: The Story and Science of the Reading Brain“. Wolf brine činjenica da stil čitanja koji promovira mreža, stil koji stavlja efikasnost i neposrednost iznad svega drugog, slabi naš kapacitet za vrstu dubokog čitanja koje se pojavilo kad je ranija tehnologija, tiskarska, učinila duga prozna djela općim mjestima. Kad čitamo online, navodi ona, svodimo se na dekodere informacija.

Čitanje, objašnjava Wolf, nije instinktivna vještina svojstvena čovjeku. Nije usađena u naše gene na način na koji govor to jest. Moramo naučiti naše umove kako prevesti simboličke znakove koje vidimo u jezik koji razumijemo. A mediji ili druge tehnologije koje koristimo u učenju i prakticiranju vještine čitanja igraju važnu ulogu u oblikovanju živčanih sklopova u našem mozgu. (...)

Nietzsche i pisači stroj

Oko 1882. godine Friedrich Nietzsche kupio je pisači stroj, preciznije, Malling-Hansen pisaču

kuglu. Njegov je vid slabio, držati oči fokusirane na stranicu postalo je iscrpljujuće i bolno, često mu donoseći snažne glavobolje. Bio je primoran smanjiti količinu pisanja, a bojao se da će uskoro trebati potpuno odustati. Pisači ga je stroj spasio, barem za neko vrijeme. Jednom kad je svladao tipkanje, bio je sposoban pisati zatvorenih očiju, koristeći jedino vrhove prstiju. Riječi su ponovo mogle poteći, od njegova uma prema papiru.

Ali stroj je imao suptilan utjecaj na njegov rad. Jedan od Nietzscheovih prijatelja, kompozitor, primijetio je promjenu stila u njegovu pisanju. Njegova ionako sažeta proza postala je još zbijenija, još „telegrafskija“. „Možda ćeš kroz ovaj instrument čak postići novi način izražavanja“, napisao mu je prijatelj u pismu, primjećujući da i u njegovom vlastitom radu njegove misli u glazbi i jeziku često ovise o kvaliteti pera i papira.

U pravu si, odgovorio je Nietzsche, naša pisača oprema utječe na oblikovanje naših misli. Pod utjecajem pisaćeg stroja, piše njemački medijski naučnik Friedrich A. Kittler, Nietzscheova se proza izmijenila „od argumenata prema aforizmima, od misli prema dosjetkama, od retoričkog prema telegrafskom stilu“.

Stalno-reprogramirajući mozak

Ljudski je mozak moguće beskonačno oblikovati i prilagođavati. Prije se smatralo da su naša mentalna isprepletenost i guste veze formirane između 100 milijardi neurona unutar naših lubanja uglavnom učvršćeni do vremena kad dostignemo odraslost. Ali istraživači mozga su otkrili da tome nije tako. James Olds, profesor neuroznanosti koji upravlja Krasnow institutom za napredne studije na George Mason Universityju, ističe da je čak i odrasli um vrlo „savitljiv“. Živčane stanice neprestano prekidaju stare veze i uspostavljaju nove. „Mozak ima sposobnost vlastitog reprogramiranja u hodu, mijenjajući svoj način funkcioniranja.“

Koristeći ono što je sociolog Daniel Bell nazvao našim „intelektualnim tehnologijama“ – oruđa koja proširuju naše mentalne kapacitete – neizbježno počinjemo poprimati kvalitete tih tehnologija. Mehanički sat koji je ušao u uobičajenu upotrebu u 14. stoljeću pruža odličan primjer. U „Tehnici i civilizaciji“ povjesničar i kulturni kritičar Lewis Mumford opisao je kako je sat „odvojio vrijeme od ljudskih događaja i pomogao stvaranju slike o nezavisnom svijetu matematički mjerljivih veličina“. Apstraktni okvir pravilno raspoređenog vremena postao je referentna točka za misli, ali i djelovanje.

Mozak ‘poput kompjutera’

Mehaničko otkucavanje sata pomoglo je stvaranju znanstvene misli i znanstvenog čovjeka. No, ono je prouzročilo i nestanak nečeg važnog. Kako je primijetio pokojni kompjuterski znanstvenik sa MIT-a Joseph Weizenbaum u svojoj knjizi „Moć kompjutera i ljudski razum - od prosuđivanja do računanja“ iz 1976., koncepcija svijeta izraslog iz rasprostranjenog korištenja instrumenata za mjerenje vremena je „osiromašena koncepcija onog starog, jer počiva na odbacivanju direktnih iskustava koja su formirala i konstituirala bazu za naš osjećaj stvarnosti“. Kod odlučivanja kada jesti, raditi, spavati, ustajati, prestali smo slušati svoja čula i počeli se pokoravati satu.

Proces prilagodbe na nove intelektualne tehnologije odražava se u mijenjanju metafora koje koristimo kako bismo sebi objasnili sebe. Kad je stigao mehanički sat, ljudi su počeli misliti o sebi i svojim mozgovima koji rade poput sata. Danas, u eri softvera, za naše mozgove volimo misliti da rade poput kompjutera. Ali promjene, kako nam govori neuroznanost, idu mnogo dublje od metafore. Zahvaljujući prilagodljivosti naših mozгова, prilagodljivost se očituje i na biološkom nivou.

Internet – žderač drugih medija

Izgleda da internet ima posebno dalekosežne efekte na našu spoznaju. U eseju tiskanom 1936. godine, britanski matematičar Alan Turing dokazao je da digitalni kompjuter, koji je u to vrijeme postojao samo u teoriji, može biti programiran da izvršava zadatke bilo kojeg drugog uređaja za obradu informacija. A to je ono čemu danas svjedočimo. Internet, beskonačno moćni računalni sistem, uključuje u sebe najveći dio drugih intelektualnih tehnologija. Postaje naša mapa i naš sat, naš tiskani medij i naš pisači stroj, naš kalkulator i telefon, naš radio i naša televizija. (...)

Kad mreža apsorbira neki od medija, taj se medij re-kreira i uskršava online u novom obliku. Mreža mu žustro puni sadržaj hiperlinkovima, trepćućim oglasima i drugim digitalnim čudima te okružuje njegov sadržaj drugim sadržajem, onim svih ostalih medija koje je već apsorbirao. Kako naši umovi postaju sve usklađeniji s ljudim kombinacijama internetskog medija, tradicionalni se mediji trebaju prilagoditi novim očekivanjima javnosti. Preko televizijskog ekrana gmižu tekstualne vijesti i iskaču pop-up oglasi, časopisi i novine skraćuju svoje članke, uvode sve kraće sažetke i pune svoje stranice lako preglednim informativnim

na udaru novih medija

Interneta ogooglati?

linkovima. Stariji mediji, vidimo, nemaju drugog izbora do igranja prema pravilima novih.

Taylorizam informatičkog doba

Nikad komunikacijski sistem nije igrao toliko uloga u našim životima – ili vršio tako širok utjecaj na naše misli – kao što to internet čini danas. No, unatoč svemu što je napisano o mreži, malo se razmatralo na koji nas način ona, u stvari, reprogramira.

Oprilike u isto vrijeme kad je Nietzsche počeo koristiti svoj pišači stroj, agilni mladić, imenom Frederick Winslow Taylor, svojom je štopericom u tvornici Midvale Steel u Philadelphiji započeo s povijesnim nizom eksperimenata usmjerenih na poboljšanje efikasnosti radnika na strojevima. S odobrenjem vlasnika Midvalea organizirao je grupu radnika i postavio ih da rade na različitim strojevima za metal, mjerio je i bilježio svaki njihov pokret kao i operacije strojeva. Rastavljaajući svaki posao u nizove malih, odvojenih koraka, a onda testirajući različite načine izvođenja svakoga od njih, Taylor je izradio set preciznih uputa – algoritam, danas bismo rekli – kako pojedini radnik treba raditi. Zaposlenici Midvalea gundali su protiv novog strogog sistema, tvrdeći da ih je pretvorio u automate, ali je produktivnost tvornice porasla. (...)

Taylorov je sistem još uvijek s nama, u najvećoj mjeri; on je ostao etika industrijske proizvodnje. A sada, zahvaljujući rastućoj moći kojom kompjuterski inženjeri i tvorci softvera gospodare našim intelektualnim životom, Taylorova etika počinje vladati i carstvom našeg uma. Internet je stroj dizajniran za efikasno i automatsko sakupljanje, prijenos i manipulaciju informacija, i vojske programera pokušavaju naći „najbolju metodu“, savršeni algoritam, kako bi predvidjeli i skriptirali svaki mentalni pokret onoga što bismo mogli nazvati „radom znanja“.

U potrazi za 'savršenom tražilicom'

Sjedište Googlea, Mountain View u Californiji – Googleplex – je vrhovna crkva interneta, a religija koja se prakticira unutar njenih zidova je taylorizam. Google je, riječima izvršnog direktora Erica Shmidta, „kompanija sazdana na znanosti mjeriteljstva, ona teži sistemizirati sve što radi. Prema Harvard Business Reviewu, pomoću terabajta i terabajta bihevalnih podataka koje sakupi kroz svoju tražilicu kao i druge stranice, Google izvodi tisuće eksperimenata dnevno, a rezultate koristi kako bi usavršilo algoritme koji sve bolje kontroliraju način na koji ljudi dolaze do informacija i iz njih iz-

vlače značenje. Ono što je Taylor napravio za rad ruku, to Google čini za rad uma.

Kompanija je objavila da je njezina misija „organizacija svih svjetskih informacija kako bi bile univerzalno dostupne i korisne“. Pokušava razviti „savršenu tražilicu“, koju definira kao nešto što „razumije točno ono što misliš i daje ti točno ono što tražiš“. U viziji Googlea, informacija je vrsta dobra, resurs koji može biti „iskopan“ i obrađen s industrijskom efikasnošću i dostavljen. Što većem broju informacija možemo pristupiti i što brže možemo ekstrahirati njihovu „bit“, to ćemo biti bolji u procesu „mišljenja“.

Gdje to završava? Sergey Brin i Larry Page, nadareni mladići koji su osnovali Google dok su radili

zimo kad idemo „online“, malo je mjesta za nedoumice i kontemplaciju. Višeznačnost nije prostor za razmišljanje, već „bug“ koji treba popraviti. Ljudski je mozak samo zastarjeli kompjuter kojem treba brži procesor i veći hard-disk.

Ideja da naš umovi trebaju funkcionirati kao brzi procesori za obradu podataka nije samo ugrađena u rad na internetu, ona je dio vladajućeg mrežnog modela poslovanja. Naime, što brže surfamo mrežom, što više stranica vidimo i više linkova kliknemo, to više Google i druge kompanije dobivaju podataka o nama kako bi nam se što bolje oglašavali. Većina vlasnika komercijalnih sadržaja na internetu ima financijske koristi iz skupljanja mrvica podataka koje za sobom ostavlja-

cija bez odgovarajućih instrukcija, misliti da su vrlo obrazovani, dok će, u stvari, biti neznalice. Bit će ispunjeni uobraziljom mudrosti, umjesto pravom mudrošću“. Sokrat nije bio u krivu – novo je umijeće zaista imalo učinak kojeg se pribojavao – ali je bio kratkovidan. Nije mogao predvidjeti brojne načine na koje će pisanje i čitanje proširiti informacije te potaknuti nove ideje i ljudsko znanje, ako ne i mudrost.

Izum Gutenbergova tiskarskog stroja u 15. stoljeću potaknuo je novi krug gundanja. Talijanski humanist Hieronimo Squarciafico brinuo se da će velika dostupnost knjiga voditi intelektualnoj lijenosti, čineći ljude „manje studioznima“ i slabeći im um. Drugi su prigovarali da će jeftine tiskane

vrijedna samo zbog znanja koje dobivamo iz autorovih riječi, već i zbog intelektualnih vibracija koje te riječi potiču u našim umovima. U tihim prostorima, nastalima kontinuiranim, neometanim čitanjem knjige, ili bilo kojim drugim činom kontemplacije, stvaramo svoje vlastite zaključke, baze znanja i analogija i potičemo vlastite ideje. Duboko i pažljivo čitanje, kao što ističe Maryanne Wolf, neodvojivo je od dubokog razmišljanja.

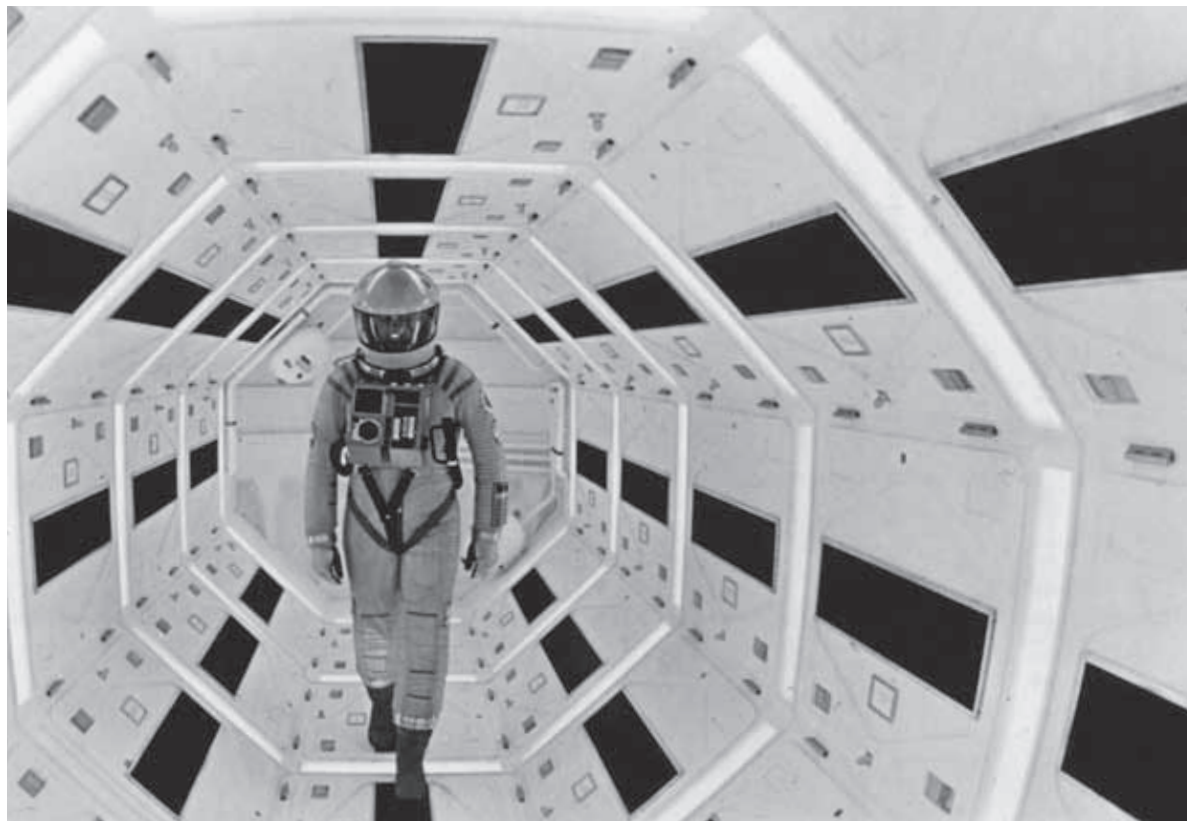
Ako izgubimo te „tihe prostore“ ili ih napunimo „sadržajem“, žrtvovat ćemo nešto važno, ne samo u sebi nego i u svojoj kulturi. U nedavnom eseju, dramatičar Richard Foreman rječitost oslikava što je na kocki:

„Dolazim iz tradicije zapadne kulture, u kojoj je ideal (moj ideal) bio kompleksna i gusta struktura visokoobrazovane i artikulirane osobnosti – muškarac ili žena koji unutar sebe nose osobno izgrađenu i jedinstvenu verziju cjelokupnog naslijeđa Zapada. Ali sada, unutar svih nas (i sebe), vidim zamjenu kompleksne unutrašnje strukture s novom vrstvom sopstva, koja se razvija pod pritiskom informacijske preopterećenosti i tehnologije instantne dostupnosti“.

Ukoliko se iz nas isise naš „unutrašnji repertoar gustoće kulturalnog naslijeđa“, zaključuje Foreman, riskiramo se pretvoriti u „ljude-palačinke – spljoštene i sve raširenije, u nastojanju da se povežu s golemom mrežom informacija, do kojih dolazimo običnim klikom miša.

Progoni me ona scena iz 2001. Ono što je čini tako mučnom i sudbinskom je emocionalna reakcija kompjutera na rastakanje njegove svijesti: njegov očaj, kako se isključuje sklop za sklopom njegova uma, njegova dječja tužbalica astronautu: -„Osjećam to... Osjećam to... Bojim se!“, - i njegova konačna regresija na nešto što bismo mogli nazvati stanjem nevinosti. HAL-ov izljev emocija u kontrastu je s bezosjećajnošću koja karakterizira ljudske likove u filmu, koji svoje poslove obavljaju gotovo robotskom učinkovitošću. Njihove misli i akcije izgledaju programirane, kao da slijede korake unutar algoritma. U svijetu 2001. ljudi su postali toliko nalik na strojeve da je najhumaniji lik u filmu - jedan kompjuter. To je bit Kubrickova mračnog proročanstva: što se više oslanjamo na kompjutere, dajući im u zadatak da posreduju naše shvaćanje svijeta, naša se inteligencija sve više „ravna“, pretvarajući se u umjetnu inteligenciju.

*** Američki publicist koji objavljuje knjige i članke na temu tehnologije, biznisa i kulture; članak je priređen prema originalu objavljenom u magazinu Atlantic, u broju od srpnja/kolovoza prošle godine, pod imenom 'Is Google making us stupid?'**

doktorate iz kompjuterskih znanosti na Stanfordu, često govore o svojoj želji pretvaranja tražilice u umjetnu inteligenciju, stroj sličan HAL-u koji bi mogao biti direktno spojen s našim mozgovima. „Konačna, vrhunska tražilica je nešto što je inteligentno poput čovjeka – možda i inteligentnije“, rekao je Page u svom govoru prije nekoliko godina. „Za nas, rad na tražilici je vrsta rada na stvaranju umjetne inteligencije, i Google zaista pokušava sagraditi umjetnu inteligenciju.“ (...)

Bolji? Sebi ili njima?

Ipak, lakoća njihove pretpostavke da bismo mi bili „bolji“ kad bi se naši mozgovi dopunili, ili čak zamijenili umjetnom inteligencijom, je uznemirujuća. Ona sugerira uvjerenje da je inteligencija proizvod mehaničkog procesa, serija određenih koraka koji mogu biti izolirani, izmjereni i poboljšani. U svijetu Googlea, svijetu u koji ula-

mo dok lepršamo od linka do linka – što više tih mrvica, to bolje. Zadržaj stvar koje online kompanije trebaju jest poticanje temeljitijeg ili sporijeg online čitanja ili koncentriranijeg razmišljanja. Naša je rastresenost njihov ekonomski interes.

Nepredvidljivi učinci novih tehnologija

Možda sam samo pretjerano zabrinut. Kao što postoji tendencija glorifikacije tehnološkog napretka, uvijek je prisutna i obratna, koja se plaši najgoreg od svake nove tehnologije, stroja, ili alata. U Platonovom Fedru, Sokrat kritizira razvoj umijeća pisanja koji je u njegovo vrijeme uzimao maha. Bojao se da će, kako se ljudi počnu oslanjati na pisanu riječ umjesto na znanje u vlastitim umovima ili srcima, „prestati vježbati svoju memoriju i postati zaboravljivi“. I da će, zato što će biti u mogućnosti da „prime veliku količinu informa-

knjige i novine potkopati religijski autoritet kao i rad učenjaka i pisara, i širiti pobunu i razvrat. Kao što je Clay Shirky, profesor s New York Universityja primijetio, većina argumenata protiv tiskarstva bili su točni, čak dalekovidni. No ponovo, crna proročanstva bila su nesposobna zamisliti beskonačne dobrobiti koje je tiskanje sa sobom donijelo.

Pretvaramo li se u ljude-palačinke?

I zato - da, treba biti skeptičan u vezi mog skepticizma. Možda će se i ovaj put pokazati da su kritičari interneta i nostalgici bili u krivu, a iz naše će hiperaktivne, podacima impregnirane i pogonjene svijesti briznuti zlatno doba intelektualnih otkrića i univerzalne slobode. No opet, mreža nije abeceda, i iako može zamijeniti tiskani medij, ona proizvodi nešto potpuno drugačije. Vrsta dubokog čitanja koju niz tiskanih stranica promovira nije

RAZGOVOR akademik Vladimir Ibler

Ako se neće primijeniti pravo, primijenit će se diktat. Treće nema

RAZGOVARAO
DUŠKO ČIZMIĆ MAROVIĆ

Povod za ovih nekoliko riječi razgovora s akademikom Iblerom bio je njegov rođendan, 25. lipnja ove godine. Imam tu nemalu privilegiju da se s ovim 96-godišnjakom, koji posjeduje duhovni vitalitet trojice mladića od 32., sastajem već mjesecima, ali granice njegovih sjećanja nismo oplovili. A počelo je time da nas je Davor Vidas upoznao. Osupnut njegovom pojavom, snagom i uvjerljivošću njegove geste, ne manje začuđenom akademiku odmah sam mravinski nasilno saopćio svoju presudu: „Od Vas se očekuje da svijetu vratite bar dio darova što Vam ih je Bog dao!“ Nije se impresionirao: „Mladi moj kolega, ni na kraj mi pameti nisu nikakvi memoari.“ Za drugu sam se priliku pripremio bolje. Upitah ga znade li kako je nastao *Tao te ching* Lao Tzua? „Moje poznavanje istočne duhovnosti mizerno je, i rado ću pročitati sve što mi preporučite“, uzvisio me Ibler. Za sad će biti dovoljna jedna anegdota, rekoh. I ispričam poznatu legendu: nakon 40 godina služenja caru, Lao Tzu se odluči osamiti. No na izlazu iz grada stražar ga zaustavi pitanjem kamo se uputio? A kad je čuo što Lao Tzu smjera, stražar zatvori vrata Grada: „Odakle ti pravo da nakon tolikih godina iz carskoga grada odeš a da nam ne ostaviš mudrost koju si ovdje stekao!“ I što da radi, Lao Tzu sjede u stražaru i napisa *Tao te Ching*.... Akademik Ibler ovog je puta popustio, premda samo napola: „Pisati ne pristajem ni po koju cijenu. Ako VI trebate knjigu, Vi je i pišite. I potpišite,

Split ne može biti najbogatiji, niti za profesore može imati same mudrace, niti mu studenti odreda mogu biti natprosječni, ali jedno se može – boriti se za kvalitetu. To je ono što treba znati cijeliti. To je borba za opstanak. Treba se nadati da će Split postati jedan od onih univerziteta na Mediteranu kojeg bi izbjegavali svi oni koji žele doktorirati na brzinu

naravno. Ja ću samo govoriti!“ I tako se u sobi Pravnoga fakulteta na Gornjem gradu, koju akademik Ibler koristi još uvijek, mi sastajemo već mjesecima... Što bi Vešović rekao: kad navalim slušat, Ibler me se cijelo jutro ne može osloboditi...

«Bacimo ovo u koš»

- Sveučilišni Split kojeg ste poznavali i čijem ste razvoju pridonijeli, u trećem se tisućljeću silno razvio. Prednjači izgradnjom sveučilišnog kampusa, otvaranjem novih institucija poput Filozofskog fakulteta, novih studijskih programa poput Forenzike, a po odnosu broja stanovnika i broja studenata kojih će na jesen biti 25 tisuća, postaje, čini se, najstudentskijim našim gradom. U svemu tome naš se Pravni fakultet ne vuče na repu toga razvoja. Akademski ste građanin više od sedamdeset godina. Malo je akademskih funkcija koje niste obnašali. Kako biste ocijenili taj eksplozivni rast sveučilišnog Splita?

- Mislim da je Splitski Pravni fakultet – vjerojatno i cijelo Sveučilište, no o njemu ne znam dovoljno – dosegao razinu koja zaslužuje pažnju. Uz zagrebačko, splitsko je Pravo bez sumnje u nas najbolje. Na njemu postoje ljudi koji znaju svoju struku i svoj posao, i koji imaju osjećaj odgovornosti za kvalitetu znanstvenog i nastavnog

rada. Koji nisu obični hohštapleri provincijalno vezani za usluge koje treba činiti okolini...

U gradovima kao Split koji silno brzo rastu ali su ipak još uvijek male sredine, pod pritiskom neposredne okoline teško je čuvati kvalitetu. Pritisak zna biti neizdrživ – da se nikome ne odbije diplomu, da se mnogima stvori neko uhljebljenje, riječju, da se producira što lošiji proizvod. U velikim gradovima je lakše, premda i tu postoje pritisci, i na osobe i na institucije. U svoje nam je doba na Akademiju stigao jedan pismeni, na mnogo stranica obrazloženi prijedlog da Tita proglasimo, kako da kažem, bezgrješnim... Kad je to tadašnji tajnik pročitao ja sam se prestrašio: ili je predlagatelj potpuno lud ili nas želi blamirati. Riječ je uzeo Vaš profesor Predrag Vranicki. Mislim se – kako će nas izvući? Bio je istaknuti član Partije... Ali bio je pametan čovjek i samo je rekao – „Bacimo ovo u koš i idemo dalje“...

Ja nemam predrasude da je drugdje beskrajinno bolje. Ako netko završi Harvard, pa postane imućan, pa se svom fakultetu oduži novcem i slavlom, a ima bedastoga sina, zar mislite da je lako spriječiti da bedak postane harvardski doktor? Stvaranje prividnog intelektualnog sloja nije tipično 'hrvatski proizvod'... Niti Split može biti najbogatiji, niti za profesore može imati same mudrace, niti mu studenti odreda mogu biti nadprosječni, ali jedno se može – boriti se za kvalitetu. To je ono što treba znati cijeliti. Jer to je borba za opstanak. Stvarno držim da je, bez obzira na sve zapreke i na sve fakine, šansa Splita u kvaliteti. Nadati se je da će Split postati jedan od onih univerziteta na Mediteranu kojeg bi izbjegavali svi oni koji žele doktorirati na brzinu.

Slovenski zahtjev je školski nedopustiv

- Nije mali broj naših komentatora koji pokušavaju dokazati da Hrvatska ništa ne gubi ako izide u susret dijelu zahtjeva Slovenije?

- Ne radi se samo o tome da bi da bi Hrvatska neoprezom mogla izgubiti dio svog teritorijalnog mora, dakle svoga državnog područja. Radi se o tome da bi izgubila bitnu kvalitetu vanjske politike jedne slobodne zemlje koja se sastoji u tome da se nikada ne pristane na

silom nametnuta – samim tim nepravedna i protupravna – rješenja, koja ne bi prestala opterećivati budućnost obiju zemalja. Za razumni je mozak slovenski zahtjev evidentno, školski nedopustiv... Posve je jasno kako se određuje granica na moru: *ratione territorii*. Slovenija pred sud ne želi jer zna materijalno-pravnu normu. Zato tvrde da je to 'poseban slučaj' u kojem ne treba primijeniti pravo nego arbitražu. No, ako se neće primijeniti pravo, primijenit će se diktat. Treće nema.

Kako onda razumjeti one koji traže da Hrvatska zauzme mekši, 'proeuropski' stav?

Stvar je prejasna, i razlog njihove pogreške može se tražiti samo po dvije osnove: ili ne shvaćaju ni pravo ni političke odnose, dakle, na crti nedovoljne inteligencije. To je časnija verzija. Druga mogućnost je nedostatak morala.

Mnogo ste stariji od Europske Unije. Iz Vaše perspektive, u kojoj je ona fazi zrelosti?

Kad kažu da se treba apsolutno pokoriti Slovincima da ne bismo ostali izvan EU, ja ne znam odgovor, tu sad nastupaju instinkti. EU je u još uvijek burnom procesu, mnogo toga još nije finalizirano. Jedna je stvar što stvaraoči EU žele, a druga što im uspijeva. O tome odlučuje dragi bog ili priroda ljudskih odnosa. Mislim da se ne treba previše bojati EU, ona je jedna prolazna ljudska tvorevina, izvrgnuta kvarenju, kao svaki materijal.

Mislim da je ispravnija politika strpljivo glumiti nonšalanciju, ostati pristojan i reći: mi želimo u EU, ali kad ona bude voljna da nas prihvati. Jer se zna da mi nećemo igrati glavnu ulogu u EU, jer se zna da je to opet jedno tijelo u kojem će vladati nepravda, jer je to konstanta ljudskog života. Zato ne bismo trebali popustiti, jer ako po-

Životopis

Vladimir Ibler rođen je 25. lipnja 1913. Pravo studira u Zagrebu i Beogradu. Od 1947. do umirovljenja 1983., predaje na zagrebačkome Pravu. Vodeći je hrvatski znanstvenik međunarodnoga prava, uvažen i izvan granica naše zemlje. Pisac je brojnih znanstvenih i stručnih djela, sudjelovatelj na važnim međunarodnim konferencijama na kojima je stvarano suvremeno međunarodno pravo mora, predavač na sveučilištima u inozemstvu, nezaobilazan savjetnik i član državnih povjerenstava za uređenje hrvatskih državnih granica. Usavršavao se i u svjetski poznatim središtima međunarodnoga javnog prava poput Haaga, Ženeve, Pariza, Londona, Harvarda, Columbijе... da bi stečena znanja decenijama prenosio tolikim generacijama i kod i u svijetu. U Akademiji od 1977., redovnim članom postaje 1991. S odmicanjem godina sve uvjerljiviji, 2001. objavljuje 'Međunarodno pravo mora i Hrvatska' u kojoj znanstveno utemeljuje stajališta Republike Hrvatske o granicama na moru sa susjednim državama.

Listopada 2008. Sabor mu uručuje najviše priznanje Republike Hrvatske, državnu nagradu za životno djelo u području društvenih znanosti, a Predsjednik Republike odlikovanje "Reda kneza Branimira s ogrlicom" za osobit doprinos razvoju pravne misli u RH te aktivnu ulogu u formuliranju međunarodno-pravnih stavova RH.

Dragan Bolanča i Rajko Naprta - More naše plavo

Iblerovo pravo na more

U cjelokupnom opusu akademika Iblera, nezaobilazna je tema međunarodno pravo mora. Od doba dominacije običajnog prava, pa tijekom triju kodifikacijskih konferencija UN-a o pravu mora, Ibler moru posvećuje izuzetnu pozornost. Razlog je neobično intenzivan ritam promjena u pravu mora nakon Drugoga svjetskog rata, te utjecaj njegova učitelja i prijatelja Jurja Andrassyja kao i poticajno okruženje najvrsnijim poznavateljima prava mora i pomorskoga prava - člana Međunarodnoga suda akademika Milova-na Zoričića, te akademika Natka Katičića i Vladislava Brajkovića.

No na izbor mora kao životne teme možda je ponajveći utjecaj imala osobna ljubav prema moru o kojoj Ibler nije samo maštao. Ono što je Miljković neusporedivo formulirao: „Svi puze, il’ lete, al’ malo tko brodi / gordijem morem opasnoj slobodi...“, Ibler je živio. Sa svojim je prijateljem Adumom još ranih pedesetih u Komiži kupio falkušu i toliko dugo njome plovio, pa i nakon havarije posljednje službene falkuše na Biševu, da će povijest te barke morati Božanić revidirati. Odatle, a ne tek iz inercije znanstveno sveučilišne karijere dađe se razumjeti sav onaj trud što ga je akademik Ibler radosno ulagao u razvoj znanstvenih i nastavnih institucija Rijeke, Zadra, Splita i Dubrovnika.

pustimo, degradirali smo se, jako, i bit će posljedica te degradacije u budućnosti: „to je piš mi vrit državica, ako je pritisnemo, lako ćemo s njom...“

Zašto pravo vrijedi

- Jedan od Vaših najpoticajnijih tekstova nosi naslov „Koliko vrijedi međunarodno pravo“. Po tom je tekstu naslovljena i jedna od Vaših knjiga. Uistinu, koliko vrijedi?

- Držeći predavanja na Diplomatskoj akademiji vrlo sam se srdio na one naše diplomate koji lutaju između dviju krajnosti. Prve - da međunarodno pravo jako puno vrijedi i da bi ga trebalo poštivati, što su popratili naivnom željom i uvjerenjem da će se to pravo poštivati. No ako se ono stalno krši, glupost je poštivati ga zato što se ‘ne bi smjelo kršiti’. Premda postoji član 2. Konvencije o pravu mora koji kaže to i to, nemoj vjerovati da će država Slovenija, koja je Konvenciju potpisala i ratificirala, tu normu u svakom slučaju poštivati. Njen

zahtjev koji je u ovih 18 godina sto puta ponovljen, je suverenost nad cijelim zaljevom, i vjerovati da će ona od tog zahtjeva ustuknuti jer on predstavlja kršenje međunarodnog prava je naivno.

No druga je krajnost opasnija, jer je puno češća - da pravo ne vrijedi ništa zato jer se krši. Kad pravnik to kaže onda se pokazuje da on o pravu ne zna ništa. Da bi uopće mogla biti pravna norma, norma se mora moći kršiti. U rimsko doba, Rimljani koji su šecući učili jedan drugog, pa su htjeli naučiti što je pravna norma, izmislili su rečenicu: „Zabranjeno je prstom grepsti po nebeskom plavom svodu“. To nije pravna norma, jer pravna norma mora biti takva da se može povrijediti; pravna norma mora biti prekršiva da bi uopće bila norma. Riječju, nije istina da međunarodno pravo ništa ne vrijedi. Smisao međunarodnog prava je da spriječi treći svjetski rat. Dakle, u ovih je šezdeset godina to pravo ipak nešto vrijedilo. Ali koliko? Da je vrijedilo mnogo, ne bilo toliko ratova...

O Sanaderu prije i poslije ostavke

Ovaj je razgovor vođen u danima prije i poslije Sanaderove ostavke. Čvrstinu bišeg premijera u dijalogu sa Slovenijom Ibler je smatrao primjerenom.

„...ali ne znam hoće li ostati čvrst. Kao i svaki političar, ugrožen je od onih koji su njime nezadovoljni, i mora gledati pojačavaju li njegovi stavovi broj nezadovoljnika, a kad vidi da je ugrožen, mora izmišljati načine kako će se braniti. Ozbiljan političar želi biti na vlasti. A Sanader je dvostruko ugrožen... međunarodna grupacija i Rehn neće imati ništa protiv da on padne ako ih ne sluša. A hrvatski će nacionalisti ići protiv njega ako popusti. Sada on u sredini mjeri tko je opasniji, i ja bih volio biti talentiran da znam odgovor... Bilo bi lijepo kad bi Sanader s nekim od nas stigao razgovarati, više bi nekakve prakse ušlo u problem. Mi u akademskom svijetu čitamo, a pravi političari ne čitaju ništa. Ali treba ih razumjeti: ako nemaju vremena za knjige, još manje ga imaju za nas “.

A kad je Sanader dao ostavku, na moje pitanje kakav će biti utjecaj te ostavke na Hrvatsku, moj 96-godišnji sugovornik odgovorio mi je ovako: „ Na pariškom prijemu prilikom proslave 200-godišnjice Francuske revolucije pitam ja svoga kolegu iz Britanije kako bi ocijenio utjecaj te revolucije na Englesku. ‘Za takvu je ocjenu još prerano’, odgovori mi ovaj“.

Blago pomorskog prava

Valjalo je uložiti ogroman trud, marljivost, metodičnost u radu i iskazati znanstvenoistraživački nerv, kako bismo dobili stručno i znanstveno djelo iz područja pomorskog upravnog prava korisno za svakoga znanstvenika i praktičara

Piše:
Ivo GABOVAC*

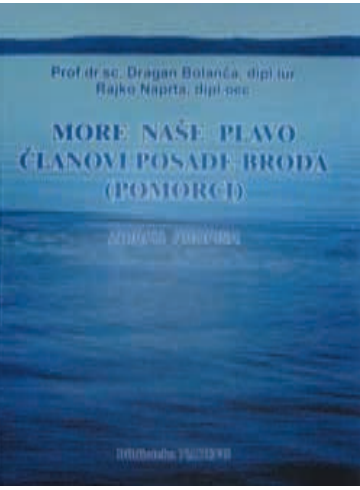
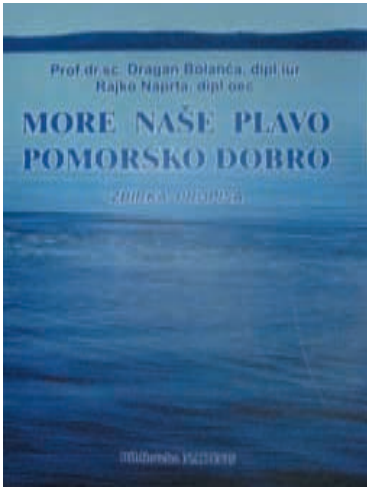
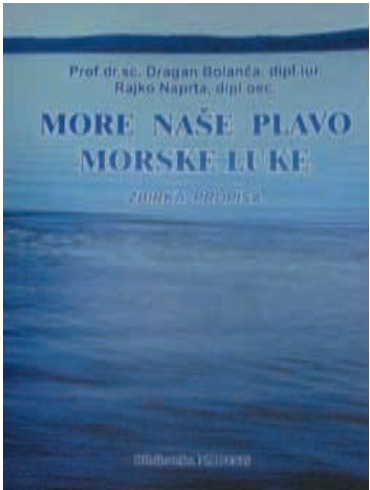
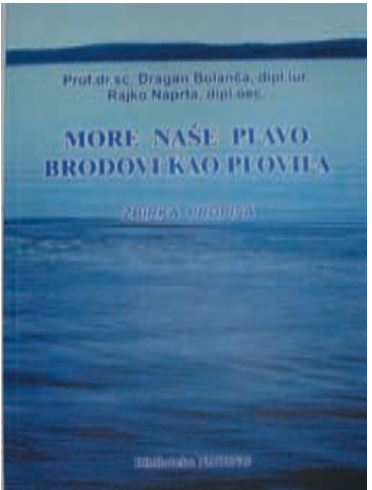
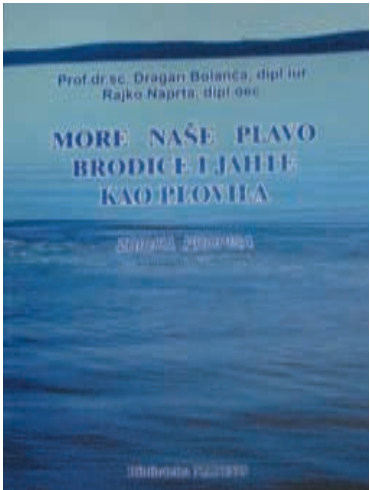
Uvrijednoj zbirki propisa i bibliografije *More naše plavo* sakupljeno je cjelokupno blago međunarodnih i domaćih normi i literature iz područja pomorskog upravnog prava (sigurnost plovidbe, brodovi kao plovila, brodice i jahte kao plovila, članovi posade broda, pomorsko dobro, morske luke), dakle mnoštvo informacija veoma korisnih za praksu. Valjalo je uložiti ogroman trud, marljivost, metodičnost u radu, iskazati znanstvenoistraživački nerv, upornost, smisao za odabir relevantnog sadržaja, afinitet za sustavnu obradu - kako

raturu za daljnja istraživanja o temi koja vas zanima. U ovoj publikaciji cjeloviti je pregled svih zakonskih i podzakonskih akata u Hrvatskoj, direktive Europske unije, popis svih međunarodnih konvencija i dokumenata koji obvezuju Republiku Hrvatsku. Ako ubuduće i nastupe promjene u zakonodavstvu, dopuni se ili izmijeni propis, jednostavno će biti na temeljima već prezentiranih akata registrirati, ubilježiti pozitivno pravne novosti. U toj prašumi normi teško se katkada snaći, ali ova zbirka prištedjet će vam mnogo vremena i truda u potrazi za adekvatnim pravnim izvorima i osobito u traženju odgovarajuće literature. A korisni,

da autori nastave s ovako uspješnom suradnjom.

Suvereno poznavanje materije

Jedna latinska izreka kaže: “Caput autem est quam plurimum scribere; stilus optimus et praestantissimus dicendi effector ac magister” (M.T. Cicero, De oratore) - glavna je stvar pisati što više; pisaljka je najbolji i najodličniji tvorac i učitelj govorenja. Prof. dr. sc. Dragan Bolanča je klasičar, vrsni i plodni pravni pisac pomorskopravnog usmjerenja, ali se u svojoj svestranosti isticao i u pripremanju publikacija spomenica (Pravnog fakulteta u Splitu, Udruge pravni-

bismo dobili stručno i znanstveno djelo korisno za svakoga znanstvenika i praktičara koji će moći brzo iznaći izvor, pravno vrelo, propis koji mu je nužan u konkretnom slučaju, u struci i radu.

Vodič kroz prašumu normi

Ne ćete morati listati *Narodne novine*, *Ing* registre propisa, pretraživati internet, ova zbirka će vam pomoći sigurno i brzo naći potrebne pravne izvore i lite-

bogati, raznovrsni popis hrvatske literature, ovisno o temama, popis knjiga, monografija, udžbenika, časopisa, zbornika gdje su objavljeni mnogobrojni stručni i znanstveni radovi kompetentnih autora bio je osobiti napor koji je rezultirao vrijednim priložima. Prof. Dragan Bolanča vrstan je poznavatelj pomorskopravne materije, a dipl. ekonomist Rajko Naprta osobito je iskusan u pripremanju zbirki propisa. Ova sadržajno veoma bogata zbirka ima oko 1700 stranica. Preporučuje se

ka u gospodarstvu Splita). Svojim knjigama, monografijama, velikim brojem znanstvenih radova pridodao je i veoma uspjelu i korisnu zbirku, zapravo zbornik propisa i bibliografije. Završio bih citatom iz svoje recenzije za ovo djelo: “Sadržaj zbirke propisa *More naše plavo* pokazuje suvereno poznavanje analizirane pomorske materije od strane autora, pa ovo vrijedno i originalno djelo ima društvenu potrebu i opravdanost izdavanja.”

* profesor emeritus pravnih znanosti.

i contatti linguistici italiano-croati in Dalmazia

Universitas će osobitu pažnju posvećivati svim vrstama suradnje Sveučilišta u Splitu sa susjednim zemljama Jadranskog kruga. Vrlo se ozbiljno može argumentirati kako je za političku, ekonomsku i kulturnu perspektivu Hrvatske odlučujući upravo jadranski krug zemalja. Unutar tog kruga suradnja s Italijom, i to ama baš svake vrste, nije samo dobrodošla nego i neizbježna: hoće li, u času ukidanja dosadašnjih prepreka, tj. času ulaska Hrvatske u EU, Italija istočne obale Jadrana 'preuzimati neprijateljski', golom snagom svoje ekonomije i kulture, te brojnošću ljudstva, ili ćemo se osposobiti do razine partnerstva, to ovisi o nama današnjima... U tom smo kontekstu u ovom broju posebnu pažnju posvećujemo plodnoj djelatnosti Ljerke Šimunković, redovne profesorice filologije i utemeljiteljice Odsjeka talijanistike Filozofskog fakulteta u Splitu.

„Dante Alighieri“ u Splitu i splitska Talijanistika

Cilj Udruge Dante Alighieri u Splitu je promicanje hrvatsko-talijanske kulturnih odnosa na svim razinama, temeljenih na uzajamnosti. Udruga u Splitu organizira tečajeve talijanskog, znanstvena predavanja, izložbe, koncerte... a talijanskoj javnosti prenosi spoznaje o hrvatskoj kulturi

Društvo *Dante Alighieri* utemeljila je grupa talijanskih intelektualaca koju je predvodio pjesnik Giosuè Carducci 1889. godine. Nastalo je u vrijeme velike ekonomske emigracije talijanskoga stanovništva, s ciljem da ono održi jezične i kulturne veze s domovinom, te da među ljubiteljima promiče vrijednosti talijanske kulture. Danas diljem svijeta djeluje petstotinjak podružnica, ponajviše u zemljama s velikim brojem stanovnika talijanskoga podrijetla, ali i u onima u kojima postoji interes za talijanski jezik i kulturu.

Splitska podružnica zbog vrlo specifičnih povijesnih odnosa između Italije i Dalmacije, ima i posebnu privilegiju zvati se *Hrvatsko-talijanska kulturna udruga „Dante Alighieri“ Split*, odnosno *Società culturale italo-croata „Dante Alighieri“ Spalato*. Cilj joj je promicati hrvatsko-talijanske kulturne odnose na svim razinama, temeljene na uzajamnosti. Udruga u Splitu organizira tečajeve talijanskog jezika i kulture, predavanja hrvatskih i talijanskih znanstvenika, izložbe, koncerte ... a talijanskoj javnosti prenosi spoznaje o hrvatskoj kulturi.

Udruga *Dante Alighieri* u Splitu tijesno je vezana uz splitsku Talijanistiku. Obje je utemeljila Ljerka Šimunković, redoviti profesor u trajnom zvanju na Filozofskom fakultetu i najbliži joj suradnici: Udrugu 1995. godine, a Talijanistiku 2001. kao jedan od samo triju odsjeka na ondašnjem Odjelu za humanističke znanosti Sveučilišta u Splitu koji je 2005. prerastao u Filozofski fakultet.

Udruga je na nekoliko svojih projekata surađivala s talijanskom regijom Veneto, a u suradnji s gradom Anconom dugi je niz godina povezivala splitske i druge škole iz naše županije na godišnjem okupljanju mladih iz brojnih europskih zemalja u sklopu manifestacije *Svijet ribarstva susreće svijet škole*. Na tim je okupljanjima boravilo, sa svojim programima, nekoliko tisuća mladih iz našega okruženja, pa je to zacijelo najmasovniji učinak njezina djelovanja, utoliko vredniji što su povezani mladi s dviju jadranskih obala koji su, potom, kreativna društva nastavili samostalno.

S druge strane, mnogi su znanstvenici, članovi Udruge, diljem Italije održali desetine predavanja na raznim sveučilištima, znanstvenim skupovima i drugim prigodama, a talijanski znanstvenici održavali predavanja u Splitu. Pored Italije, naši su znanstvenici gostovali i u drugim europskim zemljama – u Belgiji, Francuskoj, Njemačkoj, Poljskoj... a posebno je dobra suradnja s *Istituto di ricerca delle fonti per la storia della civiltà marinara picena* iz grada San Benedetto del Tronto u Italiji, u suradnji s kojim je organiziran značajan međunarodni znanstveni skup pod nazivom „Francuska i Jadran (1806. – 1814.)“ / „La Francia e l'Adriatico (1806 – 1814)“ koji je u svibnju 2007. održan u Splitu. Udruga aktivno, s prigodnim programima, već više godina sudjeluje u godišnjem obilježavanju *Tjedna talijanskog jezika u svijetu*.

Monografije Ljerke Šimunković

PIŠE
MIROSLAV ROŽMAN*

Hrvatsko-talijanska kulturna udruga „Dante Alighieri“ Split / Società culturale italo-croata „Dante Alighieri“ Spalato od 2003. godine, samostalno ili u suradnji s drugim izdavačima objavila je više djela, pretežito iz hrvatske kulturne baštine pisana na talijanskom jeziku, nastala na području Dalmacije i ranije neobjavljena. Riječ je, dakako, o vrijednim rukopisima koji su danas već teško čitljivi, pa je objavljivanje ne samo njihovo spašavanje od fizičkoga propadanja, nego i od zaborava.

Autorica šest dvojezičnih hrvatsko-talijanskih izdanja, sa sažecima na više europskih jezika, je profesorica Ljerka Šimunković. Njena dvojezična znanstvena monografija „Hrvatsko-talijanski jezični dodiri u Dalmaciji / I contatti linguistici italiano-croati in Dalmazia“ (Split, 2009), koncipirana kao sveučilišni udžbenik za studente talijanistike i kroatistike na diplomskim i doktorskim studijima u Hrvatskoj i u Italiji, vrlo pregledno opisuje stoljetna lingvistička prožimanja u višjezičnoj Dalmaciji u kojoj su, uz hrvatski jezik, zbog raznih povijesnih okolnosti rašireni još latinski i talijanski jezik. Autorica pomno razrađuje uporabu triju jezika u svakome razdoblju. Posebnu pozornost daje utjecajima raznih inačica talijanskog jezika (mletački, toskanski...) na brojne hrvatske lokalne govore u Dalmaciji te navodi velik broj primjera koje pojašnjava, tako da je monografija zanimljiva i razumljiva i čitateljima koji nisu uskojezični stručnjaci.

Kako su govorili mornari i ribari

Monografija „*More poslovica o moru / Un mare di proverbi sul mare*“ (suizdavač Filozofski fakultet u Splitu, Split 2008.) s podnaslovom *Paremiologija i frazeologija dalmatinskog podrijetla koje se odnose na pomorstvo i ribarstvo*, vrlo precizno upućuje na sadržaj: dakako, riječ je brojnim poslovicama i izrekama koje su stvarane tijekom duga vremena, u raznim jadranskim regijama, a predstavljaju vrlo sažete opaske o moru u najširem smislu riječi. Bile su kolektivno blago koje se usmeno prenosilo s generacije na generaciju kako bi ribarima i pomorcima olakšalo svakodnevno snalaženje u ambijentu koji je, često, bio vrlo opasan. Autorica je prikupila to blago raštrkano u mnogobrojnim zapisima, već uglavnom i teško dostupnima, te ga je sustavno tematski svrstala i komentirala.

Transkripcija i prijevod na hrvatski rukopisa izvještaja o

U izdanju Hrvatsko-talijanske kulturne udruge „Dante Alighieri“ Split / Società culturale italo-croata „Dante Alighieri“ Spalato od 2003. godine, samostalno ili u suradnji s drugim izdavačima, objavljeno je više djela, pretežito iz hrvatske kulturne baštine pisanih na talijanskom jeziku, nastalih na području Dalmacije i ranije neobjavljenih. Autorica šest dvojezičnih hrvatsko-talijanskih izdanja, sa sažecima na više europskih jezika, je profesorica Ljerka Šimunković

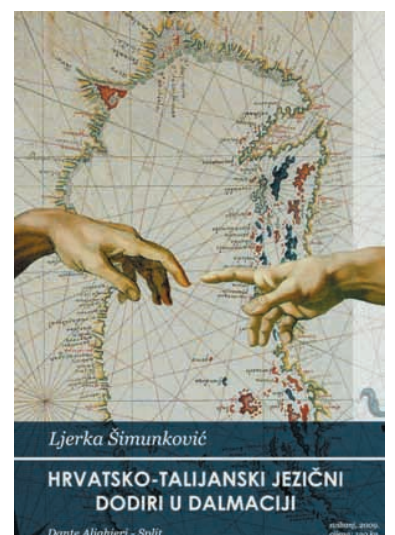

pokusu ribolova i prerade ribe splitskoga Gospodarskog društva, obavljen 1782. godine, koji je predvodio predsjednik Društva Ivan Moller, a vrlo je vjerojatno da je riječ o prvome takvome znanstvenome pokusu na Sredozemlju, sadržaj je monografije „*Ribolov i prerada ribe u 18. stoljeću / La pesca e la lavorazione del pesce nel Settecento*“ (suizdavač Filozofski fakultet u Splitu, Split, 2008.). Moller je podrobno opisao nekoliko ribolovnih područja u hrvatskom dijelu srednjeg Jadrana, vrste ribe, načine njihova racionalnoga ulova i raznih postupaka konzerviranja, s glavnim ciljem da se ta vrlo važna gospodarska djelatnost u Dalmaciji znatno unaprijedi budući da je u to vrijeme bila, zbog mnogih razloga, u velikom zaostajanju u usporedbi s drugim europskim zemljama. Taj vrlo vrijedan dokument za povijest ribarstva

na Jadranu autorica je obilno komentirala i popratila primjerenim predgovorom.

Knjiga „*Glosar kuhinjske i kulinarke terminologije romanskog podrijetla u splitskom dijalektu*“ (zajedno s Majom Kezić, Split, 2004.) nastala je kao plod istraživanja pisane leksičke dijalektalne građe te ankete provedene među raznim dobnim skupinama današnjih stanovnika Splita, da bi se utvrdilo koliko je i kakvih romanskih relikata bilo i ostalo do naših dana u splitskome govoru u području kuharstva i kulinarstva, te odakle su ušli u taj govor. Glosar sadrži nešto manje od petsto riječi, podijeljenih u semantičke kategorije kao što su oprema kuhinje, međujela, riba, meso, prilozi, slastice itd. Sve su riječi akcentuirane, pa će ostati kao vjerodostojno svjedočanstvo o jednome dijalektu u nestajanju, što anketa nedvojbeno potvrđuje.

hrvatsko-talijanski jezični dodiri u Dalmaciji

Carski mjernik i dalmatinski erudit

„Carski mjernik i leksikograf/Agri-mensore imperiale e lessicografo/Antonio Putti“ (zajedno s Miroslavom Rožmanom, suizdavač Državni arhiv Split, Split 2003.) knjiga je o Padovancu Antoniju Puttiju koji je došao je u Dalmaciju u svojstvu geometra prigodom austrijske katastarske premjere Dalmacije koja se odvijala dvadesetih i tridesetih

godina 19. stoljeća. Kada je premjera završena, postavljen je na mjesto arhivara katastarskih mapa u Zadru. Cijeli radni vijek proveo je u Dalmaciji, te se pored svojega posla dugi niz godina bavio izradom jedinstvenog slikovnog rječnika, u kojemu svaki uvršteni pojam ima i odgovarajuću ilustraciju, pa čak i apstraktne imenice, glagoli i pridjevi. Rječnik nikada nije uspio objaviti, pa je objavljen

tek 1994. godine u redakturi Ljerke Šimunković i izdanju Accademie della Crusca. U monografiji se pomno analizira autorov životopis i struktura njegova djela, te daje sintetički prikaz materijalnog i duhovnoga života u Dalmaciji toga razdoblja.

Ivan Luka Garanjin / Gian Luca Garagnin: *O odgoju, obrazovanju i javnoj nastavi / Dell'educazione e dell'istruzione pubblica* (Split 2006.)

naslov je monografije koju je priredila Ljerka Šimunković, a koja sadrži transkript i prijevod do sada neobjavljenog djela tog trogorskog plemića i svestranog erudita s konca 18. stoljeća. Priređivačica je rukopis transkribirala, prevela na hrvatski i opsežno komentirala, te ga popratila iscrpnim predgovorom. Garanjinove zamisli o školstvu, iako napisane prije više od dva stoljeća, i danas su u mnogim

svojim segmentima vrlo moderne i poučne. Posebna im je vrijednost što nisu apstraktne nego čvrsto ukorijenjene u dalmatinsko gospodarsko, političko i intelektualno okruženje, dok na teorijskoj razini posve korespondiraju s onovremenim najnaprednijim europskim spoznajama.

*** sociolog kulture, tajnik Udruge Dante Alighieri**

Split: Predstavljanje talijanskog izdanja knjige prof.dr. Josipa Milata u HAZU-u

Pedagogija i demokratski razvoj

U Zavodu za znanstveni i umjetnički rad HAZU-a u Splitu promovirano je talijansko izdanje knjige prof. dr. Josipa Milata, dekana 'na odlasku' Filozofskog fakulteta. U originalu naslovljena „Pedagogija - Teorija osposobljavanja“ na talijanskom je pod naslovom „L'Innovazione Pedagogica in Croazia“ („Pedagoške inovacije u Hrvatskoj“) objavljena prošle godine u izdanju Znanstvene biblioteke Abruzzo iz Pescara. Predstavljanju ovog djela našeg pedagoga prisustvovali su i talijanski sveučilišni nastavnici, prof. dr. Gaetano Bo-

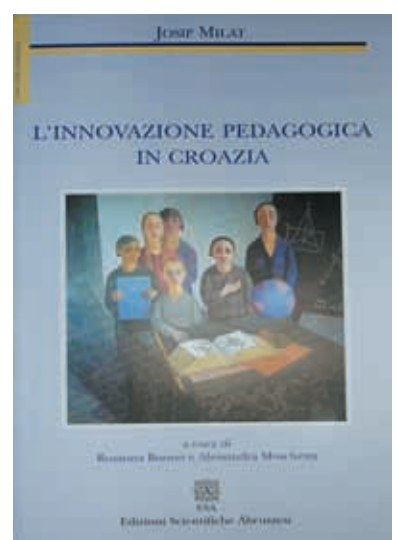
netta, dekan Pedagoškog fakulteta Sveučilišta Chieti-Pescara i urednice izdanja s istog fakulteta, Rosana Buono i Alessandra Moschetta. Označivši stvaranje «nove jadranske regije» kao privilegiranog prostora za susrete i dijalog različitih kultura, dr. Bonetta istaknuo je mjesto Josipa Milata kao znanstvenika čije je područje istraživačkog interesa oduvijek bilo okrenuto usporedbi istočnih i zapadnoeuropskih obrazovnih teorija. Cilj ovog njegovog djela, rekao je promotor, poziv je da se svi europski građani aktivno uključe u vlastitu ljudsku nadgradnju i profesionalno ospo-

sobljavaju kako bi bili svjesni i kreativni tvorci demokratskog razvoja zajednice kojoj pripadaju.

Urednice talijanskog izdanja posebno su ukazale da je u knjizi dr. Milata prisutna kritička svijest o tome da su učenje – odgoj, obrazovanje i izobrazba; dakle, osposobljavanje, neodvojiva dimenzija ljudske prirode. Navodi iz ove knjige, rečeno je na promociji, mogli bi pridonijeti da se stručno i nastavno osoblje aktivnije uključi u stvaranje obrazovnih programa i svojim prijedlozima pridonese razvoju zajednice i institucija nadležnih za obrazovne politike.

O recepciji ove knjige u Italiji ne govori samo činjenica da je prevedena kako bi 'hrvatske pedagoške inovacije' postale dostupna i talijanskim čitateljima, nego i činjenica da je Milatova knjiga 2006. dobila i godišnju Međunarodnu nagradu XVII PREMIO INTERNAZIONALE DI PEDAGOGIA "Raffaele Laporta" ('Zlatno pero'). Nagradu zajednički dodjeljuju Associazione Scuola, Cultura ed Arte Università degli Studi "G d'Annunzio" - Facoltà di Scienze della Formazione IL MONITORE - Rivista di scuola Culètura ed Arte.

(servis universitas)

sveučilišta u svijetu: Italija

Najbolji emigriraju - Nobel se stječe u tuđini

PIŠE
INOSLAV BEŠKER*, RIM

Rita Clementi otputovala je definitivno u Boston, napisavši prethodno pismo predsjedniku Talijanske Republike, koliko ogorčeno, toliko i resignirano. Otkrila je genetske izvore nekih oblika malignih limfoma, ali ni to nije bilo dovoljno da dobije stalno mjesto na Sveučilištu u Paviji, gdje je kroz duge godine radila kao istraživač, u rangu našega asistenta, s polugodišnjim ili godišnjim ugovorima. Napokon se prelomila u sebi i, pod relativno stare dane, emigrirala u Sjedinjene Države Amerike, predbacujući Predsjedniku nedostatak meritokracije i fondova, napredovanje po genealoškim kriterijima ili po simpatijama (što je pristojni prijevod pravila „do ut des“), te mobing onih koji kritiziraju pa im se predbacuje da su „ocrnili sveučilište“. Gotovo istovetnu optužbu uputili su osam i po godina ranije Antonio Iavarone i Anna Lasorella. Kao što se vidi – savršeno uzalud.

S okusom mafije

U eri internacionalizacije Italija, klasično opterećena neznanjem stranih jezika, zatvorila je vrata inozemnim lektorima kojima je strani jezik materinski i koji su dolazili mehanizmom međunarodne razmjene s drugim zemljama (to je još jedan težak udarac i kroatistima, ionako svedenoj na dvoje-troje profesora koji se trse i na većinu koja krpi primanja „povjerenjem“ predmeta o kojemu pojma nemaju, jer je navodno svaki slavist osposobljen za svu slavistiku!). Uzalud se nad time zgraža i jedan Claudio Magris, svjestan da strane zemlje nisu blesave odgovoriti istom mjerom, jer bi „naštatile sebi, poput muža koji se kastrirao u inat supruzi“.

Potrebna su mjesta i novci za „svoje“. „Sveučilišni natječaji su odlučeni mnogo prije njihova raspisivanja, marom povjerenika koji su sličili na malobrojne pripadnike klana s okusom mafije“, napisao je u jednoj presudi sudac Giuseppe De Benedictis.

Rezultat: najbolji emigriraju, ne toliko za novcem, koliko za prilikom da istražuju i dokažu se. Nije to novost – manje-više sve Nobelove nagrade talijanskih liječnika, fizičara i kemičara, pa i ekonomista, stečene su radom izvan Italije, u tuđim institutima i na tuđim sveučilištima.

Talijanski porezni obveznici kroz obrazovni sustav plaćaju u prosjeku 500.000 eura da bi nekoga svog sugrađanina, ili stranca,

S talijanskih sveučilišta najbolji emigriraju, ne toliko za novcem, koliko za prilikom da istražuju i dokažu se. Nije to novost – manje-više sve Nobelove nagrade talijanskih liječnika, fizičara i kemičara, pa i ekonomista, stečene su radom izvan Italije, u tuđim institutima i na tuđim sveučilištima

Maja Krželj, asistentica na sveučilišnom Studiju mora u Splitu i doktorantica Politehnike u Anconi: „Italija? Preporučam Italiju!“

Bologna je najstarija

Ta Alma mater per antonomasiam bila je prvi svjetski univerzitet modernog tipa, koji dakle ne samo daje znanje, nego ga i ovjerava diplomom kao univerzalnom vjerdajnicom. Bilo je sveučilišta (ili veleučilišta, ako baš hoćemo) i ranije, počam od Platonove Akademije, dakle ateneja ante litteram. Sveučilište u Nanjingu funkcioniralo je kao konfucijanska mandarinska upravna škola od 258. Pojam sveučilišta namirio nam je carigradski Pandidakterion osnovan 425 i pretočen u zajednicu (synbiosis, tj. universitas) studenata 848/849. Dvije godine kasnije su budisti u indijskoj Nalandi osnovali svoje sveučilište koje je privlačilo studente od Kine do daleke Grčke. Prve diplome (idžaze) iz teologije izdavala je drugostupanjska medresa džamija (muslimanska vjersko veleučilište) u Fezu (od 859), a medicinske su nekako istodobno počeli izdavati bimaristani (danas bismo ih zvali sveučilišnim polikliničkim bolnicama) u Iranu pa i drugdje. Bologna je prva spojila koncepte, otvorivši prva vrata svima koji to hoće i mogu, a ne poslanima odnosno izabranima.

U Bologni su se (vjerojatno) 1088 okupili aspiranti prava, ponajviše bilježničkoga, prikupili svoj novac i investirali ga u angažiranje nastavnika i u zajedničku nabavu knjiga, tada još rijetkih, rukopisno umnažanih. Upravo to je bila *universitas litterarum* (i zato briljantni Nikola Vuletić u Zadru više voli univerzalni naziv univerze nego

bizantoidni kalk sveučilište). Isti nabog, koncept se promijenio: prvo je grad Bologna shvatio korist od studenata i preuzeo na se plaćanje profesora, a onda su pape, osvojivši Romagnu pod Aleksandrom VI, preuzeli i Almu Mater.

U Parizu je pak Crkva preuzela koncept muslimanskih kalifa i Ashokinih budističkih monaha, formirajući oko 1160 Pariško sveučilište (i u njegovu sklopu 1253 kolegij Sorbonnu) da bi kroza nj distribuirala i diplomama ovjeravala pravovjerno znanje.

U Napulju je njemački rimski car Friedrich II primijenio koncept svoga dalekoga bizantskog prethodnika Teodozija II i kineskih mandarina osnovavši 1224 universitas studiorum kao državnu laičku ustanovu, nužnu da bi napredovala res publica, država kao poklad javnog dobra.

Uzmimo novac magarcu

Svrhe su se mogle razlikovati, ali znanje je – poput vode – vazda zna lo naći prolaz i probiti brane ideoloških ili inih autoriteta, jer se privlačnost univerziteta zasniva ne samo na javnoj i privatnoj koristi (poglavito pekunijarnoj), nego i na erosu otkrivanja bilo skrovitoga, bilo skritoga.

Naravno, nijedan od tih univerzitetskih koncepata nije bio besplatan. Netko je morao investirati: ili studenti za svoju korist, ili porezni obveznici za korist države, ili vjernici za korist religije.

Pojam koristi mogao je biti sveden i na svoju okrutnu karikaturu. Da bi se smjeli baviti javnim djelatnostima podanici Mletačke Republike morali su imati diplomu univerziteta te države, onoga u Padovi. Dujam Srećko Karaman je i puno stoljeće nakon pada Serenissime još bio ogorčen „nepravednim zakonom po kojemu je Dalmatinac stjecao na Sveučilištu u Padovi doktorsku diplomu samo plativši 40 cekina, odakle čuvena izreka: Accipiamus pecuniam, et mittimus asinum in patriam suam“ (uzmimo novac i pošaljimo magarca u njegovu domovinu).

Talijanski univerziteti su, očito, na razne načine presudno utjecali na povijest studiranja u Evropi i svijetu, a na osobit način i u Dalmaciji, od bolognskog koncepta do Bolognske povelje, i u dobru i u zlu.

Stanje talijanske sveučilišne znanosti i nastave samo potvrđuje univerzalnu vrijednost Heraklitove napomene da samo „znanje ne uči pameti“ – ali je pamet pametni je stjecati na tuđim nego na svojim pogreškama.

* dr.sc., novinar Jutarnjeg lista, profesor slavistike na Sveučilištu u Bologni

doveli od prvog razreda osnovne škole do diplome magistra, a još barem stotinjak tisuća do ranga doktora znanosti. Nakon toga je Talijan prepušten sâm sebi i može mu se dogoditi da ostvari briljantne rezultate u znanosti, poput Rite Clementi, i da godinama rinta kao vodonoša, bez sigurnosti, čak bez mogućnosti da uzme kredit. Još gore ako je strani državljanin: netom doktorira bit će protjeran iz zemlje, ako ne nađe posao u roku od šest mjeseci, ili ako ne stupi u brak sa osobom talijanskog državljanstva, jer zakon štiti obitelj, ali ne i investicije u obrazovanje.

Izmijeniti da se ne promijeni

Od 20 milijuna neomagistara iz zemalja članica OECD koji odlaze u druge zemlje, samo njih 0,7 posto bira Italiju – izneseno je u svibnju u Pisi na znanstvenom skupu naslovljenome „Brain Drain and Brain Gain“. U kalendarskoj godini 2001 (posljednjoj statistički obrađenoj!) došlo ih je 57.515 studenata iz zemalja članica OECD u

Italiju, a u druge zemlje OECD je otišlo 395.229 Talijana. U Italiji na 100 diplomiranih samo 2,3 su stranci – a prosjek OECD je 10,45 (SAD: 11, Austrija 12, Švedska 14, Nizozemska i Ujedinjeno Kraljevstvo 16, Novi Zeland 21, Kanada 25, Irska 26, Australaska Zajednica 44...).

Pored toga, talijansko više srednje i visoko obrazovanje ima silnu disperziju: po podacima za 2004 (opet posljednju statistički dostupnu) preddiplomski studij je završilo samo 18 od 1000 mladih građana koji su osam godina ranije upisali višu srednju školu. Bolognska reforma nije bitno popravila stanje, ne samo zato što su prethodni petogodišnji diplomski studiji automatski pretvoreni u jedinstvene cikluse dodiplomskih i diplomskih studija (po načelu iz Geparda: „Izmijeniti sve da se ne promijeni ništa“).

Je li onda čudno da se među 200 najuspješnijih i najdjelotvornijih svjetskih sveučilišta plasiralo samo jedno iz Italije, ono najstarije, 921-godišnja „Alma mater studiorum“ u Bologni?